

HARSÁNYI ZSOLT

JÓKEDVŰ KÖNYV

ÚJ GYÜJTÉS

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R. T.
KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5572-38-8 (online)
MEK-14097

TARTALOM

A MOSOLYGÓ ŐSZ
A PÜSPÖK ÉS A SZÓNOK
BALESET A NAGYBÁCSIVAL
SAVANYÚ JÓSKA
A MEZŐBERÉNYI EGYENSÚLY
ŐSI KAPCSOLAT
A KÍNAI
HAJNALI SZÓNOKLAT
EGY ÜVEG PEZSGŐ
HAT ÜVEG BARACKPÁLINKA
MAGYAROK A HAJÓN
SÓ ÉS PAPRIKA
KALAP ÉS KRITIKUS
VILLAMOSON
MOZI
A NAGYSÁGOS ASSZONY ÖLTÖZKÖDIK
A KÉT KARD
1836.
AZ AJÁNDÉK KÜLDŐKNEK FAJTÁJOK
MONDATOK: EMBEREK
ŐSZINTÉN SZÓLVA...
A TŰNŐDŐ EMBER.
FOLYTATÁSA KÖVETKEZIK
A VÁGY
VILÁGNÉZETEK A RUHATÁRBAN
IDEGEN AZ AUTOBUSZON
UTAZOM A SZOBÁMBAN
KÉREM EZT MEGMAGYARÁZNI
HÉZAGPÓTLÁS
KI MIT SZERETETT?
ÖT-HUSZONKETTŐ-HUSZONHÁROM
KÉT KÖSZÖNTŐ
KELEPCE
ELMÉLET ÉS GYAKORLAT
NYELVTUDÁS
A NÉGYESFOGAT
A HONORÁRIUM
BOCSÁNATOT KÉREK

POCOK SÁNTÍT
KUTYA ÉS MAJOM.
MÓKUSOK
A SZENTESI GÓLYÁK
KÖZOKTATÁS A MACSKÁKNÁL
NEWYORKI ALBUM.
A VILÁGLÁTOTT EMBER.
NÉGY ESET A NYELVEKKEL
DARABFORDÍTÁS
FORRADALOM
NEW YORKI PLETYKA
EGY KIS TÁRSASJÁTÉK
ELMESPORT.
SZŐKE SZÉPSÉG
STATISZTIKA
LEG
JULIT ELKÜLDIK
KÉT KANÁRI.
VIRÁG
NÉPÜNNEPÉLY
VIGASZTALÁS
KATEDRA ELŐTT.
A SKÓTOK.
JELKÉPES TÖRTÉNETEK.
A GYÖNGÉD FÉRJ.
A KŐ
BÚCSÚZÁS.
KONJUNKTÚRA.
A PEDÁNS EMBER.
A KRAKÉLER
PIPACS
EGYEM AZ ESZÉT
APRÓLÉK
BOROCSKA
A KÍBIC
ÉRDEKHÁZASSÁG
A SORS AJÁNDÉKA

A MOSOLYGÓ ŐSZ

I. A BETYÁR

A szép őszi nap olyan, mint a derűs öregember. Azt pedig én nagyon szeretem. Azt gondolom, hogy az öregségnek a fiatal viharokon túlnőtt őszi bölcsessége emberibb, mint a lázongva hányódó-vetődő ifjúság. Az öregeket szeretem, a bölcs rezignációval mosolygó öregeket. Urambátyám pipafüstbe mélázó derűjét szeretem és kedves nénémasszony minden bajokon felülemelkedő fejbólintását.

Vidéken jártomban egy ilyen derűs öregúrról hallottam. Vidéki tiszteletes, eklézsiája igen szegény, a paplak az evangéliumi szegénység példáját mutatja. Nőtlen az öreg, egyedül tesz-vesz a házban, éjjel sokszor felébred, benyúl maga alá a szalmazsákba, kihúz egy szál szalmát, azt használja fűtőszáknak és a vaksötétben tűnődve elpipázgat. Isten őrzi, hogy magára nem gyújtotta a házat.

Hát egyszer mi történik: betyár jön a paplakba éjszakának évadján. Mert ma is akad még betyár a vidéken. Az ujságok ma inkább betörőnek hívják, de a lovon járó betörőt nekem jobban esik betyárnak hívni.

Az öregúr füle olyan éles, mint a vadászkutyáé, szeme, mint a sasé. Ahogy csendesen pöfékel az ágyban, tisztán hallja, hogy odakint ló áll meg a kert alatt, ember lopózik az ablakhoz, enyves ronggyal benyomja, roppant óvatosan bemászik és elkezd motoszkálni az íróasztal körül. Lábán posztóval becsavargatott csizma. Az öregúr sötétséghez szokott szeme még az alakot is megismeri; nem más az, mint Gyurka, a betyárrá vedlett szolgalegény.

Nem szól semmit az öregúr, nagy lelki nyugalommal fekszik az ágyban, meg sem moccan. A betyár igen óvatosan a fiók körül motoszkál. Végre az öreg mégis megszólal:

- Nagy marha vagy te, édes Gyurka fiam.

A motoszkáló alak hirtelen mozdulatlaná válik. Meghallani a sötét csöndben, ahogy lélegzetét meghökkenve visszafojtja. Az öreg folytatja:

- Igen nagy marha vagy, mert sötétben akarsz találni valamit ott, ahol én világosan se találok semmit.

A betyár mozdulatlan. Majd szépen odasomfordál az ablakhoz és kimászik rajta. Kintről aztán szépen beköszön:

- Agyonisten jóéccakát.

- Agyonisten neked is, Gyurka fiam.

Pár pillanat múlva lódobogást hallani, amely hamar elvész az éjszakában.

II. MEGYEGYÜLÉS

Bement megyegyűlésre az öregúr. Egyéb gyűlés is van, bent kell maradni két éjszakára a városban. Rokoni helyen szállást adnak. De nem egyedül: ugyanazon szobában fog hálni a kis

kövér plébános is. Az pedig nem tréfa, mert a plébános roppant kedves, derék ember, az öregúrral igen nagyon szeretik is egymást, de ott a bibi, hogy a plébános a leghíresebb horkoló az egész Tiszaháton. Úgy horkol, mint a nagybögő. Aki vele hál egy szobában, szemét le nem hunyja.

Vetkeznek mind a ketten, még évődnek is egymással. Hogy melyik húzza állva a nadrágot, melyik ülve, mert az öreg ember állva húzza, a vén ember ülve. Közben a tiszteletes kutatva néz körül a falakon.

- Mit nézel a falon? - kérdi a plébános.

- Azt nézem, hogy nincs-e felfüggesztve valami szűrő-vágó szerszám a közelemben. Mert azt leszedem és beteszem az ágy alá, hogy éjszaka hozzá ne férhessek.

A plébános, aki már lefeküdt, meglepetve felül az ágyban.

- Nem értelek. Minek ez?

- Megvallom én neked egy nagy hibámat, édes pajtás, amit titkolni szeretek, de ha már együtt alszunk, jobb, ha megtudod. Nekem az a betegsége, hogy éjszaka felébredek, mint a holdkóros és tudtomon kívül elkezdek dühöngeni. Ütök, vágok, öklözök magam körül, mint a cséphadaró. Azt már mégse szeretném, ha valami karddal vagy puskatussal mennék neked, akit testvéremül szeretlek.

A plébános megdermedve hull vissza a párnára. Ő erőtlen kis kövér ember, hálótársa délceg óriási és roppant erejű ember öregségében is. Menekvés nincs, az egyedüli kijárás a szomszéd szobán át vezet, ott pedig hölgyek alszanak.

Lefekszik az öregúr is, befordul és máris egészségesen alszik.

Éjfél felé felserken egy percre. Csak éppen annyira, hogy a holdvilágnál megláthatja hálótársát. Az bizony nem horkol, hanem kétségbeesett arccal ül az ágy szélén és virraszt.

Az öregúr átfordul megint a fal felé. Úgy alszik reggelig, mint a bunda.

III. HA PEDIG...

Ha valaki nagybeteg a faluban, meg szokás kérni az öreget, hogy imádkozzék érte. Az imának hivatalos szövege van, tudja azt a gyülekezet minden tagja. Az elején arra kéri Istent az ő szolgája, hogy a betegről távoztassa el a kórság megpróbáltatását. Aztán „ha pedig” fordulatot áttér az ima az Isten akaratában való megnyugvás gondolatára. „Ha pedig a te bölcsességednek úgy tetszenék, hogy őt magadhoz szólítsad, vidd be őt a te országodba, nekünk pedig adjál lelki vigasztalást a mi nagy fájdalunkban, ámen.”

Egyszóval bekopogtatott az öregúrhoz Fusski Nagy Gergely, módos gazdaember.

- Nagybeteg az anyósom, nagytiszteletű uram. Gonosz, vén sárkány, a jó Isten akárhová tegye, de azért mégis csak tessék elmondani érte a könyörgést, az a kérésem.

- Meglesz, Gergely fiam,- bólint rá az öreg.

Fusski Nagy Gergely is bólint, illendően köszön, aztán igyekszik kifelé. De az ajtóban megáll.

- No mi kell még, Gergely fiam?

Köszörül egyet a torkán Fusski Nagy Gergely.

- Az vóna még a kérésem, nagytiszteletű uram, hogy a könyörgést tessék mingyárt ott kezdeni a hapedignél...

A PÜSPÖK ÉS A SZÓNOK

I. ZÖKKENŐ

Püspökömnek, Ravasz Lászlónak sok ügyes-bajos esete akadt a szónoklatokkal. Nem ugyan saját orációival, mert a püspök köztudomás szerint briliáns szónok, hanem a mások beszédeivel: azon szónokokkal, akik püspöki körútai alkalmával a falu határában fogadják, megköszörülik torkukat és kivágják az üdvözlést.

Egy dunamenti falu határában is ott állt az ünnepi szónok. Derék gazdaember volt, tekintélyes tagja a gyülekezetnek, de orátori gyakorlattal nem igen rendelkezett. Így aztán a nagy szorgalommal bemagolt beszédbe bizony belesült. Homlokán kiütött a verejték, halántékán megdagadtak az erek, de az eszét akárhogy erőltette, az a bizonyos mondat sehogysem jutott eszébe.

Mikor már igen kínos lett a hosszú pauza, a püspök igyekezett bölcsen megmenteni a helyzetet:

- Azt akarja mondani, ugyebár, gazduram, hogy szeretettel vártak ide és hogy jól érezsem magam az itteni hívők testvéri körében.

A szónokból azonban kitört a keserűség. Rettentően haragudott önmagára, hogy a gyönyörű beszédet így elrontotta. Mérgesen legyintett a kezével és így felelt a püspöknek:

- Istennyilát. Sokkal szebben akartam én azt mondani...

II. EGYÉNI AKCIÓ

Egy másik alkalommal hasonló baleset történt a másik faluban. Ott a falu bírása volt a szónok, őszbe csavarodott, daliás öreg magyar. Egy hétig tanulta az üdvözlő beszédet, hiba nélkül el tudta volna mondani, ha álmából költik is fel.

De homokos volt a talaj, s kitűnő volt a hintó, amelyen a helybeli földesúr hozatta át a püspököt a szomszéd községből. Úgy suhant oda a hintó a várakozó deputáció elé, mint egy álom. Mire a várók felocsudtak, a püspök már ott is állott előttük, akár egy látomás. A bírótól a meglepetéstől azon nyomban úgy elfelejtette az egész beszédet, mintha kifújták volna a fejéből.

Ott állt egy pár pillanatig tanácstalanul; egy huncut szó nem sok, de annyi sem jutott eszébe. Akkor vállat vont, megragadta egyik kezével a püspök jobbát, másik kezével hatalmas parolát csapott bele és így szólt:

- Engedje meg, hogy kegyeletes emlékének áldozzak!

III. A CSODA

Annak is sora van, hogy miért tartják a paksi zsidók Ravasz püspököt az ország legokosabb emberének.

Püspöki körút alkalmával Paksra került Ravasz. A tiszteletesnél volt szálláson, s ahogy megérkezett, az volt első kérése a házigazdához, hogy egy órácskát teljes magányban szeretne tölteni, mert a sok hivatalos ceremóniától, beszédétől, fogadástól már zúgott a feje.

A házigazda kivezette a püspököt a kertbe s ott egy idillikus, kedves filagóriába kalauzolta. Még kerevet is volt ott: ledőlhetett a fáradt püspök a döngicsélő méhek zenéjénél, hogy kifújja magát. Hát ahogy ott pihen vagy tíz perce, a kert kavicsos útján felbukkan egy szalonkabátos úriember. Megáll, körülnéz, nem lát senkit, eléhúz egy kéziratot a zsebéből és elkezd hangozan magolni.

- Méltóságos püspök úr! Ódonveretű mondataival azt hirdeti az ó-testámentom...

Mikor egy bekezdést megtanult, rákezdte a másikat:

- Mi a lelkek istenhívő egységének zálogaként...

És így tovább. Járkált lesfel a filagória előtt és megtanulta a beszédet. De önkéntelenül megtanulta a püspök is, aki meg sem moccant odabent a filagóriában. Akkor aztán a szalonkabátos úriember visszament a házba. Majd egy negyedóra múlva jöttek a püspökért, hogy kezdődik az ünnepies fogadtatás, a szónokok és ünneplők már együtt vannak.

Elsőnek a református pap üdvözölte a püspököt, nagyhatású szónoklattal. Majd a katolikus plébános következett, aki szintén igen szép beszédben hangoztatta a felekezeti béke krisztusi gondolatát. Végül a zsidó hitközség elnöke állott a püspök elé. Nem volt ez más, hanemha az a szalonkabátos úriember, aki a kertben tanulta volt a beszédet. Rá is kezdte csengő hangon:

- Méltóságos püspök úr!

Itt azonban megakadt. Mintha csak elvágták volna, megakadt a tudománya. Kínos zavarban erőltette elméjét, de az esze egyszerűen megállt. Ekkor a püspök jóságosan odasúgott neki:

- Ódonveretű mondataival...

A szónok meghökkenve nézett a püspökre. Nem tudta mire vélni ezt a csodát, de a beszéd eszébe jutott. Mondta tehát folyékonyan, hogy „ódonveretű mondataival azt hirdeti az ó-testámentom”, satöbbi. De a második kikezdésnél megint megakadt. És a püspök megint odasúgott:

- Mi a lelkek istenhívő...

Azonnal folytatta a szónok. A következő kikezdésig. Így folyt a szónoklat végig, a püspök minden zökkenőnél tudta a következő mondatot.

A paksi hitközség tagjai hetekig tárgyalták a gondolatolvasó püspök csodáját. Szinte sajnálom, hogy a csodát, íme, lelepleztem.

IV. A BEFEJEZÉS

És végül egy kurta epizód.

A szónok, maga a falu kántortanítója, végigmondta a beszédet gyönyörűen, de a végén megakadt. Hebegett egy darabig nagy kínosan, de aztán - szégyen ide, szégyen oda - benyult a zsebébe, hogy a kéziratból kisegítse magát. Ott megkereste a kritikus helyet, aztán diadalmasra vált arccal vágta ki a beszéd hátralevő részét, amely nem jutott eszébe:

- Isten hozta!

BALESET A NAGYBÁCSIVAL

Kernácsék vidéken laknak. Kis kertes kúriájuk van, a kertet némi túlzással parknak szokták nevezni. A régi nagy földbirtok alaposan megfogyatkozott, s a megmaradt pár száz holdat is utólérte a gazda mai sorsa: több rajta az adósság, mint az eladható termés. Mindenki elképzelheti tehát a család örömet, mikor levelet kaptak az Egyesült Államokból: a harminc éve nem látott nagybácsi közölte velük, hogy hazajön Magyarországra és szétnéz, vajjon érdemes-e itthon megtelepedni.

Ez a nagybácsi fiatal suhanc korában ment ki Amerikába. Tíz kivándorló magyar közül kilenc ott kinn elsikkad, mint homokszem a sivatagban, csak egynek sikerül, hogy vigye valamire. Neki megadta jó végzete, hogy ne a kilenc közé tartozzék, hanem ő legyen az az egy. Dús-gazdag ember vált belőle, s most már megelégtelte a pénzhajszát, kellemes és nyugalmas életet akart magának teremteni. De azt inkább az óhazában szerette volna. Ezért írt Kernácséknak, hogy hazajön és széjjelne. Negyven és ötven közötti legényember lévén a nagybácsi, a család előtt egyszerre gyönyörű jövőendő csábító képe tűnt fel: ha a nagybácsi kedvet kap az itthoni gazda-élethez, talán ad egy kis dollárkölcönt és a birtok egy csapásra megszabadul a gondoktól. És miért ne adna? Egyéb örököse úgy sincsen, mint a Kernács-familia.

Hát megjött a nagybácsi. Egyenesen New-Yorkból érkezett és Budapestet nem is ejtette útba. Délután szállt le a szobi gyorsról, a homokfutó azonnal vitte a Kernács-kúriára. Nagy hűhóval, tüntető gyöngédséggel fogadták, még a széket is megfűjták, ahová leült. Minden családtagot sorra elmagyaráztak neki, hiszen harminc éve nem volt itthon és nem ismert rá senkire. Akit kétéves kislánynak hagyott itthon, annak már négy gyereke volt azóta és epeköve. Aki húszéves joghallgató volt, mikor ő elment, az már megboldogult járásbíró gyanánt nyugodott a temetőben. Maga a nagybácsi szinte hatvannak látszott, az amerikai pénzszerző munka nagyon megörölte, beesett szeme öregesen nézett és hajszála csak levesben lett volna sok, fejre bizony kevés volt.

A vacsoraidő hamarosan elérkezett. Az ételsoron töltöttkáposzta volt a főétel. A nagybácsi háromszor vett belőle, a remek étel valósággal elérzékenyítette.

- Nem volna szabad ennyit ennem belőle, - mondta idegenes kiejtéssel - mert ha este sokat eszem, rosszakat szoktam álmodni. De ennek nem lehet ellenállni. Nem tudjátok, mit jelent nekem ez az itthoni töltöttkáposzta annyi esztendő után...

És meghatottan ingatta fejét, még szeme is fátyolos lett, mialatt meghatottan pakkolta befelé az ötödik tölteletet. Vacsora után csak egy óra hosszat borozgatott még a családdal, aztán a részletes beszélgetést másnapra halasztva, nyugodni tért a nagy utazás után. Kellemes szobája volt, a nyitott ablakon bezizegtek a nyári éjszaka csendjében a park falevelei. Bezárta az ajtót és lefeküdt.

Mindjárt elaludt a nagybácsi, de a nehéz vacsora csakugyan nem maradt hatás nélkül. Jött a rossz álom. Azt álmodta, hogy Amerikában van és gyilkos indiánok támadnak rá. Álmában nyögve kiáltozott segítségért. A család még ébren volt, szintén nyitott ablak mellett. Valaki meghallotta a nagybácsi zaját.

- Szent Isten, - kiáltották, miután hallgatództak, - valaki bemászott az ablakon a nagybácsihoz és most fojtogatja.

Hanyatthomlok rohantak a szobájához. De az ajtó nem engedett, mert azt a nagybácsi lefekvés előtt kulcsra lezárta. Elkezdték dörömbölni. Sőt a családfő nekivetette a vállát az ajtónak, hogy benyomja.

A nagybácsi felriadt. Arra, hogy kiabálnak, dörömbölnék s ajtaját feszegetik. Álma összefolyt a valósággal. Csakugyan rablógyilkosok törtek rá. Most már torkaszakadtából kezdett ordítani:

- Segítség! Rablók! Gyilkosok! Segítség!

Az ajtó recsegve tört ki sarkából. A család beömlött a sötét szobába. A nagybácsi eszt vesztve menekülni igyekezett az ablakon keresztül. A család azonban csak annyit látott ebből a sötétben, hogy egy homályos alak ugrik az ablakon kifelé.

- Fogd meg! Ott szalad! Üsd le!

Rettenetes láрма verte már fel az egész házat. A cselédség kint futkosott a kertben, hogy rablót fogjon. A kiáltásokat is hallották, az ablakon kiugró alakot is látták. Nosza rávetették magukat.

A félreértés csak percek múlva derült ki. De már későn. Örökhagyó nagybácsit így még meg nem vertek két perc alatt. A feje megdagadt, két foga meglazult, egyik füle vérzett, a lábára nem tudott ráállni...

Ne csodálkozzunk, ha nem volt kedve Kernácséknál állandóan megtelepedni. Budapesten tartózkodik most és gyógyfürdőket vesz. Fállábára még mindig sántít.

A dollárkölcsonból nem lett semmi. Ilyen veszedelmes étel a töltöttkáposzta.

SAVANYÚ JÓSKA

Nagy irodalmi divat az életrajz-regény. Magamról tudom, hogy az olvasó ezt szívesebben olvassa, mint egyebet. És azt is magamról tudom, hogy az író szívesebben írja, mint egyebet. Nagy varázsa van annak, elmerülni egy korban, benne élni, részévé lenni. Olyan az, mint érdekes, nagy utazást tenni. És igen vonzó beleélni magát az embernek egy másik életbe, magunkra ölteni élményeit, szenvedélyeit, viharait, sorsfordulatait. Az író a maga életén felül egy különös életet kap ajándékba, átéli azt bölcsőtől a koporsóig, mintha a maga élete volna. Témát sem nagyon kell keresgélni: ahová nyúlsz, ott téma van. Mert minden élet érdekes, egy napszámosé nem kevésbé, mint a Napoleon élete.

Mindezek azért jutnak eszembe, mert a minap társaságban Savanyú Jóskáról, a hajdani híres betyárról hallottam mesélni. Arra gondoltam, hogy hátha eszébe ötlik valakinek könyvet írni Savanyú Jóskáról. Jómagam nem érek rá, de ha másnak kedve szottyan hozzá, annak számára ideírom Savanyú Jóska életének egy epizódját. Nem árt feljegyezni semmiképpen.

Savanyú Jóska afféle igazi romantikus betyár volt: gazdagokat sarcoló, szegényeket védelmező. A Balaton-környék birtokosai rendes adót fizettek neki, mert kényelmesebb volt

néhány pár csizmával és oldal szalonnával elintézni a kérdést, semmint kitenni felgyújtásnak a kastélyt. A szegények viszont bizton számíthattak a betyár segítségére, még azt is megcsinálta, hogy az özvegy földeskéjére maga ment embereivel betakarítani a termést. Sőt azt is, hogy embereivel megjelent a káptalan földjén, learatott és a gabonát szépen keresztbe rakta - a szomszéd földön. A szomszéd föld valami falusi árvák földje volt.

Akkoriban még nem volt csendőrség nálunk. A közbiztonság dolga inkább katonákra tartozott, mert a pandúrok kevesen voltak hozzá. Ennélfogva Savanyú Jóska garázdálkodásáért a dunántúli kisváros huszárságát tették felelőssé, jelesül Esterházy Ferenc grófot, aki akkoriban főhadnagyként szolgált a császárt. Mint katonatisztnek az lett volna a dolga, hogy kinyomozza és fülöncsípje a betyárt, viszont mint földbirtokos, ő maga is fizette a Savanyú Jóska rendes évi komencióját. Találkozni ugyan nem találkoztak, de azt lehet mondani, hogy úgy „par distance” jóban voltak. A gróf, meg a betyár.

Egyszer magas látogatót vártak a huszárok: nagyfejű katona jött inspiciálni az ezredet. Esterházy Ferenc elhatározta, hogy egy kis kellemetlen példával fogja csúffá tenni azt az osztrák katonai vaskalaposságot, amellyel az ezredet vezették s amely nem tetszett neki.

Elhívatta titokban Savanyú Jóskát. Az Esterházy-birtok emberei tudták, hol kell keresni. Nem volt az titok, tudta mindenki. Egy vadon közepén hallgató csendes kis tó közepén lakott a betyár, ott a víz felett cölöpökön állott a kunyhója, csak csónakon lehetett megközelíteni. Eljött tehát a betyár a grófhöz.

- Azt szeretném, - mondta a gróf -, ha jövő héten csütörtökön elkötnéd az ezred valamennyi lovát és biztos helyre hajtánád. És csak akkor adnád vissza, ha majd én kérném.

A betyár szeme felcsillant. Szép feladat a lókötés általában. Hát még egy huszárkaszárnya összes lovait elkötni. Virtus teszi az embert.

- Megcsinálhatjuk, méltóságos uram.

A gróf belenyúlt a zsebébe. Kivette a zsebkendőjét. Odaadta.

- Tedd el ezt a kendőt. A lovakat csak annak adjad ki, aki ennek a kendőnek a párjával jelentkezik nálad.

Tisztességtudóan köszönt a betyár és eltávozott. A következő héten, a tábornok látogatását megelőző éjszakán, az a csoda történt, hogy Savanyú Jóska megjelent embereivel a városban, a kaszárnya őrseit ügyesen lefegyverezte és ami lova a katonaságnak volt, azt mind elhajtotta. Úgy ment az egész, mint a villám. Reggel arra ébredt a város, hogy a huszárságnak egyetlen árva lova nincsen. És délelőtt megérkezett a tábornok. Szemlét kellett volna tartani. És nem volt ló. Ilyen szégyen huszárokon még nem esett. Az ezredes nyomban föbe akarta magát löni.

- Meglesznek a lovak, ha én akarom, - mondta Esterházy főhadnagy.

- Ajánlanám is, - mondta élesen az ezredes, - hogy produkálj valamit. Éppen elég van a rovásodon. Rád bízom azt a Savanyú Jóskát és nem vagy képes elcsípni. Hát csak láss utána és kerítsd elé a lovakat.

Esterházy Ferenc hazament, előkeresett egy zsebkendőt és odaadta a legénynek. Azt is megmondta, hogy hová menjen és mit mondjon. Még aznap visszajött a legény az ezred összes lovaival.

Később mégis elcsípték Savanyú Jóskát. Börtönbe került, elfelejtették. Esterházy Ferenc pedig eljegyezte későbbi feleségét. Nagy híre volt a főúri eljegyzésnek, csak úgy ömlöttek a gratulációk. S közöttük egy képet kapott a gróf. Primitív kép volt, paraszti kéz festette.

Savanyú Jóska küldte szerencsekívánatképpen a börtönből. Ma is őrzik ezt a képet az Esterházyak.

A MEZŐBERÉNYI EGYENSÚLY

Gyerekkorunkban azzal nőttünk fel, hogy nyugodtan alhatunk, mert az országok dolgainak intézői megóvják az európai egyensúlyt. Aludtunk is nyugodtan és ime hová jutottunk. Akik ezt intézték, rosszul intézték. Már például Mezőberénytől példát vehettek volna atekintetben, hogy az egyensúlyt hogyan kell megőrizni.

Mezőberény többek között arról is nevezetes, hogy egymaga két evangélikus eklézsiát nevel hűséges kebelében. Az egyik templomba a német eredetű lakosság jár, ennek neve német egyház. A másik templomba viszont tót eredetű polgárság jár, minélfogva ennek neve magyar egyház. Mindakét templomnak külön papja van, külön parókiája, külön egyházi kupaktanácsa.

Elhatározza egy szép napon a püspök, Raffay Sándor, hogy többek között Mezőberénybe is elmegy kanonika vizitációra. Nagy sor az ilyen kanonika vizitáció, mert ha valami hiba mutatkozik az eklézsia körül, Isten szelíd főpapja mennydörgéssé és villámmá változik. Másrészt azért is nagy sor, mert különös tisztesség a püspököt vendégül tisztelni, ilyenkor óhajtja megmutatni minden gyülekezet, hogy vendéglátás dolgában az ő helysége minden másnál különb az egész egyházkerületben.

Ment levél Mezőberénybe, hogy a püspök ekkor meg ekkor érkezik, de nem ám csak egy napra, hanem bizony egy egész hétre, mert alaposan meg akar látni mindent, ünnepség mögött a többet mutató hétköznapot is. Meg fog szállani pedig erre a hétre a magyar egyház lelkesénél, onnan fogja vizitálni a másik egyházat is.

Azon nyomban feljött a fővárosba egy küldöttség. Egyenesen a püspökhöz. A német egyház küldöttei voltak. Azt már nem lehet, - mondták - hogy a püspök csak a másik lelkészhez szálljon, az övékhöz nem.

- Jól van, - mondta a püspök -, hogy ne sértsek érzékenységet, fogadóba fogok szállni.

De akkor meg felhorkant a magyar egyház. Hogy a püspök a német egyház miatt lemondjon az ő vendégszeretetükről? Az már nem lehet. Ők is deputációt küldtek. A püspök nem tudott másként igazságot tenni, tehát úgy döntött, hogy a hét egyik felét, pontosan három és fél napját, a magyar egyház paplakában fogja tölteni, akkor pedig egy kis gyalogsétával átköltözik a német egyház paplakába. Ebben meg is maradtak.

A mezőberényi állomáson négylovas hintó várta a püspököt. Négy remek fehér mén kapált a hintó előtt. Megindulnak befele. A menet élén bandérium halad. De nem egyféle. A magyar egyház legényei pitykés dolmányban, árvalányhajasan, a német egyház legényei bársonymellényesen, feketén. És a számuk sem egyforma, hanem száz legény aránya a két egyház pontos arányszámát képviseli. A bandérium élén egy tekintélyes hívőnek kellene haladnia, aki volt katonatiszt és lovas ember. De az nem serege élén halad most, hanem a püspök hintója mellett vágat. Mert a püspök nem az ő egyházánál száll meg először, ennélfogva a vezetés dicsősége a másik egyházé, ezzel szemben a mezőberényi egyensúlyt az biztosítja, hogy ő a püspök mellett nyargalhat.

A magyar egyházban lefolyt a kanonika vizitáció. Befejezte az ünnepséget a hatszáz terítékes közebed. Igen örültek ennek a hívek, mert az ő eklézsiájuk területén van az egyetlen épület, amely ekkora tömeget befogadni képes.

Utána a püspök melegen elbúcsúzott híveitől, mintha elutazna Pestre. Aztán átsétált a másik parókiára. Díszes küldöttség fogadta a kapuban, mintha csak Pestről érkezett volna.

Lefolyt a vizitáció itt is. Gyönyörű rendben ment minden, de már az első napon a három és fél közül, mikor ebéd után lepihent, izgalmas vita zaját hallotta át az ajtón a püspök. Benyitott a szomszéd szobába megtudakolni, mi az a nagy vita. Hát bizony kemény dió volt az, amit fel kellett volna törni.

- Nagy itt a baj, méltóságos uram. Bankett dolgában mink sem maradhatunk el. Már azt a szégyent csak nem viselhetjük el, hogy a mienk kisebb legyen, mint amazoké. De az egyetlen helyiség, ahová ennyi ember elfér, odaát van az ő területükön. Az pedig lehetetlen, hogy a mi bankettünk is szégyenszemre odaát folyjon le. Már most mit csináljunk?

A püspök azért püspök, hogy ilyenkor bölcs legyen.

- Idehallgassanak. Sok minden egyéb közt azt is megtanulhatjuk a zsidóktól, hogy ünnepi alkalomkor sátrat lehet ütni. Nagyon szép idő igérkezik, csinálják meg sátor alatt.

Viharos tetszés fogadta a megoldást, amiért az egyensúlyt s a lelkek békéjét így megmentette. Felállították a sátrakat s pompás közebédet csaptak, ugyancsak hatszáz terítéssel. S mikor a püspök a hét leteltével elutazott, ugyanolyan békés szeretet kötötte össze a két egyházat, mint annakelőtte. Semmi érzékenységen nem esett csorba, kiki büszkén gondolhatott vissza a maga parókiájának dicsőségére, akárhová tartozott.

Az állomáshoz megint a négylovas hintó repítette a püspököt. Ő nem is állhatta meg, hogy meg ne kérdezze:

- Kié ez a négy remek fehér ló?

- Kettő a magyar egyházé, kettő a német egyházé.

ŐSI KAPCSOLAT

Megy a gőzös Bécs felé. Gyorsvonat. Második osztály. Dohányzó. A füst elég vastag, mert a bentülők valamennyien dohányoznak. Cigaretta is van, szivaros is, sőt az a barnaképű, tanyai egészségű bőrkabátos úriember meg éppen pipázik. Még pedig haragosan pipázik, mert nagy kellemetlenség érte. Induláskor a keleti pályaudvaron valami huncut ügyesen elemelte az óráját. Utolsó pillanatban vette észre a balesetet, éppen csak hogy szólhatott a rendőrnek, már indult a vonat. Azóta folyton kesereg az óra veszte fölött. Elmondta részletesen az egész esetet, valamennyi útítárs a szakaszban kívülről tudja már, hogy alighanem jegyváltás közben történt a gazság. Arról is értesült már mindenki, hogy igen régi óra volt a póru járta óra, efféle már nem is hordanak, kulccsal kellett felhúzni minden este.

Mindenki elunta az óralopás részleteit. Kiki az ujságba mélyed, mások térülnek-fordulnak, mert vége az ebédnek és már lehet kávézni az étkezőben, ketten a valutaintézkedésekről vitáznak. A kárvallott emberrel nem törődik senki. De ő másra nem tud gondolni, csak az órára. Kibámul az ablakon borus orcával, olykor megcsóválja a fejét és a foga között sziszegi, hogy aszongya:

- Hessessze...

Ez a „hessessze” olyan indulatszó, amelyet nem anyakönyvezett a Tudományos Akadémia. De jól tudjuk mindnyájan, hogy van ilyen szó. Magunk is használjuk, ha neaggyisten mérgesek vagyunk valamiért. Ő is használja most ezt a szót nagy gyakorisággal, a bőrkabátos

ember. Nagy izgalomban a bőrkabátot is elfelejti lerakni, pedig nagyon nagy a meleg a fürkében. A kereskedelmi miniszter igazán nem sajnálja a szemet tőlünk, téli utasoktól. De a meglopott embernek most nem a hőségen jár az az esze. Úgy minden negyedórán újra meg újra megszólal:

- Nem is az értéke bánt annak az órának, hanem szegény apámról maradt rám. Emlék volt.

Senki sem felel. Már arra is lusták a többiek, hogy legalább bólintsanak rá, részvétüket jelzendő. Vagy legalább annyit mondana valaki, hogy hm, hm, ejnye, ejnye. De a más baját mindenki hamar elfelejti.

És a baj sohasem jár egyedül. Az ilyen ideges embert mintha szándékosan kunérozni akarná a tárgyak rosszindulata is. Egyik kézitáskája Győr táján nagy robajjal lehull a feje felől, rá a térdére, csúnyán megüti. Éktelen dühös lesz a rosszkedvű ember, nem jó volna hallani, amit elharap magában, amíg a gonosz táskát visszarakja. Aztán mikor rágyújt a makrapipára, a gyújtóval megégeti az ujjá bögyét. És így tovább. Látszik rajta, hogy elevenen meg tudna most fojtani valakit. Ami különben oktalan beszéd tőlem, hiszen holtat még nem fojtott meg senki.

Jön Magyaróvár, következik a vámvizsgálat. Ez a rendes kedélyű embert is idegessé teszi, hát még az ilyen füstölgő haragú valakit. Az útlevelét úgy nyújtja oda a vámvizsgáló tisztnek, mintha harapni szeretne. Nagy önuralmába kerül, hogy ne dohogjon.

Aztán a másik vámtiszt jön. Igen udvarias, jóképű fiatal ember. Szemügyre veszi a táskákat, mindenkitől megkérdi, mennyi pénze van, mindenkitől azt a választ kapja, hogy harminc pengő. Akkor aztán rámutat egy táskára.

- Kié az a táska a sarokban?

Hát persze, hogy a mérges emberé. A véletlen a legrosszabb májú rendező. A vámtiszt is éppen csak őt macerálja a hat utas közül.

- Az enyém, - mondja az idegességtől remegve.

- Szíveskedjék kinyitni.

Az utas feláll rettentő mérgesen. Nagy lélegzetet vesz és az orrán ereszt ki. Leszedi a táskát, dühösen rángatja a fedelét. Nagyon ingerült minden mozdulata.

- Uti holmin kívül méltóztatik vinni valamit? - kérdi udvarias-gépiesen a vámtiszt.

- Nézze meg, - tör ki a haragos ember, - és nekem hagyjon békét.

A vámtiszt felnéz. Bizonyára megszokta már az utasok idegességét és megtanult türelmesnek lenni.

- Ne tessék idegeskedni. Megkérdeztem uraságodat, tessék válaszolni a hivatalos kérdésre.

- Ne kínozzon, uram, - felel ez vésztjóslóan remegő hangon, - amire kíváncsi, azt nézze meg, engem pedig hagyjon békén, mert nagyon harapós kedvemben vagyok.

- Sajnálom, - felel most már ridegen a vámtiszt, - én az ön harapásával nem törődhetem, én végzem a dolgomat. Tessék ideadni a pénztárcáját.

A harapós ember dúlt mozdulattal kirántja a tárcáját. Nyújtja.

- Itt van, egye meg.

- Kérem, - szól emelt hangon a vámtiszt, - tessék olyan udvarias hangot használni, amelyet én használok, nézze meg az ember.

- Olyat használok, amelyet akarok. Velem ne bánjanak úgy, mint valami valutasíberrel, a fene a dolgukba.

- Ejnye, kérem, hát nem hagyja abba? Mindjárt rendőrt hívok, a nyüstyit neki!

Az utasok felfigyelnek. Kétségtelen, hogy itt botrány lesz. Még tán egymásnak is mennek.

De nem. Csoda történik. A haragos utas felveti a fejét:

- Hogy mondta? A nyüstyit neki? Hiszen ez az én káromkodásom. Milyen vidékre való uram-öcsém?

A vámtiszt is azonnal alább adja a szigorúságot. Készségesen felel:

- Szabolcsi vagyok.

- Az hát, a jó Isten áldja meg, mindjárt gondolhattam volna, olyan jóvágású fiatalember. Magam is szabolcsi vagyok, kisvárdi. Hát öcsém?

- Gyürei vagyok.

- No jól összetalálkoztunk, a nyüstyit neki.

Az ábrázata egészen kiderült már. A vámtiszt is megbékülten mosolyog. Nyújtja vissza a pénztárcát. Szalutál. De a mérges utasnak külön is odaszól:

- Isten áldja meg, bátyámuram.

- Isten áldja meg, kedves öcsém.

A vámtiszt elmegy. Az utas derült jóindulattal néz maga elé. Felkel, leveti a bőrkabátot. Leül. Kinéz az állomásra. Megcsóválja a fejét jókedvében. És azt mondja önmagának:

- Gyürei. A nyüstyit neki.

A KÖZMONDÁS SZÜLETÉSE

Le kell lepleznem egy japáni közmondást. Egy olyan japáni közmondást, amelyet Japánban senki sem ismer. Csak Magyarország egy vidéki városában ismerik. Eleget élt ez a közmondás, most már meg lehet róla mondani az igazat, már csak a tudomány érdekében is. Nehogy valami nyelvtörténeti kutató hiábavaló fáradsággal vesződjék.

A japáni közmondás így szól: „Az igazi boldogság útja sajtóhibákkal van kikövezve.”

A közmondás eredete visszanyúlik a békevilágba, éspedig a Dunántúl egy városába. Ott éledgélte akkor budapesti publicista barátom, mint ifjú vidéki lapszerkesztő. Van valami különös varázsa a békebeli vidéki újságírás emlékének: rozzant kis szerkesztőségi szoba és kezdetleges kis nyomda a maga kéziszedésével, az antimonszagú metttörrel, aki olykor riadtan jön jelenteni a szerkesztő úrnak, hogy baj van, mert az „f” betű elfogyott.

A rozzant kis szerkesztőségi szobába beállított Millhoffer úr, a város legmagasabb termetű és legerősebb embere. Ijesztő óriás lett volna, ha foglalkozása nem lett volna olyan békés: ő volt a város sorsjegy-ügynöke. Ha meg nem haragították, áldott jó ember volt és csak egy hibát lehetett találni benne: hogy rettegve tartott mindennemű babonától. Pénteki nappal, kidöntött sóval, fekete macskával a világból ki lehetett volna kergetni.

Egyszóval beállít reggel kilenckor a szerkesztőségbe Millhoffer úr.

- Most nem hirdetést hoztam, szerkesztő úr, hanem nagy újságot. Gizike lányom eljegyezte magát. A vőlegény Mándoki János szegedi ékszerész, igen derék, igyekvő fiatalember. Ezt tessék kitenni az újságba.

A szerkesztő, apró, cingár legényke, nyájasan felnézett az óriásra.

- Meglesz, Millhoffer úr. Szépen ki fogjuk szerkeszteni. Kiírjuk Gizike kisasszonyról, hogy „bájos és nagyműveltségű”, ahogy illik. És a cikk végén nagy boldogságot fogunk kívánni.

- Helyes. És mit fizetek?

- Semmit. Ilyen régi jóismerősöm nem fizet az örömhírért semmit.

Millhoffer kezét szorítja az óriás mancsával és eltávozik, mintha egy hegy menne ki a szerkesztőségből. A szerkesztő pedig megírja az eljegyzést. „Hymen. Millhoffer Gézát, városunk kedvelt és köztiszteletben álló polgárát, nagy családi öröm érte: bájos és nagyműveltségű lányát, Gizikét, eljegyezte Mándoki János, tekintélyes és előkelő szegedi ékszerész. A családi boldogsághoz mi is szívből gratulálunk.”

Ezt felküldte a szerkesztő a nyomdába, írt még két cikket részint a határban garázdálkodó veszett ebről, részint a tenyészmarmhakiállítás rendezőbizottságának végleges névsoráról, átírta a Nyirvidék vezércikkét, átírt egy novellát a Szeged és Vidékéből, aztán elment sörözni a Korona-kávéházba. Hát egyszer csak belép oda Millhoffer.

- Kérem, szerkesztő úr, nem jó lesz az a nagy cikornya. Nagyon babonás ember vagyok, attól félek, hogy elkiabáljuk a lányom boldogságát. Tessék csak egyszerűen megírni az eljegyzést minden kommentár nélkül.

- Jól van, ahogy tetszik. Mingyárt elintézem.

Azzal papírt, ceruzát kért a szerkesztő és cédulát írt a mettőrnek. A nevek már nem emlékezett, de ez nem is volt fontos. Felszólította a mettőrt, hogy az eljegyzési hírt javítsa ki. Csak egyszerűen legyen benn a lapban, hogy X. Y. eljegyezte X. Y. kisasszonyt, minden kommentár nélkül. A cédulát a pikkolóval elküldte a nyomdába.

A lap délután két órakor jelent meg. A szerkesztő még mindig ott ült a kávéházban, mert ott is ebédelt, általában ott élte le egész magánéletét. Pont két órakor rettenetesen fujva, mint egy bika, megjelent az asztalnál Millhoffer. Ki volt kelve képéből, életveszélyes benyomást tett. Koffer-nagyságú öklével az asztalra vágott.

- Én önt megfojtom, szerkesztő úr. Mit csinált velem?

- Mit csináltam? - hebegte értelmetlenül a szerkesztő, aki még nem látta a lapot.

Millhoffer szó nélkül elébe tette a friss példányt. Abban a hírrovat élén ez állott: „Eljegyzés, X. Y. szegedi ékszerész eljegyezte Millhoffer Géza lányát, X. Y. kisasszonyt, minden kommentár nélkül.” A mettőr bizony nem volt valami okos ember.

A szerkesztő a lapról rábámult a vadul fújó óriásra, aki még egyszer az asztalra csapott.

- Ez rossz jel! Ez a lányom boldogtalanságát jelenti. Én a szerkesztő urat itt helyben megfojtom.

Egy félóráig tartott, míg le lehetett csillapítani. A szerkesztő fűt, fát ígért, hogy másnapra rendbe hozza a dolgot.

- Meg lesz elégedve, Millhoffer úr, garantálom.

- No, arra kíváncsi vagyok. Mert ha nem, akkor a szerkesztő urat egyszerűen megölöm.

Másnap a helyi lapban a hírrovat élén ez jelent meg: „Értelemzavaró sajtóhiba. Tegnap számunkban ismét csinyt követett el a szedőszekrény pajkos koboldja. Köztiszteletben álló

polgártársunk, Millhoffer Géza, bájos és nagyműveltségű leányának, Gizikének, Mándoki János tekintélyes és előkelő szegedi ékszerésszel kötött eljegyzéséről szóló hírünkbe több értelemzavaró sajtóhiba csúszott be. Ezért sajnálkozásunkat fejezzük ki. Nem vagyunk ugyan babonások, de ezek a sajtóhibák ritka boldogság jövendölését engedik, hiszen kedves olvasóink bizonyára ismerik a híres japáni közmondást: Az igazi boldogság útja sajtóhibákkal van kikövezve.”

Millhoffer nemcsak, hogy meg volt elégedve a helyreigazítással, de meg is ölelte a szerkesztőt.

- Csakugyan van ilyen közmondás? Hiszen ez nagyszerű. Hogyan köszönjem meg a sajtóhibákat szerkesztő úrnak?

Millhoffer Gizike igen boldog lett a szegedi ékszerésszel. Már húsz éves házasság. Minden házassági évforduló, minden születésnap, minden Szilveszter alkalmával emlegetik húsz éve a japáni közmondást, amely íme, milyen igaz.

Az ő boldogságuk megingathatatlan. De a közmondást ezennel megszüntetem.

A KÍNAI

Barátaim egyike szorgalmas tisztviselő egy igen nagy iparvállalatnál, szabad idejében pedig a lovaspóló szenvedélyének hódol. Azonkívül kitűnően beszél angolul. Mindkét tulajdonságával az jár együtt, hogy sok a külföldi ismerőse. A külföldi ismerős olyan, mint a hólabda. Elég, ha egyetlen eggyel megkezdődik, a végén száz meg száz lesz belőle. Mert ha Sanfranciscóban vagy Birminghamben együtt üldögél két úr, s az egyik közli a másikkal, hogy utazgatni indul Európába, akkor a másik így szól:

- Budapestre is megy?

- Hogyne, azt nem lehet kihagyni.

- Akkor adok magának ajánlólevelet egy igen rokonszenves magyar úrhoz.

Ad is neki ajánlólevelet. Az utazgató ember eljön Budapestre és felkeresi fentemlített barátomat. Kitűnően érzi magát társaságában és mikor visszatér hazájába, ő is ad levelet egymásután tíz olyan ismerősének, akik Budapestre szándékoznak utazni.

Így jutott Hubert barátom ahhoz, hogy egyik délután egy valóságos és vérbeli kínai úriember kereste őt fel Budapesten. Bemutatkozott valami olyan néven, hogy Li-Hung-Lung, aztán hivatkozott egy közös amerikai ismerősre. Hubert azzal a nyájassággal fogadta a bemutatkozást, amellyel a külföldit általában fogadni szokták, s amelynek magyar hőfokát sokan túlzottnak tartják, de annyi bizonyos, hogy ennek a hőfoknak igen fontos része van idegenforgalmunk örvendetes és rohamos fejlődésében. Hubert pontosan felírta a kínai úrnak, hogy estig mit nézzen meg, merre tegyen sétakocsizást, mit hol vásároljon, aztán megbeszélte vele a találkozót, hogy együtt vacsorázzanak. Udvarias volt a kínaihoz, hogyne. Hubert általában igen jómodorú ember, kevesen tesznek túl rajta udvariasság dolgában. De ezúttal emberére akadt. A kínai százszorososan viszonzta az udvariasságot. Az olyan kifejezések, hogy „de kérem, természetesen”, vagy „igazán végtelenül és kimondhatatlanul lekötelez”, vagy „tessék parancsolni, csak ön után, nem, nem, a világért sem”, csak úgy röpködtek a levegőben, mint az Istvánnapi tűzijáték. Az ajtónál a kínai semmiesetre nem akart előre kimenni. Hubert viszont semmiesetre sem akart engedni az előreengedésből, mikor elbúcsúztak. Percekig

tessékelték egymást a leghevesebb unszolással. Még jó, hogy pusztá udvariasságból birkózni nem kezdtek az ajtóban.

Este tehát találkoztak. Hubert elment a kínaiért a szállóba. Miután percekig viharosan udvariaskodtak az autóba való beszállásnál, elmentek egy nyári vendéglőbe. A kiszállásnál ismét percekig tessékelték egymást. A vendéglő ajtajában szintén. Az asztalnál leüléskor szintén. Rendeléskor szintén. És étkezés közben szenvedélyesen versenyeztek, hogy ki tolja oda a másinak a sótartót és ki tölt szódát a félpohár borhoz.

A kínainak rendkívül tetszett minden. A konyhát isteni tökéletességűnek találta, a cigányzenét elmondhatatlanul bűvöletesen csodálatosnak.

De minden jónak vége szakad egyszer és elérkezett a távozás ideje. Udvarias és hosszadalmas párharc következett, hogy a számlát melyikök fizesse.

- De kérem, hogy képzeled ezt, a világért sem.
- Nem, nem, az ki van zárva, bocsásson meg, ez lehetetlen.
- De kérem, ismétlem, hogy ez lehetetlen...
- Teljességgel ki van zárva, esküszöm, hogy ebbe nem mehetek bele...

És így tovább. A hosszú és heves vitában a magyar győzött. Kifizette a számlát. Aztán felkeltek és indultak kifelé, miután Hubert hosszabb tusakodás után el tudta érni, hogy a kínai menjen elől.

Mikor a kijáráshoz értek, elkövetkezett a budapesti vendéglők egy kiirtásra váró kellemetlen és jogtalan intézménye, a zene számára kitett tányér. Hubert gyorsan megelőzte a kínait, aki értelmetlenül nézett a tányérra és az ismeretlen rendeltetésű szalvétára, amelyen naív csalogatónak egy ötpengős hevert. Odavetett egy pénzdarabot. A tányér mellett őrködő kijáratí pénzbeszedő felállt és meghajtotta magát.

Erre a kínai megállt, szembefordult az álzenésszel és szertartásosan meghajtotta magát.

Az álzenész meglepődött és zavarba jött. Nem tudta mi ez. Mindenesetre még mélyebben meghajtotta magát.

A kínai nem engedett. Olyan mélyen meghajolt, hogy a dereka valóban derékszöget alkotott.

A közönség kezdett figyelni a különös jelenetre. Többen felálltak, hogy jobban lássanak. A cigányprímás is odanézett és úgy meghökkent, hogy abbahagyta a nótát. A zene elhallgatott. Ezek meg csak hajlongtak egymással szemközt rendületlenül. Mintha egy titokzatos szekta tagjai lettek volna. Nem hagyta abba egyik sem. Az álzenész már szívesen abbahagyta volna, de nem merte. A kínai most már olyan mélyeket hajolt, hogy homloka szinte a tányért érte. A vendéglő közönsége már kezdett csoportosulni.

A jelenetnek Hubert vetett véget. Erőteljesen karonfogta a kínait és kituszkolta. Udvariasan, de határozottan. A kínai azóta már elutazott. Bizonyosan egyik legszebb és felejthetetlen emléke gyanánt őrzi a tányéros embert.

HAJNALI SZÓNOKLAT

Vidéki, kedves város a színhely. Annak is főtéri kávéháza. Az idő pedig nem kevesebb, mint hajnali fél három.

Úgy történt a dolog, hogy miután a műsoros estély, valamint az utána hagyományosan következő társasvacsora lezajlott, a társaság egy töredéke még beszélgetni kívánt. Megmondom őszintén: főként nekem nem akaródzott még hazamenni. Nagyon szeretek vidékiekkel üldögelni, hallgatni apró történeteiket, okulni érdekes helyi dolgaikon és magyarul tanulni tőlük. Kissé furkált ugyan a lelkiismeret, hogy megfosztom alvásától szeretetreméltó házigazdám, a főispánékat. De miután főispánné asszonyom hazament, férjeura pedig nem mutatott idegenkedést egy kis további diskurálástól, letelepedtünk a kávéházban. A szokott kép vett itt körül bennünket, akik nyolcan-tízen, összetolt márványasztaloknál üldögeltünk: a kasszában az álmos kaszíroskisasszony, a sarokban a helybeli cigánybanda, s itt-ott gyér társaságok. Egyik asztalnál önkéntesek borozgattak, másiknál két békés állampolgár mélyen feketekávés-csésze mellett a levegőbe, harmadiknál vidám kompánia lumpolt. Szólt a muzsika, jóízűen beszélgettünk. Mikor aztán fél három lett, megembereltünk magunkat: menjünk haza. Ekkor csapott le derült, csillagos égből - mert nagyon szép éjszaka volt odakint - a hajnali szónoklat.

A lumpoló társaság asztalánál felállott egy úriember. Hátrataszította lábával a széket és kiállott egy tisztásra a kávéház közepén. A zene éppen szünetet tartott. Ő harsány hangon átkiáltott felénk:

- Méltóságos asszonyom, méltóságos főispán úr!

Hopp, ez szónoklat. Felfigyeltem. Bár a szónok szilárdan állott a lábán, de meglátszott rajta, hogy alaposan becsicscentett. Van akinek lábába száll a szesz, de fejét elég világosan hagyja. Viszont van, akinek lába nem vallja kárát a szesznek, feje azonban megkötyagosodik. Ez az én emberem az utóbbi fajtához tartozik nyilván. Mondjuk meg őszintén: alaposan el volt ázva. Azt sem vette észre révedező tekintetével, hogy a főispánné már hazament. Aposztrofálta azt is.

Szomszédaim mingyárt megsúgták, hogy a hajnali szónok, aki dikciózni készül, igen derék, rendes ember, mesterségére nézve tanár. A magam részéről igen szimpatikusnak találtam. No jól van, hát halljuk a szép szót.

- Méltóságos asszonyom, méltóságos főispán úr! Engedtesse meg nekem, hogy mikor az én őszinte érzelmeimet méltóságod kegyes színe előtt nyilvánítani alkalmam van, én hazánk mai állapotában méltóságod előtt ne nyilvánítsam, csak azt az egyet, hogy mikor érzéseimnek őszinte nyilvánítására méltóságos asszonyom és a méltóságos főispán úr előtt alkalmam van, én a széthúzó magyar társadalom mai helyzetében méltóságod előtt semmi más érzésem kinyilvánításának ne adjak hangot, csak egyetlenegy mélyen és őszintén átértzett érzelmemet nyilvánítsam ki méltóságod előtt, és pedig azt az érzésemet, hogy most, miután megengedett nekem méltóságod előtt az én igaz magyar szívem buzgó érzéseinek hangot adni, én az én becsületes és egyszerű lelkemnek érzései közül az ország mai átkos helyzetében méltóságos főispán úrnak egész röviden és becsületes rövidséggel csak azt az érzésemet nyilvánítsam ki, hogy én, aki most méltóságod előtt...

Szép lassan, tisztán, tagolva beszélt a szónok. Arcán a meggyőződés komoly ereje tündökölt. Úgy adta elő mondókáját, nemes és méltósággal teljes hangon, felemelt fejjel, nyílt és őszinte tekintettel, mint vértanu, aki semmivel sem törődve, hitet tesz az ő évszázadokra kiható meggyőződéséről. Udvariasan hallgattuk, s ő rendületlen hittel, orcájára kiülő hűséges tisztelettel tovább szónokolt a főispán felé:

- ... illő szerénységgel hitet teszek az én egyszerű, de mélyen érző magyar szívemnek őszinte érzelmeiről, ezt az alkalmat arra használjam fel, hogy méltóságod előtt a visszavonással és a széthúzás átkával megvert magyar nemzet mai helyzetében csak egyetlenegy érzésemről

adhassak számot, és pedig arról az egy mélyen átértzett óhajomról, hogy kinyilvánítsam méltóságod előtt, miszerint én, mikor most megengedtetik nekem...

Így folytatta jó tíz percig. A főispán álmosan meredt maga elé és igyekezett palástolni, hogy nagyon únja a dikciót. Odaát a szónok otthagytott társasága feszengeni kezdett. Hosszallták a szónoklatot és félhangon oda-odaszólogattak neki, hogy hagyja már abba. De ő nem hagyta abba. Hanem lassan közeledett asztalunkhoz, folyton szónokolva egy-egy lépést tett előre. Most már ott állt közvetlen előttünk, háta mögött a kávéház ajtaja. Azok, akik rá akarták bírni, hogy hagyja már abba, türelmüket vesztvén, intettek a cigánynak, hogy húzzon tust. A cigány óriás zenebonával a szónoki mondat kellős közepébe beleharsantotta a tust. De ez nem használt semmit. A szónok - beszédét egy pillanatra sem hagyván abba, - haragos kézmozdulattal csendre intette a cigányt, elhallgattatta és konokul folytatta a beszédét:

- ... hogy méltóságod előtt kinyilváníthassam az én törhetetlen szívemnek azt a nyilvánítását, hogy én, aki most szemtől-szembe kifejezhetem méltóságod előtt a szétdúlt magyar társadalom mai válságos helyzetében...

Asztaltársai most már komolyan restelkedtek. Kettő is odajött mögéje. Egyik karonfogta, másik kabátja szarát húzkodta. Helyére akarták vinni. De ő haragra gerjedt. Hatalmas erővel lerázta magáról társait, mint vadkan az ebeket. Azok ellódultak, s ő tovább szónokolt:

- ... a magam szívből jövő érzelmeit, ezen érzelmek közül most, amikor alkalmam van az én igaz meggyőződésemről méltóságod előtt tanúságot tenni, csak egyetlenegy nyilváníthassak, és pedig azt, hogy mikor...

Folyt a beszéd, mint a hömpölygő folyam. Már egy félórája beszélt és még mindig csak az első mondatnál tartott. Három órakor még nem fejezte be a fél háromkor kezdett mondatot. Társai ekkor végső intézkedésre határozták el magukat. Kinyitották és kitámasztották a szónok mögött a kávéház ajtaját. Akkor hárman mögéje lopódtak, hirtelen átnyalábolták, felkapták és hurcolták kifelé. A szónok vízszintesen úszott a levegőben. De rendületlenül tovább szónokolt a levegőben is.

Kint már pitymallott. A kihurcolt szónok beszéde egyre gyengülten hallatszott be a kisváros főteréről, ahogy társai vitték. Zenei előjegyzés: morendo. Mi elkezdünk fizetni és kászálódunk hazafelé. S kintről egyre halkabban, sejtelmesen hozta a soha véget nem érő szónoklat foszlányait a hajnali szellő.

- ... hazánk mai állapotában... méltóságod előtt... nyilvánítását... csak azt az egyetlenegy, hogy...

Hogy mi volt az az egyetlenegy érzelem, amelynek a szónok hangot adott volna, azt most már sohasem fogom megtudni.

EGY ÜVEG PEZSGÓ

A minap a Pannoniában üldögéltem íróbarátaimmal. Ahogy az utcai kis teremben körülnéztünk, annak multjáról kezdtünk beszélgetni. Engem most a Munkácsy Mihály sorsa és története foglalkoztat, és sokat tudok arról az időről, mikor a nagy festő éppen a teremben tanyázott esténként. Körülötte Bródy Sándor, báró Mednyánszky, Malonyay Dezső, Rózsa Miklós. Néha Rákosi Jenő, vagy Berczik Árpád is odanézett egy félórára beszélgetni. Akkor már tudták, akik körülötte ültek, a rettenetes valóságot: a világhírű magyarnak vége. Laufenauer tanár megvizsgálta és megállapította rajta a kezdődő agylágyulást. De neki nem mondták meg.

Csak jártak kedvében, szórakoztatták, mulattatták. Legjobban Bródy tudott vele beszélni, mert ő nem azt a gyámkodó hangot használta vele, amely a gyanakvó beteget csak még idegesebbé teszi, hanem úgy társalgott vele, mint egészséges emberrel.

Negyven éve még fiatalember volt Bródy Sándor. Azóta ő is hol van már. Most az asztalnál, talán éppen azon a helyen, ahol valaha ő diskurált Munkácsyval, a fia ült, Hunyady Sándor. Fiatal ember, de a feje tele van ősz hajjal. És úgy beszélgetünk apja világáról, mint egy történelmi korszakról. Olyan messze van az az éra, mint a kuruc korszak, vagy mint a mohácsi vész. Pedig valamennyi neves szereplőjét jól ismertük. De a nemzedékek jönnek-mennek és néha egyenetlen köztük a különbség. Húsz esztendő nem huszat jelent, hanem kétszázat.

Mindez nem tartozik a tárgyra, csak éppen mondom. A tárgy az Ujházi egy üveg pezsgője, melynek története most felbukkant közöttünk a régi időkből. Szereplők: Ujházi Ede, Ivánfi Jenő és mint tétlen hallgató Bródy Sándor.

Akkor még ott játszott a Nemzeti Színház a régi épületben. Amit ma Nemzetinek mondanak, az a Népszínház volt. A Nemzeti-belieknek közel esett a Pannonia. Előadás után átmentek vacsorázni, délben pedig akár hajadonfőtt is átszaladhattak egy pohár sörre.

Volt valami darab a Nemzetiben, amelyet erőteljesen próbáltak. Behívták Bródyt is, hogy valamihez szóljon hozzá. Délben hárman átjöttek a Pannoniába egy pohár sörre. Kora ősz volt, de rekkenő meleg, amolyan vénasszonyok nyara. Valóságos kánikula. Az aszfalt úgy megpuhult, hogy a cipősarkak nyomot hagytak benne.

- Rettenetes meleg van, - mondta Ivánfi, amikor leültek a vendéglőben.

- De milyen, - fűjt nagyot Bródy.

Ujházi pillantása ráesett a cserépkályhára.

- Nevetni kell, - mondta - ha ilyenkor kályhát lát az ember.

- Mindegy az a kályha, - vetette ellen Ivánfi, - hiszen olyan meleg van, hogy ha befűtenének, sem lehetne észrevenni.

- Marha vagy. Hogyne lehetne.

- Hát fogadjunk, hogy nem lehetne.

Fogadtunk egy üveg pezsgőbe. Még nem volt tizenkét óra, rajtok kívül senki sem ült a vendéglőben. Szóltak a főpincérnek és elmondták neki a fogadást. Az egyetlen szó ellenvetést nem tett, ilyen vendégek szeszélyét tisztelni kell. Rögtön kiadta a rendeletet, hogy fűtsenek be.

Be is fűtöttek. Pár perc múlva már ropogott a kályhában a tűz. Ők pedig új söröket hozattak és várták az ebédközönséget. Ha valamelyik az ebédelők közül észreveszi, hogy itt fűtöttek, Ujházi nyerte a fogadást. Ha nem veszi észre senki, Ivánfi nyerte.

Pár perccel tizenkettő után megérkezett az első ebédvendég. Leült, levest rendelt, marhahúst és káposztás kockát. Nagyokat fűjt a melegtől, a homlokát is törölgette, de nem tett a hőségre semmi megjegyzést.

Azután jött egy vidéki család. Papa, mama, nagy fiú, eladólány. Letelepettek, ebédet rendeltek. Melegük volt, de a kályha nem jutott eszökbe. Hogy ebben a kánikulában valahol befűtöttek, arra józanul nem gondolhatott senki.

Ehhez az asztalhoz is jöttek, ahhoz is. Senki egyetlen gondolattal sem illette a kályhát. Hű de meleg van, mondta egyik-másik, de ez még nem jelentett semmit. Azt kályha nélkül is mondták volna, ez a fogadást nem billentette sem erre, sem arra.

Ekkor bejött egy idősebb magyar. Jó cserzett képű falusi ember, külseje után ítélve földdel foglalkozó. Homloka alsó fele cigánybarna, felső fele fehér. Mert azt védte a naptól a kalap. Bajsza hegyesre pedrett. Ruhája kukoricavászon. Nyilván cséplés után felnézett Pestre valami ügyes-bajos dolgot eligazítani, lótot-futott Omgénál, meg a földművelésiben, meg az ügyvédnél egész délelőtt, most aztán bejött ide kutyafutóban ebédelni. Leült a terem utcai oldalán. Ott kezdte kanalazni a levest, de közben folyton körülnézegetett. Valami nem tetszett neki.

- Pedzi már, - mondta Ujházi.

Ahogy megette a levest, az ismeretlen vendég, egyszer csak felkelt és nyílegyenesen odament a kályhához.

- Végem van, - mondta Ivánfi.

A kályha mellé érkezett ember ott leült az asztalhoz. Mert a kályha közvetlen közelében is volt egy terített asztal. A főpincér odalépett hozzá:

- Át tetszik ide ülni, nagyságos uram?

- Igen, amott nem lehet kibírni a hőséget. Ideköltözöm az árnyékba. Hozzanak nekem egy székelgyűlyást.

Ujházi megszóvalta a fejét. És rászólt az italosra:

- Hűtsetek be egy üveg pezsgőt, te marha.

HAT ÜVEG BARACKPÁLINKA

A multkor elmeséltem egy történetet, amely két üveg barackpálinkáról szólt. Beszélgettem aztán olyanokkal, akik olvasták. És valaki rámdulpázott. Sőt rámtiplázott. Mert barackpálinkához fűzven eszmetársítását olyan történettel felelt az enyémre, amely nem két üveg barackról szól, hanem hatról.

Furcsa történet. Az is lehetne a címe: „Milyen összefüggés lelhető a barackpálinka között egyfelől, a száj- és körömfájás között másfelől.”

A dolog azzal kezdődik, hogy egy előkelő írországi úriember vetődött régebben Budapestre. Nagyon kedvelte az itteni életet, gyorsan megtanulta a magyar konyha titkait élvezni, egy pár magyar nőt is megtanult kívülről, az italokkal is szorgalmasan ismerkedett és azok között a pálmát hosszú és beható mérlegelés után a magyar barackpálinkának nyújtotta. A hosszú és beható mérlegelés alatt azt kell érteni, hogy az írországi úriembert több ízben barátai fektették az ágyba, mert ő maga mindenáron vagy a Lánchídon akart lefeküdni, vagy nem akart kiszállni a taxiból, ahol édesdeden elnyomta az álom.

Akkor aztán elutazott az ír úr. Mint az olvasókönyvből tudjuk: „úr ír, ír rí”. Az ír úr írt és a levélben elsírta honvágyát a barackpálinka után. Egy fiatal arisztokratának panaszkoló levélben, hogy rettentően kívánja a barackot és barátja ha Istent ismer, fog neki küldeni hat üveg barackpálinkát Dublin városába.

Az ifjú gróf tehát elment egy megbízható pálinka-üzletbe, kiválasztotta az ingyenceknek való, különösen sikerült évjáratot, kifizetett hat üveget és megadta az ír úr címét. A cég igen nagy gondnal tett eleget a rendelésnek, már csak nemzeti becsületből is. Minden üveget bőséges szalmafonatba csomagolt, az egészet külön szalmás ládába helyezte és úgy adta fel Írországba.

A hat üveg meg is érkezett Írországba. Az ír úr nem rítt, hanem kacagott az örömtől, mikor az értesítést megkapta. Kacagása mégis rívássá változott, mikor elment a dublini vámhivatalba. Ott ugyanis közölték vele, hogy mivel Írország területén kitört a száj- és körömfájás, amelyet nyilván szarvasmarhák és takarmányneműek importálása hurcolt be a zöld hazába, a kormány mindennemű takarmány behozatalát szigorúan megtiltotta. A barackpálinka nem takarmány ugyan, de amibe Budapesten takarták, az takarmány. A szállítmányt nem lehet kiadni a szalma miatt.

Az ír úr modern Tantalus gyanánt elkezdett szaladgálni fűhöz-fához. Fű is, fa is van Írországban elég, értve ezalatt a belátó hatósági közegeket. Mivel az ír úr kijelentette, hogy nem sajnál a barackpálinkáért semmi költséget, hosszú hetek kérvényeivel, aktáival és futkosásaival sikerült kijárnia, hogy a jóféle papramorgót nem küldték vissza Budapestre. Hanem egy vámőrségi hajó, amelyet külön e célra bérelt, kiment a pálinkával a nyílt tengerre, míg a vámvónát el nem hagyta. Ott két vámőr és egy közjegyző a fedélzeten elégették a szalmát és a ládát. A hat palack most már akadálytalanul bejuthatott a dublini kikötőbe.

Aki ezt nekem elmondta, az ír úr ideírott leveléből a következő részletet idézte: „Milyen különös. Hat hétig tartott és egész kis vagyomban került, amíg a pálinkát megkaphattam. És az az egy-két barátom, akiket az átvétel napján meghívtam vacsorára, az egészet megitta egy éjszaka ingyen.”

Tehát egy-két ír úr megivott egy éjjel hat üveg magyar barackpálinkát. Isten tartsa meg a szeszbíró képességüket. Én bizony a multság után egyiktől sem hagytam volna magam megberetválni.

Eddig tart az ír mese, jó barack-illata van, éppen ilyen farsangi napokra való.

Pálinkás jó reggelt kívánok.

MAGYAROK A HAJÓN

(Nem lehet még mértékünk arról, hogy a magyarságnak mekkora élménye volt a világháború. Ami velünk történt, annak irtózatos nagysága túlnő az emberi fantázia képességein. Mint ahogy egy pohár víz csak bizonyos mennyiségű só tud feloldani és ha még só teszünk bele, attól az íze már egy cseppet sem lesz sósabb, úgy az emberi elme sem tud befogadni a szörnyűség egy bizonyos mértékénél többet. És mint a szobron mászó hangyák, nem foghatjuk fel az egészet, legfeljebb a részleteit. Négy száz esztendő után mondogatjuk, ha elvesztjük az aprópénzes tárcánkat, hogy több is vészett Mohácsnál. És hatszáz esztendő után is mondogatjuk az ok nélkül siető embernek, hogy hiszen nem kergeti a tatár. Vajjon mi lesz az a közmondásunk, amelyet a tatárjárásnál és Mohácsnál is rettenetesebb csapás szül, és vajjon hány ezer évig fog élni a magyarság nyelvén?)

Mindez a mai fej számára felfoghatatlan. És a kertben hagyott fazék a viharos éjet követő reggelen, ha csordultón túl telt meg az égiháború vizével, megmutatja, hogy milyen elképzelhetetlen sok víz zuhant le az egész Alföldre. Ime, a minap elmondtam egy kis történetet magyar hadifoglyokról, akiket Oroszországból hajón hoztak haza. És erre valósággal zúdulnak rám a hasonló tárgyú történetek. Levélben, telefonon, élőszóval mindenki hajón hazafelé tartó magyar hadifoglyok kis anekdotáit meséli nekem. Milyen fantasztikus területe a falusi magyar gazda élményeinek, és mennyi élmény! A legjobb hármát kiválasztottam, véletlenül mindahárom egyazon forrásból való; egy olvasómtól, aki maga élte át őket. Én csak formát adok nekik.)

1. TENGER ÉS BÚZATÁBLA

Vladivosztokból a Mainam nevű francia kereskedelmi hajóval indultak haza a hadifoglyok. Az alföldi bogárhátú házakból kiszakadt magyar népfelkelők, akik boldog békeidőben aligha álmodták, hogy valaha az indiai óceán francia hajón fogja táncoltatni őket, sokat szenvedtek a tengeri betegségtől.

Két öreg népfelkelő sápadtan és betegen támaszkodik a hajókorlátnak. Egyébként is magyar módon hallgatagok, most meg éppen nem nagy kedvük van beszélgetni. De egy órai hallgatás után az egyik mégis megszólal:

- Hallja-i kend, ez a nagy víz éppen úgy hullámzik, mint otthol a búzatábla, mikor meglengeti a szél.

Tíz perc szünet. Akkor a másik válaszol:

- De a búzatáblát negyven évig néztük, oszt egyszer se lettünk rosszul tőle.

2. A CIKLON

Az indiai óceánon megy a hajó, a nap forrón tűz, a víz nyugodt. Délelőtt tizenegy óra. Egyszer csak - ahogy az ilyen hírek kelni szoktak: gazdátlanul - egyik is, másik is ujságolja, hogy délutánra ciklonba kerül a hajó.

A szép, forró délelőttön senki sem akarta hinni a dolgot. De délutánra kisült, hogy nem kacska volt a hír, hanem a ciklonjelző készülék szabályos jelzése. Rövidesen irtózatossá vált a magyar hadifoglyok összesereglettek, hogy mit kellene csinálni. A helyzet életveszélyesnek látszott, elhatározták tehát, hogy deputáció útján felszólítják a kapitányt: forduljon vissza és várjon az eredeti útiránnyal addig, míg a ciklon eltakarodik. A sebtiben összeállított fogolyküldöttség egy magyar századossal az élén csakugyan fel is kereste a kapitányt. Azzal érveltek neki, hogy ők hat esztendeig raboskodtak muszka földön, most, mikor végre hazatérnek, nem akarnának elsüllyedni.

A kapitány megsajnálta a magyar foglyokat. Belement a dologba és megfordította a hajót. A foglyok ezalatt a szörnyű viharban mind lehúzódtak a hajó belsejébe, ahonnan nem láthattak semmit. A fedélzeten nem maradt egy magyar sem, elhagyottan recsegték az ideiglenesen emelt bódék: jobbról az élelmezésre szánt zebuk istállója, balról a konyhabarakkok.

Pár óra múlva a menekülő hajó csakugyan kivergődött a ciklonból. Az idő kitisztult és a magyarok megint felszállingóztak a fedélzetre. Azt mondja egyik fogoly tiszt, név szerint Víz Miklós, az egyik népfelkelő parasztgazdának, névszerint Szabó Jánosnak:

- Láss, János, mégis csak volt esze a százados úrnak, hogy megfordította a hajót.

Szabó János tisztelettel bár, de kétkedően megcsóválta a fejét.

- Engem bizony nem tetszik becsapni. Hiszen nem fordultunk meg.

- Nem? Mért mondja, hogy nem?

- Ejnye, hát hogy fordultunk volna meg? A zebu-istálló jobb kéztől van, a konyhák bal kéztől vannak. Az én eszemem nem jár el.

3. ÖREG BAKÁK SZINGAPURBAN

Kikötött a hajó Szingapurban. Az öreg bakák a hajókorlát mentére gyülekezve bámulták az indiai kikötő nyüzsgő és furcsa életét. Nem éppen álmélkodva, inkább a pusztai ember bölcs nyugalmával.

Pedig volt ott csodálkozni való elég. A sok hindu árus a furcsa lélekvesztőkön, gyümölcsös-kofák, majom-árusok, papagáj-kereskedők, mindenfélék. Nyüzsgő csónakok, fülsiketítő zsivaj. Amott meg éppen egy hindu mutatványos produkálta magát: egyetlen fatörzsből vájt csónakjáról egyszerűen beugrott a vízbe, ha pénzt vetettek neki, és a pénzdarabot rögtön felhozta a tenger fenekéről. Aztán kézzel-lábbal integetett a magyaroknak, hogy dobjanak neki még, hadd mutogassa buvár-tudományát tovább.

A korlát mentén ketten állanak egymás mellett, úgy mint András gazda és Mihály gazda. Népfölkelő öreg bakák, akik ilyen messzire szakadtak a búbos kemencétől.

- Ni, hogy integet nekem ez a cigány, - mondja András.

- Az mán nem kendnek integet, hanem nekem, - mondja Mihály.

- Dehogy kendnek. Hiszen én dobtam neki az ázsiai piculát az imént. Ki is hozta a vízből.

- Mán pedig az nekem integet, mer engem jobban szeret, mint kendet.

- Ne beszéljen bolondokat, mér szeretné kendet jobban?

- No, ha nem hiszi, nézzen ide.

Azzal eléveszi a bugyli-bicskáját Mihály, egy szempillantás alatt lenyes a dereka tájáról egy nadrággombot és ledobja a mélybe. A nadrággomb megcsillan a napfényben és lehull a vízbe. A hindu buvár azonmód utána. Egy pillanat múlva már fel is bukkan a vízből a fényes pénzzel, de mikor értékéről akar meggyőződni, látja, hogy nadrággomb. Éktelen káromkodással kiabál fel a magyarok felé.

- No lássa, - mondja Mihály nagy léleknyugalommal, - engem szeret jobban. Nekem egy nadrággombér is megcsinálta, amit kendnek csak pénzér csinált.

SÓ ÉS PAPRIKA

A fővárosi ügyvédnek vidékre kellett utaznia. Bonyolult és fontos ügyet tárgyaltak ott a törvényszéken s a pereskedő két család egyike nem sajnálta a költséget: a híres fővárosi fiskálist hozatták le magoknak.

Lement tehát az ügyvéd a vidéki városba. Délután érkezett, egyenesen a megbízó családhoz hajtattott, ott tanácskozott velük uzsonnán és vacsorán keresztül késő éjszakáig. Nagyon terebélyes volt ez a peres ügy, számos ágát-bogát nem volt könnyű megvilágítani. Nem is végeztek aznap, a tanácskozás folytatását másnap ebéd utánra halasztották. Délelőtt pedig azt tűzte ki magának az ügyvéd, hogy udvariassági látogatást tesz a törvényszéki elnöknél, valamint a vezető királyi ügyésznél.

Csakugyan el is ment másnap a törvényszéki elnökhöz. Igen kedves úriember volt az, afféle békevilágból való urambátyám. A pesti vendéget papramorgóval kínálta. Jóízűen elbeszélgettek erről-arról. Végül az ügyvéd felállott és ajánlotta magát, hogy neki még az ügyészhez is el kell néznie.

- Itt lesz az rögtön, - felelte az elnök - minden hétfőn be szokott nézni hozzám ebben az órában. Várja meg, ügyvéd úr, aztán átmehetnek a hivatalába együtt.

- Szívesen, ha nem vagyok alkalmatlan. Milyen ember a vezető ügyész úr?

Az elnök arcán jóindulatú és megbocsátó mosoly jelent meg.

- Ismeri az ügyvéd úr a világ legrégibb adomáját arról a gyerekről, akit elküldenek a boltba sőt meg paprikát venni?

- Hogyne.

- Hát az én ügyész barátom kitűnő és kedves ember. De egy kicsit már öregszik. Minden áldott hétfőn elmondja nekem ezt az adomát, de a következő hétig elfelejti, hogy már elmondta és elmondja megint. Így megy ez már öt esztendeje. Én persze a világért sem figyelmeztetem, mert nem szeretném zavarba hozni. Sőt magam szoktam megkérdezni, hogy nem hallott-e valami új tréfát.

Ahogy így beszélgetnek, csakugyan bekopogtat az ügyész. Jóformájú, rendes úriember az is. Az elnök bemutatja az ügyvédet, beszélgetnek. Aztán egyszerre azt mondja az elnök:

- No, viccmájszter, hoztál-e valami új tréfát?

Az ügyész azonnal rákezdi:

- Hoztam. Elküldik, barátom, a gyereket a boltba, hogy hozzon egy hatosért sőt, egy hatosért paprikát. Tányért is adnak a kezébe, hogy azon hozza. Félútról visszajön a gyerek, hogy melyik hatosért hozzon sőt és melyikért paprikát. Jó, mi? De várjál csak, még nincs vége. Megmagyarázzák neki, hogy az mindegy. Elmegy hát a boltba. Ott a tányérra kér egy hatosért sőt. Kimérik neki. Akkor kér egy hatosért paprikát és megfordítja a tányért, hogy adják arra az oldalára. Megkapja, hazaviszi. Mutatja a paprikát. Hát a só hol van? Megfordítja a tányért, a só a másik oldalán van.

Az elnök észrevétlenül odakacsintott az ügyvédre. De azért szorgalmasan, nagy jóindulattal megnevelte a tréfát. Még egy darabig beszélgettek, aztán búcsúzkodtak. Hogy az ügyvéd átmenjen tisztelegni az ügyészhez.

Ahogy kilépnek az ajtón, azt mondja az ügyész:

- Hát mit szól az én kedves barátomhoz, ügyvéd úr?

- Igen kedves embernek találom.

- Az. Elsőrangú úriember. De nem vett rajta észre semmi különöset?

- Nem. Mit kellett volna észrevennem?

- Hát, kérem, az én szegény barátom megérett az ideggyógyintézetbe. Rohamosan öregszik, az esze már nagyon kihagy. Azt a régi viccet a sóról meg a paprikáról öt esztendeje minden áldott héten el kell neki mondanom és szegény a következő hétre elfelejti, hogy a múlt héten ugyanezt az adomát már elmondtam neki.

KALAP ÉS KRITIKUS

Pista barátom, a magyar zenekritikusok karának kitűnő tagja, sok mindenről nevezetes, de legfőképpen arról, hogy rendkívül szórakozott ember. Gondolataiba mélyen elmerülve jár az utcán, fekete kalapját leveszi olykor fejéről és kézben tartja, úgy bandukol hajadonfővel. A

kalaptalan fejben zenekultúránk kérdései forronganak; nem csoda, ha a mélyen elmerült gondolkodó nekimegy a lámpaoszlopnak. Felnéz, udvariasan azt mondja az oszlopnak, hogy pardon, aztán folytatja mendegélését az utca forgatagában.

Ahogy így elmélyedve baktat egyszer az utcán, hirtelen eszébe jut, hogy szórakozottságában elfelejtett valamit elintézni az Operaház igazgatóságával. Ejnye, ejnye. Megnézte az óráját. Már bent lesznek az urak az irodában, telefonon még elérheti őket. Szétnézett, van-e a közelben trafik. A második házban talált egyet.

Belépett a trafikba.

- Jó napot kívánok, szeretnék telefonálni.

Egy jóképű, fitos kisasszony állt a pult mögött. A pultra pedig féloldalt dőlve egy fiatalember volt látható. Kisasszony és fiatalember igen mélyreható beszélgetésbe merültek. Első pillanatra meglátszott arcukon, hangjukon, hogy nem trafikdologról beszélgetnek. Hanem az emberiség egy sokkal régebbi témájáról. Amely néha szintén füstbe megy ugyan, de ilyenkor, mikor kezdődik a dolog, a fiatalok azt még nem tudják. Egyszóval a kisasszony, aki igen nagy érdeklődéssel hallgatta a duruzsló fiatalembert, csak úgy hanyagul a telefonfülkére mutatott. Aztán folytatta a forró eszmecserét.

Pista bement a fülkébe, feltárcsázta az Operaházat, aztán elintézte az igazgatósági irodával, amit akart. Nagyon örvendett, hogy elintézte. Kijött a fülkéből és tünődve körülnézett, hogy mit is akar még? Ja igen, a kalapját. A pultra támaszkodó fiatalember mellett ott volt a pulton a fekete kalap. Felvette, de nem tette a fejére, csak úgy kézbentartotta, köszönt, távozott. Azok ügyet sem vetettek rá.

Szép volt az idő, ennélfogva Pista elhatározta, hogy nem ül autóbuszra, hanem gyalog megy a Zeneakadémiára. Ment, mendegélt, néha ismerőssel is találkozott. Az ismerősök köszöntötték, ő felrezzent gondolataiból, meglengette a kezében tartott kalapot, aztán tovább baktatott, nem is eszmélve arra, hogy az ismerősök kissé furcsán néznek reá. Még olyan is volt, aki utána fordult. De mondom: Pista igen szórakozott ember, nem ügyelt a külvilágra.

Megérkezvén a Zeneakadémiára, odalépett a ruhatárosnéhez, kinél hosszú esztendők óta el szokta helyezni a holmiját. Protekciós módon, ruhatári szám nélkül. Letette a kalapot és indult a terem felé. De a ruhatárosné utána szólt:

- A másik kalapot nem teszi le, szerkesztő úr?

Pista csodálkozva fordult vissza. Miféle másik kalapot? A fejéhez nyult. A fején valóban ott volt a kalap. Hogyan lehet ez, hiszen most adta oda a ruhatárba? Meghökkenve kezdett gondolkodni. Nem lehet másképpen, mint hogy valahol felragadott egy idegen kalapot. Igen ám, de hol? Gyorsan végiggondolta, milyen helyeken járt legutóbb. És eszébe jutott a trafik. Úgy van, a trafikban idegen kalapot szedett fel. Mikor bement a fülkébe, nem vette le a kalapját. Szórakozottságában elfelejtette, hogy fején van a kalap és elvette azét a fiatalemberét. Viszont tévedése nem derülhetett ki, mert az idegen kalapot csak kezében hordta. A fején hordott kalapot meg nem érzi az ember.

Most mi a teendő? Rögtön vissza a trafikba. Taxiba vágta magát és előre restellte, hogyan kell majd mentegetődni. Az a fiatalember igen dühös lehetett, mikor nem találta a kalapját. De nagy baj nem lesz belőle: a trafikos kisasszony nyilvánvalóan tudja a fiatalemberről, hogy kicsoda. Majd eljuttatja neki a kalapot.

Pista odaérkezett a trafikhoz. Benyitott.

- Jó napot kívánok.

Nem felelt neki senki. A fiatalember most is féloldalt támaszkodott a pultra. Pontosan úgy, mint mikor ő a kalappal eljött. S a kisasszony is pontosan olyan sugárzó odaadással figyelte, amit a fiatalember beszélt. Óróa, a belépőről egyáltalában nem vettek tudomást.

Pista gondolt egyet. Járását lábujjhegyre változtatva odaosont a pulthoz, a kalapot odalopta a fiatalember mellé, aztán ugyancsak lábujjhegyen kiosont a trafikból. Az illető fiatalember nem tudja ma sem, és nem is fogja megtudni soha, hogy kalapját húsz percig egy nevezetes zenekritikus hordta. Igaz, hogy csak kézben.

Mindebből kitűnik, hogy nem a szórakozottak felejtkeznek meg jobban a külvilágról, hanem a szerelmesek.

VILLAMOSON

Jön a villamos Pestszerterzsébetről befelé. Szórványosan üldögelnek benne az utasok. Katona-féle ember, újságolvasó öregúr, két siheder lány, természetes asszony kosarakkal. Satöbbi.

Egyszer csak felszáll egy anya és különös gyermeket terelget maga előtt. A gyerek volta-képpen nem volna furcsa: rendes, jóképű, tízévesféle fickó. Ormótlan csónakcipője van, pufók képe csupa szeplő. Rendes, egészséges fiú, nem volna rajta csodálkozni való semmi. De mindenki kénytelen megbámulni, amit a fején hord. Mert a feje be van kötve. Hát ez a kötés olyan, hogy felkölti a figyelmet. Mert az rendjén való dolog, hogy amelyik gyerek beveri a fejét az asztal sarkába, azt az anya bekötözi. Az ember rápillant, megállapítja, hogy a gyerek feje valamiért be van kötve, aztán napirendre tér fölötte. De ennek a gyereknek a fején kétakkora kötés volt, mint a feje. Még nehéz is volt neki az óriás kötés; látszott rajta, hogy neheze ére egyenesen tartani. Az egész majd lehúzta a nyakát.

- Ülj rendesen, - kiáltott rá az anyja.

Pedig rendesen ült szegény. De a mama nyilván nagyon haragudott rá valamiért; az alkalmat kereste, hogy pirongassa. Valami rossz fát tehetett a tűzre a gyerek. Megszeppenve ült az ablak mellett, fején a bámulatos kötéssel. Dehogyan rendetlenkedett volna. Örült, hogy él.

- Ugyan kérem, mi lelte a fiúcskát? - kérdi végre egy érdeklődő.

- Ne is tessék kérdezni, - mondja bosszúsan az anyja, - viszem a klinikára, a fejét kell fűrészelni.

Erre már odafigyel az egész kocsi. Az arcok megrettennek.

- A fejét fűrészelni? - folytatja meghökkenve a kérdező.

- Nem éppen a fejét, hanem a fejről az edényt.

- Miféle edényt?

- Az úgy volt, kérem, hogy rettentő sok bajom van nekem ezzel a haszontalan kölyökkel. Igen pajkos. Ma délben is, kérem, összeállt a pajtásaival, hogy Saar-vidéket játszanak.

- Mit játszanak?

- Saar-vidéket, kérem. Kiürítést. Voltak a szomszéd gyerekekkel vagy nyolcan. Kiosztották egymás között, hogy melyik lesz a német és melyik a francia. Ez a kölyök francia lett. Hogy szebben menjen a játék, rohamsisakot keresett magának. Talált is egy edényt a szeméten. Azt a fejére tette. A fásfészker volt a Saar-vidék. Azt ürítették ki a franciák. Az egyik német gyerek fogott egy hasábfát, kérem, és kiürítés közben jó nagyot vágott ennek a kölyöknek a fejére. Attól a rohamsisak, vagyis az edény, leszaladt egészen a füléig. Úgy beleszorult a feje, hogy

az apja is hiába feszegette. Nem jön le a fejről, akármit csinálunk. Az uram a végén is azt gondolta, hogy lefűrészezi róla. Kezdte is egy kis fűrésszel, de mindjárt bele is fűrészelt a gyerek fülébe. Abba hagyta. Mit voltunk mit tenni, ott kellett hagyni a mosásomat, kérem, most viszem be ezt a haszontalan kölyket a klinikára, ott a doktor urak majd leoperálják az edényt a fejről.

- De a fejének nincs semmi baja?

- Nincs, hálistennek. Csak éppen rászorult az edény. Majd lefűrészelik.

Most már látszott, hogy mitől akkora az a kötés a gyerek fején. Az edény miatt. Sőt ki lehetett venni azt is, hogy az edénynek féloldalt füle van a kötés alatt.

- De mondja csak lelkem, - bízta a kérdező, - ha nem lett a fejének semmi baja, akkor miért kötözte be?

A gyerek olyan piros lett a szepülői alatt, mint a pipacs. Elfordított arccal nézett kifelé az ablakon. Legjobban szeretett volna az ülés alá bújni. Az anya is megzavarodott egy kicsit. Szégyenkezve felelt:

- Muszáj volt bekötözni, kérem. Nem akartam, hogy a nép mind rajtam röhögjön. Tessék elképzelni, hogy felszállok a villamosra, osztán velem van ez a gyerek, fején az edénnyel. Azt hitték volna, hogy örültek vagyunk. Mert nem is akarom megmondani, hogy mi az az edény, kérem.

Az egész kocsi nevetett. Saarbrücken ifjú hőse halálosan szégyenkezve ült az ablak mellett.

MOZI

Hangosfilmet csinálni mentek a magyarok Lillafüredre. Ez különben nem ujság, benne volt a lapokban is. Csak az nem volt benne, amit most el fogok mondani erről a kirándulásról s amit külön fel lehetne venni moziba.

Dolgoztak az emberek egész nap. Aki látott már ilyesmit, az tudja, milyen nehéz és fárasztó mesterség ez. Alig várta a színésznép, hogy lefekhessen aludni.

Hárman laktak az egyik szobában, mert kevés volt a hely. Egy rendező, meg két színész került együvé. A színészek aludni szerettek volna, de a rendező vacsora után leöntött egymásután három dupla barackot és ettől nemcsak, hogy elmúlt a fáradtsága, hanem nagyon beszédes kedve is kerekedett. Mesélt, mesélt, magyarázott szünet nélkül. Nem hagyta aludni a másik kettőt. Azok már feküdtek és nagyon únták a társalgást, ő azonban felöltözve üldögélt a dívány szélén, ahol ágyat vetettek neki, és még mindig volt mondanivalója. Szóltak azok ötször is, hogy feküdjék már le, a jó Isten szerelmére, de ő csak beszélt tovább.

Egyszer csak a homlokára ütött:

- Hopp, le kell mennem cigarettát venni. Elfogyott és nem lesz éjszaka, ha rá akarok gyújtani.

Azzal kiment a szobából. Ahogy becsukta az ajtót, az egyik színész kiugrott az ágyból és rákiáltott a másikra:

- Gyorsan, Jenő, gyorsan. Át fogjuk rendezni a szobát.

Amaz rögtön megértette. Egy szempillantás alatt nekifogtak. A szekrény helyére húzták a díványt, a dívány helyére húzták az egyik ágyat, a másiknak a helyére betolták a szekrényt. Máshova tették a fogast is, az asztalt is székeivel együtt. Mikor ezzel lóhalálában elkészültek,

gyorsan beugrottak az új helyen álló ágyakba, eloltották a villanyt és magukra húzták a takarót.

Éppen jókor, mert egy pillanat múlva jött a rendező. Felkattantotta a villanyt, meglepetten nézett szét, restelkedve azt mondta, hogy pardon és kiosont a szobából. Ejnye, ejnye, gondolta magában: a kétszázharmincas helyett egy idegen szobába nyitott be. A folyosón megnézte a szobaszámot és elámult. Ott állott az ajtó fölött a kétszázharmincas szám. Hogy lehet ez? Fogta magát, lement a portáshoz:

- Mondja, kérem, hányas az én szobám? Elfelejtettem a számot.

- A kettőszázharmincasban tetszik lakni.

A rendező csodálkozott és visszament a második emeletre. Morfondirozott magában. Talán mégis rosszul nézte meg az imént a számot. Megkereste a kétszázharmincast, benyitott és felkattantotta a világosságot. Megint csak idegen szobát látott. Sőt az egyik ágyból megszólalt egy női hang franciául:

- Mais que voulez vous? C'est une insolence sans pareil!

Fejét válla közé kapta, úgy osont ki rémülten a rendező. Kint megnézte a számot. Kétszázharminc. Réмülten simította végig homlokát! Ment le megint a portáshoz.

A két színész remekül mulatott odabent. Kivált, hogy a női hang utánzása olyan jól sikerült. De az egyik most megszólalt:

- Te Sándor, én azt gondolom, elég volt a tréfából, rendezzük vissza a szobát.

- Nem bánom.

Visszarendezték. Mialatt dolgoztak, azalatt a rendező már lent lármázott a portásnál:

- Hallja, micsoda rendetlenség az, hogy még a szobaszámot se tudják megmondani a vendégnek? Azonnal nézze meg rendesen, hogy hányas szobában lakom.

A portás elővette a napi vendégívet és azon mutatta meg a rendezőnek, hogy láthatja a saját szemével: a kétszázharmincasban lakik.

- De értse meg, hogy nem ott lakom! Már kétszer benyitottam és idegeneket vertem fel. Rendetlenül van beírva maguknál minden, micsoda dolog ez! Azonnal költse fel nekem az igazgató urat!

Egy darabig húzódozott a portás, hogy az igazgató úr nagyon fáradtan ment aludni, nem költheti fel minden csip-csup dologért, de a rendező egyre hangosabban követelte, hogy neki igenis költsek fel magát az igazgatót. Végre elékerült az igazgató kócosan, álmosan és nem nagyon jókedvűen.

- Kérem, tessék itt nekem rendet csinálni, - követelte a rendező, - a maguk bejegyzései tévesek! Tessék nekem az én szobámat megkeresni!

Az igazgató egy darabig vitatkozott vele, de hiába. Végre elúnta a vitát.

- Tessék csak velem jönni.

Felvitte a második emeletre, ott nyugodtan bekopogott és benyitott a kétszázharmincasba. Ott feküdt a két színész. Még nem aludtak. Az egyik még rá is szólt a rendezőre:

- Hol mászkáltál ilyen sokáig?

A rendező most már csakugyan nem tudta, hogy mi történt vele. Bocsánatot kért dadogva az igazgatótól, aki hűvösen azt mondta, hogy nincs miért és távozott. A rendező leült díványa szélére és kétségbeesetten fogta a fejét.

- Mi lelt? - kérdezték a színészek kajánul.
- Kérdezzetek tőlem valamit, - nyögte ő, - tudni akarom, hogy rendesen működik-e az agyam.
- Mondd meg, - szólt az egyik, - mennyi hétszer kilenc.
- Hatvanhárom, - felelte a rendező habozva.

Azok egymásra kacsintottak és elkezdtek kacagni, mintha valami képtelenséget hallottak volna. Aztán a fal felé fordultak. A rendező megdöbbenve nézett maga elé. Hát nem hatvanhárom? Mi van vele, az Istenért?

Talán még most is ott ül rémulten a dívány szélén.

A NAGYSÁGOS ASSZONY ÖLTÖZKÖDIK

(Amit írok, az regényrészlet. Részlete annak a regénynek, amelyet harminc évvel ezelőtt elmulasztottam megírni. Menthető mulasztás: akkor még túlfiatal voltam ahhoz, hogy regényt írjak.)

A nagyságos asszony felébredt. Felült az ágyban, végigsimította homlokát, körülnézett. Kezdődik a nap.

Első dolga volt kiszedni hajából a papírcsőveket. Előző este ezekre a csövekre sodorgatta megnedvesített hajtincseit, hogy hullámosakká tegye őket. A kiszedett papírcsőveket szép rendesen belerakta éjjeli szekrénye fiókjába, hogy este majd kéznél legyenek.

Most kilépett az ágyból. Ment mosdani. Mindenekelőtt hátranyúlt két kezével a tarkójához, összefogta hosszú haja nagy tömegét és ideiglenesen felcsavarta a fejére, aztán egy kis babos kendővel bekötötte, hogy a sok haj a mosdásnál ne zavarja.

Ment a mosdóhoz. Ott már várta a langyos esővíz. A nagyságos asszony, aki gondosan vigyázott arcborére, nem mosdott másban, mint esővízben, házilag készített epeszappannal, amelyhez kedvenc illatszerét keverte. Alaposan megszappanozta, megöblögette arcát, nyakát. Megtörülközött vászontörülközővel.

Most jött a fésülködés. Haját középen kettéválasztotta és bontófésűvel jó sokszor végigment rajta mind a két oldalon, mindaddig, míg a bontófésű egyszer sem akadt meg benne. Elővette a keféit és alaposan megdolgozta mind a két oldalt ezzel is, hogy a haja fényét megtartsa. Most jött a bontófésű sűrű oldala. Ezzel rakta fel a hajtömeget a kívánt ábrába az arca körül. Aztán pedig kétoldalt megcsinálta a két hajfonatot, és pedig, mivel nagyon bő haja volt, négyes fonással. Mikor a két hosszú farkocs elkészült, számtalan hajtűvel felcsavarta és megtűzkölte őket koszorúba. Elhasznált hozzá harminc darab hajtűt. Most el kellett rendezni a frufrut. Amit éjszaka a papír hullámosított a huncutkákon, azt sütővassal még meg kellett pótolni. Hosszúkás alkotmányon spirituszláng égett, azon hevült a lefektetett hajsütő két ága. Közel tartva arcához, meggyőződött róla, hogy már elég forró, de nem túltüzes. Ügyesen belement vele a huncutkák csövébe, szorosan csavarintott rajtuk.

Végre készen volt a hajával, beletartott egy jó félórába. Most még elővette a Bäder-rizsport és egy kis rózsaszín hamvasságot varázsolt az arcára, de csak úgy, hogy a rizspor jelenlétét senki észre ne vehesse.

Most leült harisnyát húzni. Fil d'Écosse-harisnyát húzott, át nem tetsző feketét. Térde alá húzta a harisnyakötőt, lába fején keresztül. Rózsaszínű selyemgumiból volt ez a harisnyakötő, selyemfodorral volt szegve, selyembokréta is volt rajta.

Fekete fűzős cipőt húzott a lábára, úgynevezett gavallérsarokkal, amely nem volt sem túl-magas, sem túlalacsony. A fűző végét csokorra kötötte.

Fehérneműje rumburgi vászonból készült, himzéssel, csipkével, betétekkel, monogrammal. Nadrágját zsinórral kötötte meg derekán. Az egészre otthonkát öltött és leült reggelizni. Kávét reggelizett vajaskiflivel. Közben azon tűnődött, hogy milyen érzés lehet étkezés után cigarettára gyújtani, amit a férfiak annyira szeretnek.

Napi postáját, házi dolgait még így intézte otthonkában. Aztán nekilátott, hogy felöltözködjék kimenéshez.

Otthonkáját, nadrágját letette. Jött a fűző. Hátul meglazította a sűrű fűzést, ami nem ment nehezen: a zsinór, lévén legalább öt méter hosszú, adta bőven. Most derekára illesztette az egész alkotmányt, elől végig bekapcsolta, aztán hátranyult, megfogta a két zsinór végét és elkezdte húzni. De ez nem volt olyan egyszerű. Mert ha csak a végét húzta, a fűzés csak derékban lett szoros. A háta közepén még laza fűzést is szorosabbra kellett húzni, akárcsak cipőfűzővel csinálta volna, hogy aztán a zsinór mindenütt egyenletesen szorítson. Nem volt könnyű munka: ha nem ment jól, be kellett kiáltani hozzá a szobalányt.

Végre megvolt ez is. Ott állott a nagyságos asszony lihegve, de darázsderékkel. Megint felvette a rumburgi nadrágot, a fűző páncélderekán átkötötte, majd kiválasztotta az aznapi alsószoknyát. Ez rózsaszínű taftból készült, alját gazdagon megfodrozta a szabónő.

Végül felvette a ruhát. Drapp színű szövetruha volt ez, két darabból álló. Dereka szorosan szabott. Olyan szorosra, hogy halcsont volt benne köröskörül minden varráson: a világért ráncot ne vessen. Csípőtől lefelé aztán kiharangosodott a szoknyája, amely leért a földre s éppen ezért körül volt szegve porzsinórral.

Nagy „plörözös” kalap csatlakozott mindehhez. Két hosszú kalaptű erősítette a dús hajfonatokhoz. Kurta bőrkesztyű, selyemnapernyő, kész. A nagyságos asszony elindult.

De az ajtóban visszafordult: hopp, a pénztárcáját majdnem elfelejtette.

Visszament a hosszú, keskeny pénztárcáért. Megolvasta pénzét: négy forint tizenhat krajcár volt benne. A pénztárcát beletette abba a zsebbe, mely szoknyája hátulján a „slicc” mellett húzódott meg. Kezében nem vihette, mert mind a két keze el volt foglalta. Egyikben a napernyőt vitte, másikkal a szoknyáját kellett marokra fogni.

Nagyon kacér asszony volt a nagyságos asszony: úgy fogta a szoknyáját, hogy kilátszott a bokája. Még a harisnyájából is kilátszott egy ujjnyi darab. Idősebb hölgyek meg is botránkoztak rajta. De két uriember összekacsintott mögötte, nekik tetszett a dolog! S egyik nem is mulasztotta el a közkeletű tréfát:

- Mit szólsz, milyen jó felfogása van...

A nagyságos asszony nem hallotta a megjegyzést. Befűzőt derekával elegánsan, mereven ringott tova a tavaszi napsütésben.

A KÉT KARD

Régi emberek feljegyzéseiben olvasom ezt a történetet.

Száz éve már annak, hogy éledélt Gyöngyös városában egy Lisznyay Damó Boldizsár nevezetű emberke. Csak termetre volt kicsiny, tekintélyre annál nagyobb. Táblabírája volt megyéjének, ismert és jó módú prókátor. Meggyegyzéseken az ellenzék vezérszónoka, orációiban hol kacagtatóan tréfás, hol mérges, mint a hörcsög.

Ez a Lisznyay nem érezte jól magát, ha nem volt valakije, akihez beszéljen. Az nem volt baj, ha a másik nem beszélt, de neki mindenképpen társalkodnia kellett. Ha másképpen nem, úgy, hogy a másik figyelemmel hallgasson. Az utcán is, ha mentésen, szűk magyar nadrágban, pofonütött kalappal, vastag nádpálcával elindult sétálni, rögtön fogott valakit magának és beszélgetni kezdett. Még a pitykegombját is megfogta a kiszemelt embernek, hogy odébb ne álljon.

Hát egyszer megyegyűlés volt Egerben. Onnan ő nem maradhatott el. Kora reggel kocsira kapott patvaristájával és elindult. Rögtön elkezdte a beszélgetést, egy hosszadalmas jogesetet mondott el a patvaristájának, de a patvarista mulatós fiatalember volt s előző este igen soká fent talált volt maradni. Majd leragadt a szeme. Még hozzá rekkenően tűzött le a hevesi nap az országúton poroszkáló ernyőtlen kocsira. Egyszer csak Lisznyay oldalt pillant élvezetes előadása közben, urambocsá' a patvarista az ülésen hátradőlve alszik, mint a tej.

Az érdekfeszítő jogeset elmondása a legizgalmasabb ponton bicsaklott meg. Boldizsár bátyánk igen nagy haragra gerjedt. Mít csináljon ezzel a haszontalan kalefaktoral?

A patvarista mellett az ülésnek támasztva velük utazott a két kardtok. Mert az természetes, hogy a megyegyűlésre úriember kardosan öltözködik. Ott volt az egyik tok, benne a patvarista hitvány, olcsó acélkardjával. S a másik tok, benne a táblabíró drága mívű családi fringíája, remek ezüstkard, hüvelybe kövekkel kirakva. Lisznyay óvatosan odanyul, elveszi a patvarista kardját és leejti a kocsiról. Vár egy-két percet, hadd haladjon a kocsi, akkor aztán oldalba döfi a szundikáló fiatalembert.

- Hé, amice, hát maga nem hozott kardot?

A patvarista nyulkált, kapkodott felriadtában, bizony a kard nem volt sehol. Rémulten kiáltott a kocsisra, hogy álljon meg, leugrott és szaladt visszafelé az országúton. Jó negyedóra mulva porosan, verejtékesen, lihegve jött vissza a karddal. S ahogy kenyéradó gazdája ravasz ábrázatára pillantott, onnan leolvasta, hogyan esett le a kocsiról a kard. Akármilyen erőfeszítésbe került, Egerig nem aludt el többet. De magában bosszút esküdött.

A megyegyűlést elvégezték, utazás előtt való este a patvarista megint csak elmulatozott vidám társaságban. De indulásra készen volt pontosan, maga csomagolt magának is, gazdájának is. Indultak haza Gyöngyösre. És a vámot még el sem hagyták, mikor a patvarista édesdeden oldalt hajtva fejét, máris aludt, mint a bunda.

- Ez már mégis csak disznóság! - gondolta magában Bódi bácsi, - hát ennek a fickónak nem használt a minapi lecke? Na megállj, megkapod a leckét megint, de most többet fogsz sétálni az ország úton.

Ugyanúgy állt ott a két kardtok, mint jövet. Az öreg odanyúlt, óvatosan elvette a patvarista kardtokját és a kocsi oldala mellett szépen leejtette. Aztán várt. De most már egy jó negyedórát. Akkor elkezdte a patvaristát rázogatni.

- Hé, amice, a kardjával megint baj van!

A patvarista felserkent, megdörzsölte égő szemét és legyintett.

- Ne gondoljon vele, domine spektábilisz, nem ér az a rozsdás acélkard egy hajítófát se. Úgyis újat akarok venni.

Azzal fészkelődött egy kicsit, mint hízó az alomban és egy perc mulva már úgy hortyogott, mint a bakkancsos pipája. Lisznyay gyanakodva szemlélte ezt. Érezte, hogy valami nincs rendjén. De az ő kardtokja ott volt a kocsin. Tűnődött, nézte az alvó fiatalembert, s egyszerre fogta a maga kardtokját és kinyitotta. Abban bizony a patvarista kardja volt. Valaki a csoma-

golásnál kicserélte a két tokban a kardot. Az öreg villant egyet ravaszul. Szépen leejtette azt is. És megint felrázta a fiút.

- Hé, amice, most már az én kardom is elveszett. Ugorjon csak, keresse meg mind a kettőt.

A patvarista dühösen kászolódott le a kocsiról. Értett mindent.

- De aztán megvárjon a kocsival, domine spektábilisz.

- Hogyne várnám meg, amice. Beletelik egy jó óra, míg maga visszakerül. Addig alszom egyet, utána aztán beszélgetünk.

És hunyorított egyet a patvarista után, aki fogcsikorgatva indult vissza a rekkenő napon.

1836.

Nem szeretném, ha plágiumon kapnának, inkább megmondom őszintén, hogy az alábbi történeteket nem én írtam, hanem olyan néhai való jó írókollégáim, akik száz évvel ezelőtt éltek. Én egyszerűen lemásoltam őket, ódon folyóiratok porosodó, sárguló kötetei között kotorászva a padláson.

*

Az újabb, nem annyira nevelési, mint visszás fogalmú iskolának, módnélkül ferde szokása, a' szelídebb nőnem iránti gyöngéd kímélés, tettben és szavakban. Egy úrficskát gyakran egész bál alatt hallhatni, valamely sima nevelésű minden vonásit 's mozdulatit finom míveltség bélyegezte kisaszszonykát, vagy hölgyet nem a' legsímább 's néha merőben gyalultatlan szavakkal mulattatni, néha pedig a' gyalultatlanság legnagyobb mértékben a' szelíd nőnemet tettleg is sérteni. Illy igen botránkoztató példáját adá a' napokban gyalultatlanságának táncmulatságban egy bizonyos fényes nevelésű (???) úrficska, egy békén ülő kis aszszony' székét tudniillik megragadva, egész szemtelenséggel kiáltá inkább, mint mondá: „álljon innen fel! adja ide e' székét!” - 's a' természetesen már csak e' merész szavakra is elhült 's fel nem állható kisaszszonyt az úrficska még jobban elréimítheté, alóla a' székét ocsmány kezekkel kivonva. Jó volna tán az illy söpredéktől a' társasköri vigalmakat megtisztogatni, de természetesen nem akkor, miután azt megfertőzteté, hanem jóval előtte; - s a medvét, ha szinte szelídített is, lánczon kell tartani, mert szőrét ugyan változtathatja, de új medveszőrével is csak a' régi mackó maradt.

*

E' napokban Pesten egy furcsa szerelmi kaland történt. Bizonyos fiatal ember hatalmas szerelemdühvel imádója egy kávé's lányának, az örökös pipafüst dacára is, - merthiszen, mi a' füst a' lángoló szerelemhöz? - szünetlen a' kávéházban ült, hosszadalmas ottani veszteglése s' láng szerelme által magának, mintegy amaz örök nevet kiküzdendő: „perpetuus in kávéház”. Reggel ő vala első a' kávéházban, valamely szögletből, a' netalán jelenvolt szép leány után sóvárgó pillanatokkal epedő, s' midőn éjjel a' lámpák eloltattak, neki a' szerelem világíta haza. Rejtve lőn végül a' leány szemei elől, de vitézünk nem hagyá magát a' kávéházból egykönnyen kifüstöltetni; várt, remélt és szenvedett! Egy hónap leforgása után, nehányszor ismét lehete a' szép leányt a' kávéházban látni s vitézünk ellenséget vőn a' csatatéren észre, egy másik fiatal embert, kiről azt hívé: szerelmével ostromolja imádottját, 's békét színlelve, vitézünk vágytársának furcsa hadat izent. Egy nap tudniillik sétálásra hívá őt, megindultak a' Váczi úton s közel a' temetőhöz szerelmi bajnokunk, azon szín alatt, hogy benn egy igen szép

oszlopot emelének, vágytársát a' temetőbe csalá. Alig haladtak azonban néhány lépésnyire, midőn kávéházi szerelmesünk, két kebeléhez rejtett pisztolt elővön, 's hűledező vágytársát harcra hívá, mit volt tennie, kiállott a viadalra, de vitézünk jelszót sem várva rásüté a pisztolat, a' golyó nem talált, az elrémult vágytárs pedig tuskén bokron keresztül futásnak iramlott, s vitézünk, egyetlenegy élő ellenét is a' csatatérről elűzve, csak maga maradt az ezernyi halottak közt győzelmesen élve.

*

Pest egyik külvárosában egy furfangos eszű szatócs azon gondolatra vetemedett, hogy mindenkinek, ki nála vásárol, reggel egy pohár pálinkát, délután pedig egy pohár bort ad ráadásul; azóta, mint mondják, szilvaléh 's lőrére édesgetett számos vásárló járja a' szatócs boltját, de mint minden nagynak e' földön, úgy a' szatócs óriási találmányának is vannak üldözői. Egy szomszéd schuster, a' szatócsnak régi ellensége, tűztorkára 's a lábszíjra megesküdt, hogy a' szatócsot esztendő alatt minden vagyonából kiissza! Reggel legalább és tizenkétszer megfordult a schuster a szatócs boltjában egy-egy krajcáros zsemléért; délután szaporázza látogatásait, krajcáronkint ismét czérnát, tűt és szurkot vevő, annyira, hogy a' szegény szatócs mint üldöző rémtől fél a szurkos sehustertől és kereskedelmi gondolatját most feladni kényszerül.

*

Csak azért mesélem tovább a százéves történeteket, mert talán más is olyan gusztussal tűnődik el rajtuk, mint én tűnődtem a száz év előtt való Pestnek, dédapánk Pestjének, furcsa, kedves levegőjén, Petőfi tizennégy éves volt ekkor, Jókai tizenkettő, Kossuth harmincnégy, Ferenc József pedig hatéves kisfiú volt.

AZ AJÁNDÉK KÜLDŐKNEK FAJTÁJOK

I. A' finom ember. Ez ajándékok küldő minden karátsonyi Objectumnál szellemének dús csapongásait fitogtatni nem rest. Bármit bárkinek presentállyon, valamelly szellem-szikrát tészon vagy magának az ajándéknak meg-választásában, vagy az ajándékokot kísérő visit-leveletske Textusában. Exempli gratia: Veress nevezetű baráttjának nyakba való veres tsokrot küld, egy tutzatot, mellynek az semminemű hasznát nem veheti, mert hogy kommunista volna, illyen Suppositiót kelteni nem óhajt. A neves orvos-tudornak színaranyból való mantséta-gombokat küld, mellyek halálfejet ábrázolnak. Midőn a Vezér-Igazgató meg-halálozott, ő karátsonykor Gerbeaud-tzukorkát küldött az özvegynek, melly tzukorkát bévül a' dobozban finom gyászfekete papírral tsomagolni rendelt. De az özvegy takarékos Dáma lévén, a' dobozt felbontani nem akarta, hanem az ajándékot fiatal mérnök rokonának és a' mérnök meny-asszonyának tovább küldte, kik is váltig tsodálkoztak, miért kaptak kéz-fogójokra gyásztzukorkát.

II. A' puhatoló ember. Ő már október holnapban feleségedet valamelly vatsorán fére-vonnya és hogy vajjon melly-nemű ajándékra volna szükséged, puhatollya. De nem tsak feleségedet matzerállja, hanem minden nemű atyafiságodat is folytonos auscultálással háborgatni nem késik. Heteken keresztül folytattya e' nyomozást és végezetre meg-állapíttya, hogy mindened vagyon már otthonodban, tsakis takaród nincsen a' klavir-zongorán. Ez megállapítást az egész városban nagy diadallal hírleli és terjeszti, minél fogva karátsonykor minden Esmerősöd illy-nemű takaróval kedveskedik, kapsz tehát 8-tz takarót és senkitől semmi egyebet.

III. A' továbbküldő ember. Ravasz lelkületű ember ő, ki magában meg-számollja, hogy a' Karátsonyt a' költségeket minimó calculó meg-úszni hogyan lehetséges. A hozzája befutott tárgyakat felbontani óvakodik, hanem azok mellé ennen-levelét helyezve valamennyit tovább küldi, valóságos karátsonyi clearing-hivatalhoz hasonlatosan. Így történik, hogy ama' bronz szobor-mívetskét, mellyel hivatali főnöködnek igyekeztél udvarlására lenni, 24 órák alatt távoli Esmeröstől magad kapod vissza.

IV. A' rendelő ember. Ennek hogy mit aggyál a' Jézuska szent innepén, töprengened nem enged, mert a' néki küldendő ajándékokot ő maga félreérthetetlen Precisitással meg-szabja, mondván: te tőled hat pár vadász-harisnyát fogok kapni, már a szokott boltban ki is néztem azokat, hát te mit szeretnél? Erre hogy te valami dohány-néműt szeretnél, feleled, mert az vagy eszedben, hogy a' méltó viszonzás téged hetekre füstölni valóval ellátand. Tehátlan megveszed néki a' hat pár disznó drága strimfliket, mire tőle tsakugyan meg-jön a viszont ajándék, vagyis 40-ven darab parafás Mirjam tzigaretta.

V. Az érzékeny ember. Ez roppant sokat tart arra, hogy az ő ajándokát kellő betsben részesíteni ne mulasszad. Karátsonyra egy az Úrnak 1892. évében megjelent Szakáts-könyvet küld neked, a' mellékelt több oldalnyi levélben részletesen magyarázván, hogy szeretetedet a' régiségek eránt jól esméri. Majd Telephonon felszólít és az örömedet az ajándok felett mohón faggattya, mikor pedig frenetikus lelkesedésedet sehogyansem érezheti köszönetednek a szávaiból, halálosan megsértődik és téged fünek-fának komisz fráter gyanánt hírlelni nem késik.

VI. A' bejelentő ember. Ez Karátsonyi Cadeau helyett néked örvendező és boldog hangon olly értesítéssel szolgál, hogy számodra tsodálatosan gyönyörűséges Empire vitrinát vásárolt egy frantzia műkereskedőnél, de mikoron Párisban járt, de onnénd el-hozni mind ez üdeig nem tudta, azonban tsak várjál még kitsinyég, a' remek darab előbb-utóbb haza fog kerülni. Ezt a tavalyi esztendő Detzemberében hozta volt tudomásodra, de a' vitrina mind-eddig meg nem érkezett.

VII. A' nagylelkű ember. Ez átkozott gonosz meg-rendelte néked részlet-fizetésre ama' nevezetes Shakespeare Vilmos összes műveit pazar díszkötésben és az első részletről szóló nyugtatványt néked a' karátsonyfa alá meg is küldte. Minek folytán a' tetemes részleteket 3-om évig fizetheted, mert ő ugyan nem fizeti. Viszont titokban értésedre jut, hogy ő a' terjesztő vállalatól a 20-sz száztóli Ágens jutalékot az egész rendelés után fel-vette. Ezért a' szeretet magasztos napján illy lelketlen és kemény szavakban törsz ki: a fene egye meg. Melly szavaid hogy a' karátsonyi lélekkel nem harmonisálnak, fejtsóválva meg-állapítom.

MONDATOK: EMBEREK

1. „Az én időmben ilyesmi nem fordulhatott volna elő.”

Ezt mondja a volt lövészegyleti elnök, akit tehetetlensége miatt a felháborodott ellenség kibuktatott az elnöki székből. Roppant keserűen fogadta ezt akkoriban, azóta pedig mélyen megbántott méltósággal viseli sorsát. Az új elnökről, aki pompásan együtt tartja a lövészegyletet, a tagokat odaszoktatta a pénteki vacsorákhoz és általában kitűnően működik, tartózkodóan, bár hűvös elismeréssel szokott nyilatkozni. De ha bármilyen kis zavar előfordul, azonnal kivágja a nagy mondatot, amely visszavonult napjainak egyetlen vígasztalása: az ő idejében ilyesmi nem fordulhatott volna elő. Ugyanezt a mondatot mondja az elvált asszony, akinek volt férje most remekül él, de véletlenül elcsúszik a járdán és kificamítja a lábát. Ugyanezt mondja a divatjamult politikus, akit kibuktattak kerületéből, s ott most két közéleti ember összeszólalkozván, párbaj tartja izgalomban a kedélyeket.

2. „Nekem sohasem mondtok el semmit.”

Ezt a szegény rokon szokta mondani, aki folyton a család nyakára jár, mindig zavar, hallgatja a bizalmas természetű telefon-beszélgetéseket és a kint felejtett leveleket elolvassa, mindenbe belebeszél és a család benső ügyeit szétviszi a nagyvilágba, de ha mástól hallja meg, hogy a családfő eladni szándékozik az István-úti telket, mélyen meg van sértve. A családhoz költözött nagymama is ezt szokta mondani, aki már sok kellemetlenséget okozott azzal, hogy kényes családi dolgokat kifecsegett a kávéházban. A használhatatlan hivatalnok is mondogatja ezt, aki soha semmiféle ügyhöz egyetlen ötlettel sem járult hozzá a vállalatnál.

3. „Rólam beszélhetnek, amit akarnak, én megyek felemelt fejjel a magam útján.”

Így szól a haszontalan asszony, aki másfél évi házasság után máris agyba-főbe csalja az urát, igen szigorúan szokott pálcát törni barátnőinek magánélete felett, de ha figyelmeztetik, hogy még sem helyes éjjel-nappal szakadatlanul a főhadnaggyal mutatkoznia, akkor gögös arcot ölt és méltóságteljesen elmondja fenti jeligéjét. Ugyanezt használja a férj, aki már kétszer elkártyázta a felesége hozományát. Ugyanezt mondja a panamista, akinek rossz szagú kis ügyeit kezdik kiírni az ujságok.

4. „Én őt igazán szeretem, de...”

Igy kezdődik az a galád megjegyzés, amelyet barátnő mond legjobb barátnőjéről és barát mond legjobb barátjáról. Akiről beszél, az természetesen nincs jelen. Ha felelősségre vonják, felháborodva tiltakozik. „Mindenki előtt mindig védtelek, mindig hangoztattam, mennyire szeretlek, és most ez a hála.”

5. „Mindig mondtam neki, de sohasem hallgat rám.”

A tönkrement kereskedőről mondja ezt a barátja. A férjről, aki meghült a vadászaton, mondja a felesége. A színésznőről, aki csúnyán megbukott a nem neki való szerepben, mondja a visszautasított udvarló. A vezérigazgatóról, aki egy nagy üzletben ott hagyta a fogát, mondja a titkárja, aki különben ismert ostoba ember. Az elhagyott feleségről mondja a mamája, ugyanaz a mama, aki a legjobban erőszakolta a házasságot. Az autósról, akinek kocsijába beleszaladt egy részeg taxi, mondja a barátja.

6. „Én csak azt mondom el, amit hallottam, de nem hiszem, hogy igaz volna.”

A leggonoszabb pletykák ezzel a mondattal kezdődnek. Hogy a főorvosnét, aki két hónapja van férjnél, együtt látták a színésszel kettesben, budai kiskocsmában. Hogy az államtitkárek válnak. Hogy a szénkereskedő elsején nem tudta kifizetni hivatalnokait. Hogy a tábornoknak kezdődő nyelvrákja van. Hogy a tanácsos hosszabb szabadságra megy, egyébként ügyosztályában a múlt héten rovincsoltak. Hogy az új színdarab próbáin négy főszereplő adta vissza a szerepet. Mindezt ő csak hallotta, de a maga részéről egy szót sem hisz belőle. Az igazság az, hogy ő nem hallott semmit, hanem mindezt maga találta ki és útnak ereszti. Ha veszedelem fenyegeti, hogy rajtakapják a pletykán, húsz tanut tud állítani, akik igazolhatják: ő mingyárt mondta, hogy nem igaz.

7. „Ugy-e mondtam?”

Ezt az emberfajtát, ezt az ugyemondtam-típust, nem is kell magyarázni. Ő az, aki soha előre nem mondott meg semmit, de akárkivel akárhol valami baj van, azonnal előlép jelentéktelenségéből és bölccsé avatja önmagát. Nem is beszélek róla többet. Legjobb volna őt pusztán kézzel megfogni. Akkor végre először nem mondhatná.

ŐSZINTÉN SZÓLVA...

Vidéki úriháznál elémm tették a vendégeknyvet, hogy a nevemet írjam bele. Meg is tettem, de egyúttal lapozgattam benne. Nagyon mulatságos és tanulságos olvasmány az ilyen. Példának okáért ezelőtt négy évvel egy napon írta be a nevét két házaspár. Azóta mindkettő elvált, az egyik pár férfi-tagja feleségül vette a másik pár hölgy-tagját. Akkor már megkezdődött közöttük a dolog. Sőt az akkori mendemondák szerint már nagyon értették egymást. Csak éppen mind a kettő titkolta házastársa és a világ előtt. Úristen, mennyit kellett füllentenie mind a kettőnek otthon, négy szemközti faggatások közepette, míg aztán ki nem tört a botrány.

Ebben a vendégeknyvben, amelybe a neve fölé mindenki beír valami jókedvű megjegyzést, olvastam Szüllő Géza barátom egy mondatát. Hogy azt mondja: Az emberek sohasem hazudnak annyit, mint választás előtt, házasság alatt és vadászat után.

Igen bölcs mondás. És éppen a hazugságról szól, amelyről az ilyen vendégeknyv külön is meggondolkoztatja az embert. Eltűnődtem rajta, hogy voltaképpen folyton hazudik a legőszintébb és legszókimondóbb ember is. Arról nem is beszélek, hogy a köszöntések, meg egyéb idetartozó szövegekkel teljességgel távol állanak az igazságtól. Mert köszöntéskor azt állítani, hogy „alázatos szolgája” vagyok valakinek, egyáltalában nem fedi meggyőződésemet. S ha az ellenfél ügyvédjének hűvösen azt mondom, hogy „jó napot kívánok”, nem mondok igazat. Eszem ágában sincs neki jó napot kívánni. Sőt ellenkezőleg: nincs nagyobb és forróbb vágyam, mint hogy igen rossz napja legyen.

De ezeken túl is teméntelen hazugságot tartalmaznak legközömbösebb mondataink, ha szigorúan patikamérlegre tesszük őket.

„Rendelkezz velem”, - mondjuk annak, aki társaságban egy bizalmas szóra félrevon bennünket. Hogy rendelkezék velünk, az azt jelenti, hogy bármit mond, mi azt rögtön teljesíteni fogjuk. Vajjon mit válaszolnék annak, aki erre a mondatra azzal válaszolna, hogy azonnal hagyjam abba a dohányzást, mert a dohányzás öszerinte árt az egészségemnek?

Ő azonban szerencsére nem ezt óhajtja, hanem csak azt, hogy támogassam egy általa jól ismert ifjú művésznő törekvését, aki szeretne bekerülni a Nemzeti Színházhoz. Mit felelek erre? Hogy a dolog, sajnos, majdnem kizártnak látszik, de „mindent el fogok követni”. Hát ez emeletes hazugság. Mert például egészen biztos, hogy nem fogok kihallgatást kérni a kultuszminisztertől, nem fogok előtte zokogva térdre borulni és nem fogok revolvert szorítani homlokomhoz, kérésem elutasítása esetén azonnali öngyilkossággal fenyegetődzve. Pedig ezt kellene tennem, ha őszintén és szóról szóra mindent elkövetnék.

„Érezd magad otthon”, - mondom ugyanennek az úrnak, mikor engedelmet kér, hogy a lakásomról hazatelefonálhasson. No hiszen, mit szólnék, ha teljesen otthon érezné magát, be-menne a fürdőszobába és a fogkeféért nyúlna, hogy száját mosson.

Meghív csütörtökre ebédre. „Végtelenül sajnálom, - felelem, - már elígérkeztem máshová”. Sajnálom? Dehogyan sajnálom. Sőt szívből örülök, mert egy nagyon kedves családhoz ígérkeztem, ahol mindig remekül érzem magam. Bolond volnék, ha sajnálnám. Pláne végtelenül. Egyáltalában, ha „végtelenül” sajnálnék valamit, búskomorságba esném és már szállíthatnának is befelé az ideggyógyintézetbe.

„A nyakamat teszem rá, hogy nem kapunk jegyet a moziba.” Szép volna, ha megállapítanák a pénztárnál, hogy zsúfolt ház van ugyan, de éppen négy jegy maradt még, ennél fogva a kiküldött bizottság máris felkér, hogy menjek velük, visznek a vesztőhelyre lefejezni.

„Órák óta hívlak, de folyton mással beszélsz.” Órák óta? Hat perce. „Hallgassatok ide, milyen leírhatatlan jó dolog történt velem.” Miért akarom leírni, ha leírhatatlan? „Köszönöm, nem

kérek többet, teljes lehetetlenség többet ennem.” De a következő fogásból mégis eszem. Vagy egy levélrészlet: „Szüntelenül rád gondolok.” Akkor is, mikor ujságot olvasol, te levélíró? Akkor is, mikor keresztretjvényt fejtesz? Vagy akkor is rágondolsz, mikor ott vitatkozol az adófelszólamlási bizottság előtt a kincstár képviselőjével?

Ha meggondoljuk, senkisé is állíthatja magáról, hogy nem hazudik. Én nem is állítanám a világ minden kincséért sem.

Illetve, várjunk csak, ez is hazugság. Mert ténne le csak valaki egy millió pengőt, nem is a világ minden kincsét. Szeretném látni, hogy mit nem állítanék érte.

A TŰNŐDŐ EMBER.

Már eleve elnézést kell kérnem, hogy ezeken a tisztes hasábokon, amelyeknek családi illedelmességét szigorú hang vigyázza, vetkezési jelenetet kell előadnom. De nincs módomban elkerülni, mert éppen ez a lényege mondanivalómnak. Le akarom írni a tűnődő embert, akit gondolatai annyira lefoglalnak, hogy rekordot alapít a szórakozottságban.

Tehát: a tűnődő ember most kelt fel az íróasztalától, erre a napra befejezte munkáját. Késő éjszaka van, sőt valljuk meg: hajnalodik. Órákon keresztül dolgozott, olyan munkát, amely gondolatait alaposan igénybe vette. Most indul lefeküdni. Agyában a malomszerkezet tovább működik, nem lehet azt egyszerre leállítani. Az orvos azt mondja az ilyen állapotra: „felizgott, vérbő agy”. Az idegen szemlélő azt mondaná rá: „Nézzétek azt a bődült embert, olyan, mint a holdkóros”.

A tűnődő ember bemegy a fürdőszobába. Ott szokott levetkezni, ott ölti magára hálóruháját. A levetett ruhát, mikor ő még javában alszik, gondjába veszi a cseléd.

Bemegy a fürdőszobába, meggyújtja a villanyt. Mindenekelőtt kirakja cigarettatárcáját, öngyújtóját, pénzét. Közben mélyen tűnődik. Abba hagyott munkáján jár az esze. Már nincs toll a kezében, de azért megállhatatlanul tovább dolgozik, mint a versenyfutó, aki átszakította a célszalagot, de saját lendületétől rohan tovább, mint a bolond.

Most kigombolja mellényét végig. Néz maga elé mereven és fáradtan vigyorog, mert abbahagyott munkájának egy derűs részlete jut eszébe. Megfogta két kezével kabátja elejét két oldalt és lerántja magáról a kabátot-mellényt egyszerre. Szépen rendesen ráteszi a szék karjára.

Ujjai a nadrágtartóval bajlódhatnak. Annak két szárát elülről hátraveti, miután kigombolta. Közben a fejét rázza. Nem a nadrágtartónak szól a fejrázás, hanem munkája egyik részletének. Azt mégsem úgy kell csinálni, ahogy másodszor gondolta. Hanem úgy, ahogy először gondolta. Az első gondolatok rendszerint helyesek. Mire ezt elhatározta, már maga elé lógatja a nadrágot aljánál fogva, hogy a vasalás épségben maradjon. Leteszi azt is a székre.

Kibontja nyakkendőjét, közben bólint. Igen, az elég jól sikerült, ott az előző fejezet végefelé. Átgondolja, helyesli. Kigombolja gallérját, fején keresztül lehúzza az inget. Haját ezzel a művelettel alaposan összeborzolta.

Odaáll a mosdóhoz, nyúl a pohárért. Szájmosás. A tükörből torz pofa tekint rá, akinek hol egyik félarca dagadt, hol a másik. Ezt is befejezi. Meglátja, hogy milyen kócos a haja. Gépiesen nyúl a fésűért. Megfésülködik. Összeráncolja a homlokát. Munkájának egy bizonyos részletére gondol, azon még kell valamit simítani. Aztán tétován oldalt pillant. Milyen szórakozottság; megfésülködött, mielőtt felvette volna az inget.

Fogja az inget, vigyázva bújik bele, hogy haját össze ne kócolja. Nyúl a nyakkendőért, behúzza a gallérba, szépen megköti. Arca villámlik egyet. Hát persze, az előző fejezethez még hozzá kell csapni azt a bizonyos kiegészítő részt, úgy lesz igazán kerek. No, hálstennek, csakhog ez eszébe jutott.

A nyakkendő kész, mi is jön most? A székre pillant, szemébe ötlík a nadrág. Gépiesen nyúl érte. Beleöltözik két szárába, gombolja a nadrágtartót. Nyúl a mellényért, kabátért. Lusta emberek szokása szerint egyszerre veszi fel. Begombolja a mellényt. A legutolsó gombnak nem jut gomblyuk. Ne bosszants már, vigyen el az ördög. Kigombolja végig, újra begombolja. Most már helyesen.

Nyúl a cigarettatárcáért, öngyújtóért, pénzért, sorban zsebrerak mindent, az évtizedek óta megszokott mozdulatokkal. Néz maga elé, bólint. A következő fejezetet erős, gyors iramra kell fogni, mert ott sok a cselekmény, ilyenkor az jó.

Elkészült, körülnéz, leoltja a villanyt, átmegy íróasztalához. Ott megint felgyújtja a villanyt.

Íróasztalán ott van az abbahagyott munka. Csutkákkal telt hamutartó, rendetlenség.

- Micsoda dolog ez? - kérdi magában - hogy itt nem csináltak rendet? Igazán bosszantó.

De ezt is csak úgy félig-meddig gondolja, féloldalt, alig-alig. Gondolatai a munkán járnak. Hogyan is gondolta ki tehát? Az előző fejezet végére... ja igen, az a kiegészítés.

Leül, közelebb húzza a székét. Kiteszi az órát, szokása szerint. Rápillant. Visszahökken.

- Mi ez? Fél négy? Hogy van ez?

Homlokához nyúl, megsimogatja. Hülye ábrázattal körültekint. Elmosolyodik.

Hát bizony az történt, hogy a fogmosó pohártól elfogta a felkelési és öltözködési hangulat. Előbb levetkezett, aztán szép rendesen felöltözött és visszajött az íróasztalhoz. Ha volna valahol nagydíja a szórakozottságnak, most pályázhatna rá.

Felkel megint, lecsavarja a villanyt, megy be a fürdőszobába, kezdi elülről.

Ez velem történt, de ne tessék elmondani senkinek, mert nem szeretem, ha elmeállapotomról megjegyzéseket tesznek.

FOLYTATÁSA KÖVETKEZIK

I.

Két ősember beszélget.

- Bámulatos dolgot láttam a hegyen túl. A Vörös Vadász hihetetlen fegyvert talált ki. Egy rugalmas ív két végéhez húrt feszít oda. Ha ezt kihúzza és elereszti, a fegyver olyan erővel röpít el egy hegyes vesszőt, hogy azzal tekintélyes távolságból meg tudja ölni az állatot. Megölheti, mielőtt az állat az ő közelébe férközhetnék. Ez rettenetes.

- Miért rettenetes? Inkább örülni kell neki.

- Azért rettenetes, mert nemcsak az állatot tudja így megölni, hanem minket is.

- Amit ő tud, azt mink is tudjuk. Mi is csinálunk majd ilyen fegyvert. Amit mesélsz, abból az következik, hogy a törzseink többé nem támadhatják meg egymást. Hiszen kiki leöldösheti a másikat, mielőtt egymás közelébe kerülnének és verekedhetnének. Itt az örök béke.

II.

Két katona jóval később. Zsoldosok.

- Vége a mi mesterségünknek, bajtárs.

- Miért volna vége?

- Mert feltaláltak egy fekete port. Vesznek egy vastag, öntött vascsövet, amelynek egyik oldala le van zárva. Ebbe beletöltenek abból a fekete porból. A porra rányomnak egy nehéz golyóbist. Ha most a fekete port meggyújtják, az felrobban és olyan rettenetes erővel löki ki a nyitott végén a csőből a golyóbist, hogy az mérföldeken át mindent elsöpör maga elől, embert, tárgyat, mindent.

- És miért van vége ettől a mi mesterségünknek?

- Hát nem érted? Minden verekedési tudomány hiábavaló. A golyóbis megöl a lovaddal együtt, mihelyt felbukkansz. A vár is hiábavaló, mert a golyóbis szétveri a falat. Vége az egésznek, többé nem lehet háborút viselni.

III.

Valamivel később. Pár száz évvel. De a világháború előtt.

- Óriási eredmény. Az ember repülni tud. Ez a világbékét jelenti.

- Miért jelentené ez a világbékét?

- Mert ha elképzeljük a jövő háborúját, akkor többé nem a reguláris katonaságon múlik a küzdelem. A hadviselő fél oda tud repülni az ellenség területe fölé és robbanó bombákat tud leejteni. Egy óra alatt vége a háborúnak. A hadviselés be van fejezve. A nemzeteknek muszáj más módot találni a vitás kérdések elintézésére, mint a háborút. Éljen a világbéke.

IV.

Ma. Két úr beszélget mellettem az autóbuzson.

- Miért beszél maga háborús veszedelemről? Az új világháború ki van zárva.

- Dehogyan van kizárva. Amíg a németek, meg a franciák...

- De igenis ki van zárva. Azt az időt, amely a világháború óta telt el, a technika nem töltötte tétlenül. Tudja, milyen gyilkos gázokat találtak fel azóta? Ha reggel kilenckor elhangzik a hadüzenet, déli tizenkettőre az ellenséges ország el van öntve olyan gázzal, amely az élet legutolsó csíráját is kiöli. Lásza be, hogy a hadviselés ezzel lehetetlenné vált. Nem mondom: egyetlenegy háború még bekövetkezik, de ennek tapasztalatai meg fogják tanítani az emberiséget, hogy...

Nem hallgathatom tovább, mert le kell szállnom.

V.

Az ötödik és további fejezeteket még nem közölhetem. Majd annak idején. Ha közben bekövetkezendő halálom jelen művem folytatásában megakadályozna, a művet fiam, esetleg unokám, illetve dédunokám fogja folytatni.

Ki fogja befejezni? Senki.

A VÁGY

Már az első mondatban csalódást kell okoznom az olvasónak, aki a címet elolvasta: nem szerelemről lesz szó. Hanem cigarettáról. Mert a szerelmi vágy is nagyon heves tud lenni, ez köztudomású. De micsoda az a szenvedélyes dohányzó vágyakozásához képest? A dohányosok bizonyára bölcs bajtársi bölintással fogják olvasni következő soraimat. A nemdohányosok viszont úgy olvashatják, mint ahogy idegen népfajok különös idegéletéről és népszokásairól szóló etnográfiai közleményeket olvasnak.

Tehát. Éjszaka van és itthon dolgozom a lakásomon. Közben erősen cigarettázom. Megszoktam, hogy munkaközben még többet szívok, mint rendszeren. Megtelnek betűvel a fehér papíroldalak, megtelik cigarettacsutkával a hamutartó. Az éjszaka nyugalmas csendjében, mikor nincsen sem vendég sem telefonhívás, úgyszólván időtlenül telnek az órák. Mígnem aztán, úgy hajnali öt óra felé, az ember fúj egyet, hátradől a széken, aztán felkel, két tornamozdulattal kinyújtóztatja a hosszas üldögélésben elmerevedett derekát. A munka mára kiszabott adagja kész. Gyerünk aludni. Dolgozószobám légköre az alacsony tetejű falusi ivókéhoz hasonlatos. Ollóval lehetne szabdalni benne a füstöt. A hálószobában jó tiszta a levegő.

Az ágyban még egy utolsó cigarettát. Nyulok az éjjeliszekrény lapjára a tárcámért. Megpattantom, kinyitom, belenyúlok. Mi ez? A tárca üres.

Hát ha üres, akkor üres. Legfeljebb nem gyujtok rá. Éppen eleget dohányoztam egész éjszaka. Szépen lecsavarjuk a lángot és aludni fogunk. Szervusz világ, a holnapi viszontlátásig. Már érzem is azt a jótékony, zsibbadó fáradtságot, amely át fog segíteni az öntudatlanság küszöbén.

Igen ám, de most jön a vágy. A cigaretta vágya. Először csak úgy jelentkezik, feltételesen, szerényen, hogy jó lenne rágyújtani. Aztán erősödik: csakugyan jó volna rágyújtani. Aztán úgy érzem, hogy rá kell gyujtanom. Okvetlenül rá kell gyujtanom. Mindenáron muszáj rágyujtanom. Az álmoosság érzete már rég nincs sehol. Teljesen éber vagyok.

Felkattantom a villanyt. Még egyszer meggyőződöm róla, hogy a tárca üres. Jól van, keressünk cigarettát a lakásban. Majd csak akad valahol egy. Egyetlenegy, az is elég lesz.

Jönnek a különböző dobozok. Először a berakott fából való nagy cigarettadoboz. Üres. Aztán a kisebbik, az ezüst. Üres. A még kisebb. Üres.

Nézzük a tárcákat, amelyek ki vannak rakva a dolgozószobámban a nagy asztalon. Sorra nyitogatom őket. Teljesen üres valamennyi.

Nincs cigaretta. Egy pillanatra feltolakszik tudatomban a gondolat, hogy jobb volna keresztényen alázatossággal megnyugodni a változhatatlanban. De heves erővel száll szembe ezzel a gondolattal a vágy. A cigaretta után való szenvedélyes, görcsös, csillapíthatatlan vágy. Amelyhez most már bizonyos vadászláz is járul. Mindenáron cigarettát kell találnom.

Odamegyek a hálósobában a szekrényhez. Végigkutatom valamennyi ruhámat. Valamennyi ruhámnak valamennyi zsebét. Ha egy kis szerencsém akad, egyik jobboldali felső mellényzsebben rábukkanok egy bujdosó Mirjámmra. Az sem lesz baj, ha derékban törte ketté a sors.

Nincs cigaretta egyik zsebben sem.

Honnan az ördögből lehetne cigarettát szerezni? Talán végig lehetne kutatni a téli elre elraktart ruhák zsebeit. Igen, de azok a szekrényekben vannak felhalmozva, abban a helyiségben, amelyet a fővárosi személyzeti nyelvjárás kadrupnak nevez. A kadrup ajtaja le van zárva, a kulcs nem tudom hol van. Fel kellene költeni az inast. De azt már mégsem teszem. Az én szenvedélyemért megháborítani a dolgozó ember éjszakai nyugalma? Azt már mégse. Csak szenvedj, mondom magamnak könyörtelenül. Szennvedj és kutass tovább.

Kutassak ám, de hol kutassak? Ha felöltöznék és lemennék cigarettát venni, messzi földön nem találnék nyitott helyiséget ebben az időben. Még talán arra is képes volnék, hogy neki-vágjak a hajnalnak, a takszi-költségtől sem riadva vissza. De nem futkoshatok kilométereket a hajnali városban, mint egy elmeháborodott.

Hiába, nincs más hátra, mint a hajdani diákkor emlékeihez folyamodni. Keressük meg a zsebek sarkában a kihullott apró dohányt. Talán össze lehet szedni egy cigarettára valót.

Nem, sajnos, nem lehet. Inasom gondosan kifordítja és kikeféli a zsebeket, mielőtt a ruhákat elrakná. Fogcsikorgatva megátkozom kötelességtudását.

Marad az utolsó lehetséges forrás: a hamutartó. Hátha abban akad cigaretta, amelyet nem szívtam végig. Vagy ha nem akad, a csutkákból ki lehet szedni a maradék dohányt és azokból egy cigarettát sodorni.

Szemügyre veszem a készletet. Az bizony vigasztalan látványt nyújt. A cigarettavégek rendkívül kurták. Kiterítek egy fehér papírt és nekifogok a művelletnek, mintha valami vegyszeti kísérletre vállalkoznám. A csutkák kihúlt, fekete tetejét le kell vágni. De olyan kicsi mindegyik, hogy ollóval nem megy. Diadalmas ötlettől megkapatva, kimegyek a fürdőszobába és behozok egy önborotvapengét. Elkezdek operálni. Egymásután boncolom fel rendkívüli ügyességgel a cigarettavégeket, mintha csak lord Rutherford volnék, aki atomokat robbant. Hosszas és fáradságos munka eredményeként végre ott áll a papíron kis csomóba söpörve egy csipetnyi cigarettadohány. Szaga nem sok jót ígér. És még meg is kellene sodorni. Cigarettapapír pedig nincs.

Hol vegyek cigarettapapírt?

Megvan. Illusztrált könyvek műmellékletei között szokott afféle hártypapír előfordulni, amelynek az a rendeltetése, hogy védje az oldalakat az összeragadástól. Nem sokáig kell kutatnom a lexikonok között. Megvan a hártypapír. Csakhogy olajos. Most már mindegy, jó lesz ilyen is.

Ollóval kivágok belőle egy cigarettapapíralakot. Négyzetletű hosszúságát. Megsodrom. Elég ügyetlenül megy, rég nem sodortam cigarettát. De végre kész. Most még meg kellene ragasztani. De nem ragad meg. Olajos a papír, nem ragad az, akármit csinállok vele. De nekem erre a cigarettára most már rá kell gyujtanom, ha török, ha szakad. Egy életem, egy halálom, rágyujtok.

Ujjaimmal nehezen tartom össze a meg nem tapadt, nyomorék cigarettát. Rágyujtok. A következő pillanatban fuldokló köhögés vesz erőt rajtam. Ugy köhögök, mint a lochnessi szörny. Mintha folyékony kénsavval kevert hadigázatot leheltem volna be a tüdőmbe. Ezt lehetetlen szívni. A szemem könnyes a köhögéstől. Csodálom, hogy a falak meg nem inganak tőle.

Ebben a pillanatban belép az inasom. Már felkelt.

- Jó reggelt, nagyságos uram.

- Jó reggelt. Nem tud valahol egy cigarettát, az Isten szerelmére?

- Dehogy nem. Ott van az éjjeliszekrényen egy skatulya Mirjám. Még az este tettem oda.

Odafutok az éjjeliszekrényhez. Valóban ott a skatulya. Felbontatlan. Nem láttam. Szeretnék egy jó falusi pofont adni magamnak.

- Hány óra?

- Negyed hét elmúlt. Még nem tetszik lefeküdni?

- De igen, csak még rágyujtok egy cigarettára.

Rágyujtok, nem ízlik. Félig sem szívom el. Semmi örömöm nincs benne. És az alvási időmből elpocsékoltam másfél órát. Jaj de nehéz az élet.

VILÁGNÉZETEK A RUHATÁRBAN

I. AKI HÁTUL TOLONG

Ez mégis csak elkésérítő, hogy így hátranyomják az embert. Minden ember egyenlő, nekem éppen annyi jogom van a ruhámat kivenni a ruhatárból, mint akárki másnak. Azok, akik elibém kerültek, jogtalanul bitorolják ezt az előnyt. Micsoda jogon jutnak ők hamarabb a ruhájukhoz, mint én? Ezzel nekem kimutatható anyagi kárt okoznak, mert mire nagynehezen hozzájutok a kabátomhoz, már rég elvittek minden autótaxit, tehát nekem vagy bizonytalan ideig várakozni kell az esőben, vagy gyalog kell mennem taxit keresni, ezáltal a cipőm igazolhatóan romlik és a felöltőm megázik, azonkívül a jó asztalokat a vendéglőben mind elfoglalják, mire odaérek, ettől nekem rossz kedvem lesz, ideges leszek, az étlapnak a felét kihúzzák, bosszúsan fogok hazamenni, rosszul alszom, ezáltal holnap a munkaképességem csökken, tehát csökken az egész hivatal munkateljesítménye is egy-két ezreléket, ennél fogva kétségtelen, hogy a nemzet külkereskedelmi mérlege szenved attól, hogy neveletlen és erőszakos emberek balkáni módon elém furakodnak. Ez az eljárás sérti a közérdeket és sérti a jogos magánérdeket. Nekem a köz és önmagam iránt való etikai kötelességem, hogy helyreállítsam az egyenlőség megsértett elvét. A tolakodásra tolakodással kell felelnem, ami ugyan nekem nem ízlésem, de minden felelősséget az elém tolakodókra hárítok és az ország színe előtt arra hívom fel a közfigyelmet, hogy minden erőszak csak erőszakot szülhet. Az igazság elérésére különben is minden eszköz helyes. Rombolás nélkül nem lehet új épületet emelni. Ha egyhelyben állunk tétlenül, a világ nem mehet előre. A mozdulatlanság a halált jelenti, a mozgás az életet. A cselekvés embereire van szükség, a beletörődés határozottan véték az emberiség nagy céljai ellen. Lázadó és tetterős lelkekre van szükség, nem pedig arra a tehetetlen megnyugvásra, amely szótlanul tűri, hogy a feje felett kabátokat adjanak hátra, amelyeknek poros alja az arcába csap. Igenis, határozott lendületet veszek és előre fogok törni a pulthoz, kérem csak, tessék előre engedni, nekem ön hiába kiabál, éppen annyi jogom van előre lökdösődni, mint önnek, ha nem tetszik, jelentsen fel.

II. UGYANAZ AZ EMBER, MIKOR A PULTHOZ JUTOTT

Kérem, ne tessék engem lökdösni, micsoda dolog ez, miért nem igyekezett ön is jobban? Minden ember egyenlő, nekem éppen annyi jogom van a ruhámat kivenni a ruhatárból, mint önnek. Ha én ügyesebb voltam, mint ön, az az én érdemem. A világon mindenben szabad verseny van és igen természetes, hogy aki előnyösebb képességekkel rendelkezik és szorgalmasabb, az előbbre jut, mint a másik. Nagyon téves értelmezése volna az emberi egyenlőségnek, hogy a tehetségesebbet és szorgalmasabbat vissza kell nyomni oda, ahol a tehetségtelenek és lusták megrekedtek. Ez ellen az emberiség magasabb eszményei nevében tiltakozom. Minden erővel harcolni kell az ellen a szovjet-felfogás ellen, amely a társadalmi rendet fel akarja forgatni. Aki győzni akar, az elsősorban önmagát győzze le és nyugodjék bele, hogy másoknak sikerült többre vinni. Akik mögöttem következnek, szépen nyugodjanak bele, hogy nem ők az elsők. Elvégre államfő is csak egy ember lehet sokmillió közül. Aki türelmesen vár, az első ugyan már nem lehet, de a maga szerény helyén előbb-utóbb sorra fog kerülni. A ruháját mindenki megkapja egy természetesen kialakult sorrend szerint, amely sorrend emberileg jogos, mert előbb vannak a frissek, gyorsak, élelmesek, később következnek a többiek. Az ilyen sorrend logikusan alakul ki és aki erőszakkal meg akarja változtatni, az ellen határozott visszautasítással kell fellépni. Én ezt a helyet a pultnál megszereztem magamnak, ehhez a sorrendi jogomhoz ragaszkodom, e magánügyemen túl egy magasabb szempont is irányadó ebben az ügyben: a felforgató tendenciák energikus letörése. Nekem a köz és önmagam iránt való etikai kötelességem, hogy megvédjem a nyugodt társadalmi rend elvének szentségét. Aki rombol, az ellensége az emberiségnek, tehát az emberiség köteles őt önvédelemből lefegyverezni. Én ezennel visszataszítom önt a könyökömmel, uram, mert az ország színe előtt tiltakoznom kell az ellen, hogy kitúrjon jogos helyemről. És ha ön még erősebben lök, akkor én még erősebben vissza fogom lökni, de jogos pozíciómat védeni fogom a világrend és világbéke magasabb elvei érdekében, utolsó lehelletemig. Na látja, kérem: már át is vettem kabátomat, kalapomat. Most ön következik, én pedig távozom. Ön is megelőz másokat, tehát nincs joga azokat lökdösni, akik önt megelőzik.

III. A RUHATÁROSNÉ

Az emberek, akár hátul vannak, akár elől, önzők és erőszakosak.

IDEGEN AZ AUTOBUSZON

- Szervusz, jó napot kívánok, van szerencsém, kérlek alássan.

Ezt kiáltja örvendezve egy jóképű uriember az autobuszban. Mindjárt látom, hogy ismerős.

- Szervusz, hogy vagy? - válaszolom neki udvariasan.

Igen ám, de nem tudom, hogy kicsoda. Csakugyan ismerem, ez nem szenved kétséget. Ez az előre ugró áll, ez a tömpe orr, ez a jól rajzolt magas homlok együttevén olyan rajzot adnak, amely már elraktározva áll képzeletemben. Bizonyára hozzátartozott az illető kiléte a rajzhoz, szöveg is volt a rajz alatt, de elkallódott. Ketté szakadtak, most külön úsznak a rendetlenségben. Magyarul: nem jut az eszembe, hogy ki ez.

Most aztán jön a zavaros kecmergés.

Az egyenes és bátor dolog természetesen az lenne, ha így szólnék hozzá:

- Bocsáss meg, de nem jut eszembe, hogy ki vagy?

Csakhogy ezt a mondatot kellemetlen kimondani. Az ember restelli, hogy emlékezete gyengeségét tetten kapják. Aztán meg sértő is az illetőre, hogy nem emlékszem rá. Ennélfogva igyekszem valahogyan átvergődni a dolgon olyan mondatokkal, amelyek nem okozhatnak bajt és mindenkire érvényesek. Közben talán akad valami támaszpont, amely eszembe juttatja kilétét. Tehát elkezdünk beszélgetni. Ő felel:

- Köszönöm, megvagyok. Hanem te hogy vagy? Mióta azt a dolgot kértem tőled, nem is találkoztunk. Köszönöm is, hogy írtál, sajnos, eredménytelen volt.

Ebből még nem tudok semmit. Számtalan ember érdekében számtalan helyre szoktam írni és mindig eredménytelenül.

- Nem sikerült a dolog? Mit mondtak? - kérdezem ravaszul.

- Hogy majd értesítenek. Persze, azóta sem jelentkeztek. Voltál náluk azóta?

Most meg vagyok fogva. Tudnom kellene, hogy kikenél voltam, vagy nem voltam azóta.

- Nem voltam, - vágom rá rögtön, mert ebből nem lehet baj - nagyon sokat dolgoztam utóbbi időben, nem igen mentem sehova.

- Igen.

- Igen.

Hallgatunk, megy az autóbusz, míg a Lánchíd pesti fejéhez nem ér. Akkor az én emberem mozgolódik.

- Hát én most leszálok. Isten veled. Még egyszer köszönöm, hogy írtál.

- Kérlek. Sajnálom, hogy nem járt eredménnyel. Szervusz.

Megúsztam. Nem kapott rajta a hazugságon. Mert viselkedésemmel azt hazudtam, hogy emlékszem rá. És nem mindig kell az ilyen ismeretlen ismerősnek leszállania a következő állomáson. Jön még öt állomást, a beszélgetés folyik tovább és számomra folyton kínosabb. Az ismerős Pistáékat kérdi tőlem, és nekem fogalmam sincs, milyen Pistáékról van szó. Agyafurt válaszokat kell kieszelnem, táncolnom kell a szavak körül, hazug ábrázatokat kell vágnom. Valóságos vesszőfutás.

Megesik ez velem minden két héten. Már úgy félek az ilyen beszélgetésektől, hogy behúzódok a perron sarkába és bámulom a tájat.

De mással is megtörténik az ilyesmi, nemcsak velem. S ha gyűjteném ezeket az eseteket, mint természettudós a lepkét, most pompásan fejlett pillangót tűzhetnék gombostűre.

Mert mi esett meg tegnap, tessék csak meghallgatni.

Felszálok az autóbuszra, majdnem üres. Bemegyek, leülök. A következő állomáson felszáll egy velem egykorúnak látszó úriember és leül velem szemközt. Rámnéz, felkiált:

- Szervusz, öreg, még ilyen véletlent! Hát te mit járkálsz erre? Jaj de örülök, hogy látlak!

Ránézek, nem látszik ismerősnek. De hát a tüntetően nyájas köszöntésre felelni illik.

- Szervusz, én is nagyon örülök. Megyek be a városba. Hogy vagy?

- Megvagyok. A céget otthagytam, most önálló vagyok, talán hallottad is.

- Nem, - felelem gyáván - nem hallottam. És hogyan boldogulsz?

Az idegen rámnéz. Ebben a pillanatban zavart ijedtség látszik az arcán. Tisztán látom, hogy mi történt: ez az ember félreismert engem. Valami közeli ismerősenek nézett. De hogy tüze-tesebben rámpillantott, rájött tévedésére. Csakhogy már későn. Mert már nagyon kínos neki azt mondani, hogy: pardon, tévedtem. Most már benne vagyunk a bizalmas beszélgetés kellős közepén. Kérdést intéztem hozzá, hogy hogyan boldogul. Kénytelen felelni. Pedig tudja biztosan, hogy kilétéről fogalmam sincsen, csak belementem rosszhiszeműen az állítólagos ismeretségbe. Kényszeredetten, hűvösen felel:

- Köszönöm, meggy valahogy.

Valójában azt szeretné mondani, hogy: az úrnak ahhoz semmi köze. De ezt nem mondhatja, hiszen ő kezdte a barátkozást. Ott ülünk tehát egymással szemközt és rendkívül kínosan érezzük magunkat mind a ketten. Ő sem tud mit mondani, én sem. Hogy közömbösen elforduljunk egymástól, ahhoz nincsen elég erkölcsi bátorságunk, sem neki, sem nekem. Az arcára van írva, hogy dühös rám, mert engem okol kellemetlen pillanataiért, nem saját magát. Félre nézünk bambán mind a ketten. Az ördög vigye el, gondolom magamban, én a következő állomáson leszálllok.

Csakhogy ő is ezt gondolja. Egyszerre billentjük meg a kalapunk szélét tessék-lássék mind a ketten, egyszerre szállunk le. És állva maradunk mind a ketten, pedig ez az állomás nem is átszállóhely. Mindkettőnk turpissága nyilvánvaló: várjuk a következő kocsit.

Akkor az én emberem fogja magát és mérgesen elindul gyalog. Olyan mérges rám, hogy szeretne agyonütni.

UTAZOM A SZOBÁMBAN

Szeretem nézegetni a tárgyaimat. Azokat az apróságokat, amik utazások után kerülnek elő a hazatérő poggyászból, aztán részei lesznek az ember lakásának és mindennapi életének.

Van itt két cserép hamutartó. Mázos cserépből való két állat, egy béka, meg egy csirke. Óriásira tátja a száját mind a kettő, hogy a hamut befogadja. Ezeket Ferneyben vettem egy francia gerencsérnél. Napfényes, nedves őszi délután volt, mikor Voltaire falujában járkáltam. Egy kis szellő jött a Jurák felől. Ott ültem egy lócán a Voltaire-kastélyhoz vezető hosszú fasorban.

A másik hamutartó bronzból van és színészlárva ábrázol. Ezt Pompejiben vettem egy februári délből. Emlékszem, ezzel a hamutartóval a zsebemben felmentem délután a nápolyi hegyre. Egy vendéglő terraszáról néztem le az álmokkék öbölre. Furcsa, igen magas és hihetetlenül sovány pincér szolgált ki. Mi lehet azzal a pincérrel?

Az íróasztalomon egy kis fából való szobor áll. Pirosorrú tót legényt ábrázol. A poprád-felkai állomáson láttam meg kedves pofáját a könyvtáros limlomjai között. Most itt lakik a lámpám tövében, elneveztem Bubeniknek. Ravasz arckifejezéssel nézi, amit írok.

Ott, az iratszekrényem párkányán, egy pocakos tisztelendő olvassa a breviáriumot. Ő is fából faragtatott, egy st. moritzi árustól került hozzám. Drótból görbített ókula is van az orrán, igen kedves és bölcs papocska, nem törődik semmivel, csak a breviáriumával. Feje búbján kedélyesen ül a kis sapka, galambősz haja alatt hátul a csuklya látható.

A könyvszekrények peremén már sokkal hívságosabb társaság színes karikatúra-szobrai állanak. D'Annunzio negédesen félrehajtott fejjel, Puccini a szájában lógó cigarettával, Leoncavallo nagy hasával ingujjra vetkezve, Duse patetikus arckifejezéssel, Zacconi a Bíboros címszerepében. Ők Rómából valók. Istenem, milyen régen voltam Rómában. A márványszobrok, a templomok, az olasz rikkancsok, a hevesen hadonászó fasiszták, a pápa svájci őrei...

Ott egy üvegből fűjt egér. Közöséges pohárüvegből való, a parádi üveggyárban szemem láttára fűjta egy fiú, rögtön megvettem tőle. Nagyon helyes kis jószág, vicces üvegfüle és üvegfarkincája van.

Azt a furcsa oroszlánszobrot Wembleyben vettem, a világkiállítás hindu palotájában. Stilizált indiai oroszlán, sörényét fodrászosan kisütötte a művész. Párja az a pici porcellánpalota, amelyet szintén Wembleyben vettem. Kínai munka, finom és mosolyra készítő.

Egy kis falovam is van, amely nemzetiségére nézve svéd. A svéd kisfiúnak való faparipa nem olyan, mint a magyar gyereké. A magyar falónak megvan a maga hagyományos arckifejezése. A svéd falóé egészen más. És másképpen is festik a nyergét, késsel, meg sárgával. Stockholmból hoztam haza. Igen jámbor állat, békén megfér a meissen kis kakas mellett.

Meissen! Az a csodálatos szép tér fent a várban... Onnan való ez az aranyárka is, amely azonban nem aranyból való, hanem porcellánból. A meissen gyár csinál ilyen turistáknak való márkákat. Porcellánból van, de úgy peng, mint az arany.

Ezt a csipkés, hímzett keszkenőt emlékül kaptam egy késmárki himzőgyárban. Késmárk... Ott láttam Thököly Imre síremlékén ezt a feliratot: „Hamvait a hálás nemzet hazahozatta, hogy magyar földben nyugodjanak.”

A másik zsebkendő emlék a Majestic fedélzetéről. A hajó képe van belehímezve.

Hát ez az angyali kancsal, komikus pofa kurta bajuszával, vásott nadrágjával? Georgenak hívják, Webster tervezte, a Daily Mail rajzolója. Londonból hoztam.

Ez a kis munkakosár, amely úgy hajlítható, mintha papirosból volna, üvegből van. Lehelletnyi finom üvegszálakból szőtték. Velence, gondolák, San Marco, Rialto...

Azt prémes mokasszint, vagyis üveggyöngyhímzésű papucsot Kanadában vettem, a Niagara tulsó partján. Az a faragott faskatulya a svájci Arosából való. Azt a furcsa kagylót Antibesben találtam fürdés közben. Azt a paraszti kolomphoz hasonló cserépcselegőt Vanceban vettem, mikor végignézttem a provencai királynő-választást. Az a hosszúlábú furcsa fantázia-baba Washingtonból való. Akármilyen furcsán hangzik, egy patikában vettem éjfélkor, mert abban a patikában étkezni is lehetett, bazár is volt. Az a másik baba a párizsi Perroquetből származik, az az aranykulcs pedig Pittsburg város aranykulcsa. A körömkészlet drezdai, a ceruza berlini, a kis horzsolókő, amely tintás ujjak tisztítására való, Buffalóból ered.

Ó, be jó volna megint elutazni.

KÉREM EZT MEGMAGYARÁZNI

Tegyük fel, hogy bemegyek a cukrászdába. Azt mondom az asztalomnál jelentkező kis-asszonynak, hogy hozzon nekem egy hideg kávét és valami süteményt, hab nem kell. Jól van, a kisasszony kihozza a kávét. Meguzsonnázom. Még valami ujságot is elolvasok közben. Aztán megyek a pénztárhoz fizetni. Ott van maga a cukrász.

- Kávé volt és egy sütemény.

- Egy pengő húsz.

Leteszem az egy pengő huszat. És még húsz fillért, mint fejedelmi borraivalót a kisasszony számára, noha a kisasszony aligha borozik. De hát ezt a hozzájárulást a cukrász üzleti számvetéséhez így szokták nevezni. Egyszóval kifizettem, amit fogyasztottam és békével távozni akarok. Ekkor a cukrász így szól:

- Kérek még harminc fillért.

- Még harmincat? Miért? Egyebet, mint amit már kifizettem, nem fogyasztottam.

A cukrász udvariasan, de ridegen elkezd magyarázni:

- Kérem, az a masina, amelyen a kávékat szokták főzni, tegnap elromlott. Meg kellett csináltatni. Mára meg is csináltattam. Ennek a költsége harminc fillér. Kérek még harminc fillért.

- Tréfál maga, kedves cukrász úr? - szólok én erre csodálkozva.

- Dehogya is tréfálok, - feleli ő - csak tessék letenni a harminc fillért, annál is inkább, mert ellenkező esetben kénytelen volnék megindítani a polgári peres eljárást harminc fillér és járulékaik erejéig.

- Mondja, bolondnak tart maga engem? Milyen alapon fizessem én a maga üzleti felszerelésének a javítását?

- Hogy-hogy milyen alapon? A legtermészetesebb alapon. Ha a kávémasinát nem csináltatom meg, akkor nem tudok rajta kávékat főzni. Világos, hogy a masinát uraságod miatt kell megcsináltatni. Nyilvánvaló, hogy uraságodat terheli az anyagi felelősség. Ja igen, majd elfelejtetem: még negyven fillért tessék fizetni.

- Miért még negyvenet?

- Mert meg kell vizsgálnom azt a blokkot, amelyet a kisasszony írt a kávéról, mikor rendelni tetszett. Jogom van ellenőrizni a vendég fogyasztását. Én azonban rövidlátó vagyok, pápaszemre van szükségem. A pápaszem pedig pénzbe kerül. Most is fizettem negyven fillért, amiért az egyik letört szárát visszaerősítették. Tetszik tehát fizetni még harminc és még negyven fillért, az összesen hetven.

- Na, hallja, cukrász úr, maga nem tesz rám épeszű benyomást. Először vagyok itt, de egy-szersmind utoljára.

- Először tetszik itt lenni? Akkor kérek még nyolcvan fillért, mint a pápaszem vételárához való hozzájárulást egyszersmindenkorra. Harminc, negyven és nyolcvan, az összesen egy pengő ötven. Ne vitatkozzunk, tessék fizetni.

- Eszem ágában sincs. Magának elment az esze. Én fizessem meg azt a lehetőséget, hogy maga a portékáját elő tudja állítani és nekem szállítani tudja? Én fizessem meg annak a költségeit, hogy maga engem ellenőriz? És azonfelül magát az elfogyasztott árut? Honnan veszi ezt az elmeháborodott üzleti logikát?

- Megmondom, honnan veszem: a gázgyártól.

Eddig az elképzelt történet. Nem folyt ez le így soha, csak úgy elképzelttem magamnak ábrándozás közben.

Ugyanis nemrégiben régi lakásból új lakásba hurcolkodtam. Ezzel többek között az járt, hogy a gázgyár tulajdonát képező órát, amely a fogyasztás ellenőrzésére szolgál, ott hagytam a régi lakásban, viszont az új lakásban megtaláltam az új gázórát. Ezért a tényért a gázgyár pénzt fizettetett velem. Cukrászdai nyelvre lefordítva: megvette rajtam az ókularé vételárát. Én fizettem, hogy ő jobban láthassa a fogyasztásomat.

De azóta is havonta fizetek az óra használatáért. Egy pengő ötvenet. Cukrászdai nyelvre lefordítva: fizetem az ókularé karbantartását is.

Végül meg kellett nézetnem a lakásomon a vezetéket, mert a gáz-szolgáltatás csődöt mondott. A gázgyár emberei kijöttek hozzám és megállapították, hogy a gáz lerakódásai elzártak egy csövet. Ki kell javítani. Ki is javították és ezért külön összeget fizettettek velem. Az ő csövében az ő gázuk otthagya az ő lerakódásukat, ezért nekem kellett javítást fizetni. Cukrászdai nyelvre lefordítva: én fizettem meg az elromlott kávémasinát.

Kérem az emberiséget: mit szólna bárki ahhoz a cukrászhoz, aki a fentebb vázolt módon állítaná össze látogatója számláját?

A választ nem akarom firtatni. Tegyük fel, hogy minden józan gondolkodású, egészséges ember ezt mondaná az ilyen cukrászról: abrakadabra.

De akkor a gázgyár, amely szintén árut állít elő és azt nekem eladja, miért nem abrakadabra?

Ezt tessék nekem megmagyarázni. Bizonyosan van ennek meggyőző és logikus magyarázata, de én eddig nem jöttem rá. Bizonyosan én vagyok az abrakadabra.

HÉZAGPÓTLÁS

(Alábbi szerény soraimban régóta érzett hiányt igyekszem pótolni.

Azt tapasztalom ugyanis, ha vidéken járok, hogy a szónokoknak sok bajuk van a szónoklattal. Szónokolni okvetlenül kell, - ez aligha szenved kétséget. Hová lenne nemzeti jellegünk, hová lennének társadalmi életünk hagyományai, ha már nem is szónokolnánk? De viszont szónokolni nehéz. Az ördög tudja, hogyan van ez: amíg fel nem kelt az ember a székről és mereven szemlélvén tányérját, egy kicsit átgondolja, hogy mit kellene mondani, addig csupa talpraesett és másfelől magasztos gondolat jut az eszébe. De mihelyt felállott, mintha késsel vágták volna el az egészséget. A szónoklónak egyszerűen megáll az agya, mint a kátyuba jutott szekér és neadjisten, hogy egy tapodtat is tovább tudjon mozdulni.

Már pedig ez méltatlan helyzet. Ha egy feddhetetlen jellemű úriember, aki tekintélyes polgár és jó hazafi, felállott a helyéről, rosszul esik őt dadogni látnunk, levegőért kapkodva hebegni, elpirulva, verejtéktől gyöngyözni.

Én tehát közhasználatra közlök itt egy szónoklatot. Ezt bárki és bárhol jogosítva van elmondani, a szerzői jogdíjakat egyszersmindenkorra elengedem. A szónoklatot úgy szerkesztettem meg, hogy a szónok politikai pártállására mindig ráillik. Csak az a fontos, hogy kellő hévvel és lendülettel méltóztassék elmondani. Ha az elmondást a meggyőződés belső heve fogja fűteni, a dörgő tapsviharról jótállok.

Ime a szónoklat, tessék használni egészséggel.)

Mélyen tisztelt uraim!

Nem vagyok a szó embere, de azt hiszem, az összes jelenlevők érzelmeinek adok kifejezést, mikor ebben az ünnepélyes pillanatban szót emelek. Azokat a gondolatokat, amelyek mindnyájunkat foglalkoztatnak az ország mai lerongyolt állapotában, az előttem szólók már jórészt kifejtették, a magam részéről csak egy pár újabb eszmét szeretnék kifejtetni.

Mélyen tisztelt uraim, kétségtelen, hogy hazánk mai állapotában ez a maroknyi nemzet, amely ezer évig állt őrt a népek országútján a nyugati műveltség kapujában, csak úgy tudja megállni helyét a népek tengerében, ha megszűnik a széthúzás, a visszavonás és a pártütés. Nem azt

kell keresnünk, mélyen tisztelt uraim, ami magyart a magyartól elválasztja, hanem ütött a tizenkettedik óra a társadalmi erők összefogására.

Mélyen tisztelt uraim, én, felelősségem tudatában felemelt fővel kiáltom oda ellenfeleinknek, hogy ennek a szerencsétlen országnak mai helyzetében a legnagyobbfokú célkitűzésekre van szükség. Ez az ezeréves nemzet csak úgy teljesítheti történelmi hivatását a délibábos alföldi rónán, ha most, a tizenkettedik órában, a nemzet minden erejével azon lesz, hogy a széthúzás, a pártütés és a visszavonás helyett a maga történelmi hivatását teljesítse. Ez a mi sziklaszilárd meggyőződésünk, mélyen tisztelt uraim, és minket ettől a meggyőződésünktől senki el nem tántoríthat, mi emelt homlokkal megyünk a magunk útján előre!

Mélyen tisztelt uraim, a mi ezer sebtől vérző társadalmunk megmentésének tizenkettedik órájában hangot adok annak a meggyőződésünknek, hogy nekünk ilyen válságos időkben nem olyan emberekre van szükségünk, akikre nekünk ezekben a vészterhes időkben semmi szükségünk nincsen, hanem igenis, mélyen tisztelt uraim, nekünk olyan férfiakra van szükségünk, akikre nekünk a világviszonylatban megváltozott válságos viszonyok közepette a legnagyobb szükségünk van. Ezt a jelszót írtuk zászlónkra, igen tisztelt uraim, és mi e mellett a jelszó mellett utolsó lehelletünkig ki fogunk tartani.

Mélyen tisztelt uraim, ütött a tizenkettedik óra. A hangzatos frázisok kora lejárt. Ez a nép, amely a Duna medencéjében már tanuságot tett élni akarásáról, nem dől be többé a hangzatos frázisoknak, bárhonnan jöjjenek is azok. Kimondom, igen tisztelt uraim: elég volt a szavakból, jöjjenek a tettek!

Azt hiszem, igen tisztelt uraim, mindnyájunk érzelmeinek adok kifejezést, mikor ebben a pár szerény mondatban a mi szívünk legőszintébb érzéseinek igyekeztem kifejezést adni. Poharamat arra a férfúra emelem, akinek lendületes célkitűzései egyedül vannak hivatva a zászlót győzelemre vinni. Isten éltesse X. Y. őméltóságát Kárpátoktól az Adriáig, hogy közhasznú és áldásos tevékenységét még igen sokáig folytathassa.

Éljen!

KI MIT SZERETETT?

Hogy miért kapós ma a történeti életrajz, az útleírás és egyéb olyasmi, ami a valóságot járja körül, azt talán annak a hajótöröttnek példájával lehetne megmagyarázni, aki a vihar elülte után, a nyílt tengeren vergődve, korántsem a szép szívárvány után kapkod, hanem megmarokolja az első keze ügyébe eső deszkát, mert az az óra nem az ábrándok órája.

Aki valaha valóban élt, az jobban érdekel bennünket, mint akit csak kieszelt valaki számunkra. A valóban élt nevezetességek emberi lényére vagyunk kíváncsiak. Olyan vonásaikra, amelyeket az eddigi történelmi módszerek eléggé elhanyagoltak. Ezért estem neki különös érdeklődéssel annak a Philomneste nevű francia írónak, aki a mi korunkat megelőzve, éppen száz esztendővel ezelőtt ilyen emberi írárok összegyűjtésével foglalkozott. Példának okáért összegyűjtögette, hogy a történelem hírességei mit szerettek enni és inni. Hadd követem példáját jelen pár sor írásomban.

Caesar mindig ugyanazt a szerény ételsort ette: apró halat, sajtot és fűgét. Vizezett bort ivott hozzá, de hogy mennyit, arról igen nagy vitát folytatnak a történetírók. Egyesek szerint minden étkezéshez három fröccsöt ivott a császár, mások viszont szenvedélyesen bizonygatják, hogy minden étkezéshez hatot. Én ebben a vitában nem óhajtok állást foglalni.

Claudius, akiről éppen mostanában olvastunk regényt, roppantul szerette a gombát. Különben nagyon kedvelte a lakoma-társaságokat és feljegyezték róla, hogy császári rendeletet bocsátott ki; vacsoravendégei semmiféle szigorú illemszabályokhoz nem kötelesek asztalnál ragaszkodni, kiki egészen fesztelenül viselkedhetik.

Martialis, a költő, a nyulat ette szívesen, meg a fenyőmadarat. Nagy Károly asztaláról sohasem hiányzott a vad. Lakomái rendszerint négy válogatott fogásból állottak, de az ő számára mindig külön sütöttek még valami vadat is.

A német történelem megemlékezik egy Frigyes császárról és annak fiáról, aki őt II. Miksa névvel követte a trónon. Apa is, fia is éltek-haltak a dinnyéért és különös, hogy mind a ketten a mértéktelen dinnyeevéstől kaptak olyan „belső betegséget”, nyilván tífuszt, amely sírba vitte őket.

VI. Hadrián pápa idején az előkelő római körök nagyon pórias ételnek tartották és lenézték a tőkehalat. Aki tőkehalat evett, nem számított elegáns embernek. A pápa azonban szerette a tőkehalat és konok szigorral polgárjogot szerzett ennek az ételnek a jó házak asztalán.

Luther Márton köztudomás szerint szeretett sörözni. Életrajzírói feljegyezték, hogy a különféle márkák közt a torgaui sört kedvelte legjobban. Tanítványának, Melanchtonnak, az árpa-leves volt kedvenc étele, utána pedig főtt zöldséggel kevert húsvagdalékot szeretett enni.

Tasso imádta az édességet. Nem tudott betelni a cukrászsüteménnyel, a marcipánnal és a befőtt gyümölccsel. Még a salátát is bőven megcukrozta.

IV. Henrik, a kecskeszakállú francia király, az osztrigának volt nagy barátja. Egyebet is mértéktelenül evett, de osztrigából éppenséggel valószínűtlen mennyiségeket volt képes elfogyasztani.

XII. Károly, a svéd király, a vajastésztát szerette, Lessing a lencsét szerette, Nagy Frigyes a puliszkát, I. Pál orosz cár a májpástétomot, Klopstock a szarvasgombát és lazacot rajnai borral, Kant a passzírozott babot és lencsét, valamint az aszalt gyümölcsöt. Schillert mindig a romlott almával hozzuk összefüggésbe, pedig ennek csak a szagát kedvelte, ha evésre került a sor, akkor leginkább sonkát evett. Nem mult el napja, hogy sonkát ne evett volna. Wieland, mint Tasso, édességpárti volt. Napoleon a kávéét részesítette előnyben, naponta húsz feketét is megivott. Hasonlóan szenvedélyes kávéfogyasztók voltak Voltaire, Buffon és Balzac. Byron három dolgot szeretett: a nagyon érett sajtot, az uborkát és a vörös káposztát.

A mi nagyjaink közül tudjuk Mátyásról, hogy szerette a gyümölcsöt. Ferenc József ugyanazt szerette amit Munkácsy: egy szelet jól kisütött húst. Petőfi kedvenc étele a csiga volt, amelynek az akkori Pesten nagy divatja járta. A bort nem kedvelte, pedig elég bordalt írt. Amit ő meg nem ivott, azt bőven megitták előtte Csokonai és utána Ady.

Azt pedig egy mai költő barátomtól hallottam, hogy szerinte: ki a csirágot szereti, rossz ember nem lehet.

ÖT-HUSZONKETTŐ-HUSZONHÁROM

Ez az én telefonom száma. Melyet olykor meg szoktam átkozni. Egy amerikai költő verseit olvastam nemrégiben, s a kartárs poémái között a telefonról találtam egyet. Ő gonosz, támadó fenevadnak fogja fel a telefonkészüléket, amely ellenségesen ott tartózkodik az asztalon, minden pillanatban készen arra, hogy könyörtelenül támadjon. Ha olvasó átérzett verset, én ezt átéreztem. Az én fenevadam különösen fejlett példány, hosszú zsinórja van neki,

amelynek segítségével a lakás bármelyik szobájába követni tud. Kutya gyanánt jön utánam, és nem tűri, hogy mellőzzem. Ha megemberelem magam és kizárom az előszobába, azonnal elkezd berregni és tiltakozik. Ki kell mennem hozzá, nem ismer tréfát. A személyzet hiába próbálja csillapítani, nem, ő makacsul csak az én személyemhez ragaszkodik. Mit csináljak: megadó sóhajjal visszaviszem magamhoz, odaállítom az íróasztal mellé a kis asztalra abban a tudatban, hogy életem egyetlen pillanata sem biztos tőle.

De tulajdonképpen nem is erről akarok beszélni. Nem pontosan a telefonról, hanem az emberi korlátoltság egy különös esetéről. Csak azért említettem a telefont, mert a dolog a telefonnal függ össze.

Mindig azt mondtam magamban, hogy a butaság gyűlöletes. Flaubertől tudom, hogy mint más a bogarat, vagy a bélyeget, ő az emberi butaság dokumentumait gyűjtötte. Mikor erről olvastam, hangosan és lelkesen helyesletem annak a türelmetlen haragnak, amely az ő gyűjtőszenvdelmét fűthette. Vele haragudtam én is. És most mégis: a korlátoltság egy olyan különös példájával van dolgom naponta, hogy ez már túl van a haragvás határain. Inkább csodálkozom rajta, inkább érdeklődéssel figyelem, mint kuriózumot.

Délelőttönként megszólal a telefon. Felveszem a kagylót. Azt mondom, hogy halló. Erre a következő beszélgetés folyik le:

- Halló! Öt-huszonkettő-huszonhárom?

- Úgy van. Az beszél.

- Kérem Kocsis Máriát a telefonhoz.

- Itt nincs Kocsis Mária.

Ekkor szünet következik. A telefon tulsó végén beszélő hang elhallgat. Megjegyzem, hogy a hangról szinte meg tudnám rajzolni azt, aki beszél. Minden társadalmi osztálynak megvan a maga hanghordozása. Ha az ember felhív egy számot és ott női hang jelentkezik, rendszerint rögtön tudni, hogy a szobalány mondta-e a hallót, vagy a ház asszonya. Egyszóval ez az én telefonozó ügyfelem béreslegény lehet, vagy bolti szolga, vagy valami más ilyen derék tagja a társadalomnak. Öblös falusi hangja van, a hang olyan ízű, mint a jól megpaprikázott lebbencs-leves. És az az érzésem, hogy alacsony homlokú koponyából jön, amelybe elül közepén mélyen benőtt a sűrű, egészséges, fekete haj.

Egyszóval miután kijelentettem, hogy az én számom alatt Kocsis Mária nem található, a hang egy darabig hallgat. Szinte hallom, hogy meghökkent. Végre megszólal:

- A vendéglő beszél?

- Nem a vendéglő beszél. Ez és ez beszél. Ez már nem vendéglő. Ez a szám most az én számom. Öt-huszonkettő-huszonhárom.

A hang odaát felderül. Öröm villan meg a hangban.

- Öt-huszonkettő-huszonhárom? Akkor kérem Kocsis Máriát a telefonhoz.

- Nincs Kocsis Mária. Ez már nem a vendéglő.

Most hosszabb magyarázat következik. Elmondom, hogy ez a szám valaha esetleg egy vendéglő száma lehetett, bár erről nem tudok, de a szám most az én számom. Nálam pedig Kocsis Mária nem található. A hang hallgat. Szünet. Megint megszólal:

- Öt-huszonkettő-huszonhárom?

- Igen.

- Akkor, kérem Kocsis Máriát a telefonhoz.

Nem türelmetlen, nem ideges, nem követelő. Nyugodt, türelmes, konok. Végighallgatja hosszú okfejtésemet egymásután háromszor, aztán Kocsis Máriát kéri a telefonhoz. Olyan ősi konoksággal, amelynek ereje csak az anyaföldhöz hasonlítható. Végül is elfáradok. Kijelentem, hogy Kocsis Mária nincs itt és nem is lesz itt. És leteszem a kagylót.

Ez hosszú hetek óta tart így. Két napig nem szól a hang, harmadnap megint megszólal és miután meggyőződött, hogy öt-huszonkettő-huszonhárom beszél, kéri Kocsis Máriát a telefonhoz. És lejátsszódik az egész fent leírt eszmecsere elejétől végig. Megesik, hogy három nap egymásután telefonál. Akkor három nap szünetet tart és negyednap megint telefonál. Már jól ismerem a hangját, már a hallóról tudom, hogy ő az. Megadom magam, felelek. Sőt őszintén szólva érdekel, milyen lehet az az agy, amelyben ilyen egyszerű gondolatsor nem tud fészket rakni.

Hogy ki a telefonáló, azt nem tudom. Ha megkérdezem, ki beszél, szerényen és mentegődzve ezt feleli:

- Kérem, én Kocsis Máriát keresem.

Ma nem telefonált, holnap valószínűleg fel fog hívni. És én csodálkozva fogok felelni neki, magyarázni, érvelni, meggyőzni. Teljesen hiába. A hang makacsul keresi Kocsis Máriát. Olyan csodálatos makacssággal, hogy nem csodálnám, ha ő győzne és egy reggel rájönnek, hogy én tévedtem: nem én vagyok én, hanem egy vendéglős, akinél a konyhalányt Kocsis Máriának hívják.

KÉT KÖSZÖNTŐ

Ismerőseim kedvességéből sok mindenfajta kuriózum jut el hozzám.

Most például igaz gyöngyszemet kaptam, egy falusi szónoki beszédet.

A sárospataki kollégium egy szemfüles ifja járt nemrég légátus gyanánt az illető faluban. Az ottani tiszteletes beszélgetés közben megmutatta neki ezt a szónoklatot, amelyet az egyházi presbitérium egy derék szántóvető tagja intézett hozzá a papválasztás alkalmából. Leiratott a bámulatos szónoklat szóról-szóra, hogy veszendőbe ne menjen.

Érdemesnek tartotta a lemásolást a légátus is, leírta és hazavitte Patakra. Onnan aztán nekem küldte el valaki.

Igen akkurátus, szép szónoklat, azt ne tagadjuk.

Meg kell csak hallgatni: ime, már előlép a presbitérium soraiból Bugyi János uram, istenfélő ember, de amellett önérzetes magyar polgár, megköszöri torkát, féllábát előre veti, bajszát kétfele sodorintja, majd a következő ékes orációt intézi roppant okos arcával a paphoz, azaz hogy a presbitérium jelenlévő tagjaihoz a papválasztás dolgában:

- Tisztelt presbitériumi társadalom!

- Minekutánna az érdek sorainak forgása következményeinek kifolyásából tiszteletes urunkat az máj szent napon az ő nézeteinek alkalomából az időnek jövődőségére papunkká megválasztottuk és mivel az ő szíves teendősei megnyilatkozásának sorában ez estvéli órák folyásán az ő vendégei vagyunk, széttekintek a testvér egyházak minemű dolgai iránt a sors érdekeinek folyásában.

- Ott van a katolikus keresztény anyaszentegyház, ahol az élet minemű dolgaiban a leendő szóbeszédet megadják. Mióta pedig a presbitériumi társadalom forgadalmában mint kurátor állottam, többször átfordultam az evangélikus részre is, ahol az iskolai tananyagi beosztásának mivolta a presbitérium tekintélyének teendőségén fordul meg. Igaz, hogy mink az iskolák alapozásának megtetejezésén még mint mellék vagyunk, tehát ha a szabálybeosztás nem úgy kezdődik, akkor a teendőség akadályozása alkalmából itt hagyom a teendő dolgok mivoltát és kilépek.

- Mert az egyház körülménye beszédjeiből a népintézeti iskolák fundamentumának tanítóságából indul ki a tudomány minéműsége. Közbe veszem ezek mellett a pályázatok intézkedésének minemű alkalmát. Igyekezünk a nép nézeteinek a teendő alkalmat megszerezni és miután a tanítók ezt tudják, a presbitérium az ő intézkedéseik körülményeiben ellenkezésbe vágván, az ellenség érdekességéből kifolyó ügyekben, dacára minden szóbeszédnek, tiszteletes urunknak élete folyása kiindulásán azt kívánom, hogy őt az egyház viszontagságainak enyhítő körülményeiben Isten hosszú forgatag időközön éltesse.

Ó be kár, hogy ott nem voltam.

Mert én azonnal felkeltem volna, odaléptem volna Bugyi János uramhoz, megöleltem volna és óriási okos kifejezésű arcára azonnal csókot cuppantottam volna.

De előbb a következő beszédet intéztem volna hozzá:

- Igen tisztelt polgártárs, kedves Bugyi János uram, minekutánna a tudománybeli célirányosság a szónoklati diadal mezején Bugyi János uramnak a dicsőség irányzatát körülményszerűen jutalmazta, nem zárkozhatom el lehetőségem egész melegével a szónoklati gyönyörűségnek kalapom minemű leemelését alkalmazni.

- És mikor hova fordításom túltermelésének gócpontjáról az emlékezeteimbe való teendősségi visszatekintést intézményesítem, őszinte lelkiségem lehelletével megvallom, hogy élemedési ifjúságom óta ily minemű csodaszép beszéd hallását nem létesítettem.

- Kívánom tisztázati szívességem minden érzelmvilágával, hogy csudairányzatú felszólalási kedvezményében Bugyi János uramat semmi baltörténet ne nehezményezze, hanem a jó Isten az emberségi korosság legvégzetesebb határvillongásáig számunkra megtartalmazza. Éljen.

Szép beszéd lett volna az enyém is. De az övé azért szebb.

KELEPCE

Azt hallom diplomatóktól, hogy az oroszok már a békevilágban is úgy dolgoztak nagy pénzen megszervezett kémhálózatukkal, mint manapság. A térképen áldott béke uralkodott, de a békességesen zajló élet felszíne alatt az ő embereik mindenütt ott bujkáltak, hogy az európai hatalmak hadügyi és diplomáciai titkait kilessék és jelentsék haza Pétervárra. Legnagyobb érdeklődésükkel természetesen az osztrák-magyar monarchiát tüntették ki.

A párizsi osztrák-magyar követségen egy szép napon érdekes felfedezést tett az az úr, aki a naponta érkező postát szokta kibontani. Egy teljesen sértetlen külsejű levélből hiányzott a szövegben jelzett melléklet. Viszont ez a hiányzó melléklet benne volt egy ugyancsak sértetlen külsejű, de egész máshonnan érkezett levélben. Ezt csak egy módon lehetett megmagyarázni; valahol mind a két levelet felbontották, de visszaragasztáskor a titkos felbontó elvettette a dolgot és a mellékletet a másik borítékba helyezte vissza.

Régóta gyanakodtak már a követségi urak, hogy az oroszok rendszeresen figyelik a nagykövetség postáját. A nagyon fontos és bizalmas iratokat természetesen futár hordozta a bécsi Ballplatz és Párizs között, postára a diplomácia a kevésbé titkos dolgokat szokta csak bízni. Az tehát, hogy az orosz kém szervezet valahogyan hozzájut a postához, nem volt éppen főbenjáró dolog. De azért kényelmetlen volt.

Meg lehetett állapítani, hogy az oroszok roppant ügyesen dolgoznak. A felbontott és visszragasztott leveleken a legcsekélyebb nyomot sem hagyták. Nyilván titkos irodájuk volt, ahol a levélbontás technikájában képzett emberek vegyszerekkel és egyéb eszközökkel dolgoztak. Az osztrák-magyar követ olyan mérges volt, hogy no. Kézzelfogható adatai nem voltak és hiába volt kétségtelen mindenféle jelekből, hogy a dolgot az oroszok csinálják, tehetetlen maradt. Hogy a párizsi főposta ellen bűnügyi feljelentést tegyen, arról nem is álmodhatott. Diplomáciában roppant kényes és kétélű dolog az ilyesmi. Ha rosszul sikerül, a szégyen is megvan és esetleg a komoly bonyodalom is.

Egy fiatal magyar gróf volt akkor a nagykövetség esze. Igen éles elméjű ember, ezt magam is tanúsíthatom, mert ismerem. A jó Isten úgy teremtette az agyát, hogy annak tekervényeiben a nem mindennapi tudás és műveltség talajából bámulatos fortélyok tudnak sarjadni. A nagykövet tehát bekérte magához a grófot.

- A fejükre úgy sem tudunk ráütni ezeknek a huncutoknak, de legalább eszelj ki valamit, hogy jól megbosszantsuk őket. Aztán meg nem árt, ha látják, hogy mi mindent tudunk.

- Meglesz, kegyelmes uram, - szólt a fortélyos gróf - majd kigondolok valamit.

Másnap gondolkozott. Akkor leült íróasztalához és levelet írt egy francia barátjának, aki a külügyminisztériumban szolgált. Ez nem volt más, mint Chambrun, a mostani római francia nagykövet. „Kedves barátom, - írta neki, - vidékre utazom, néhány napig nem lesz alkalmam veled találkozni, ezért idezártan mellékelem azt a kétezer frank összeget, amelyet a minap szíves voltál nekem kölcsönadni.” A levelet a nagykövetség hivatalos papírján írta. A borítékot szépen leragasztotta és feladatta a postán.

Csak éppen egy kis árnyalatot engedett meg magának: a pénzt nem tette bele a levélbe. Azonkívül nem utazott vidékre, mert esze ágában sem volt elutazni. Azt csak úgy írta.

Harmadnap találkozott Chambrunnel valami estélyen. Az, ahogy meglátta, már messziről sietett feléje:

- Miféle rejtelmes levelet kaptam én tőled? Nem tudok semmiféle kétezer frankról. Vedd vissza a pénzt.

- Benne volt a pénz a levélben?

- Benne.

A gróf elkezdett nevetni. De olyan jól nevetett, hogy a szeme is könnyes lett tőle.

- Mit nevetsz? Nem értem az egész történetet.

- Azon nevetek, mon vieux, hogy én nem tettem pénzt a levélbe, mert tudtam, hogy valaki fel fogja útközben bontani. És az kénytelen lesz a pénzt beletenni. Bele is tette. A pénzt nem fogadhatom el, nem az enyém. Képzelem, hogy az illető most majd széthasad a méregtől.

- De ki bontotta fel a levelet?

- Azt nem tudhatom. Én nem gyanúsítok senkit.

Abban a pillanatban ment el mellettük Demidoff, az orosz nagykövet. Chambrunt meglátva nyájasan bólintott. De mikor a magyar grófot meglátta, vérbe borult a szeme és elfordult. Egy álló évig nem beszélt a magyar gróffal. De a postai kémkedés megszűnt.

ELMÉLET ÉS GYAKORLAT

A férfi-egyéniesség két főtípusát alig világította meg még úgy történet előttem, mint amelyet Huszár Károly, a volt miniszterelnök, mesélt el két fiáról.

Két teljesen különböző típus a két fiatalember. Az idősebbik a kontemplatív, elméleti szellem. A fiatalabbik a gyakorlati.

Volt egyszer egy irodalmi pályázat. Arról volt szó ezen a pályázaton, hogy a rádió területén valami elméleti újítást kell kitalálni. Sok pályamunka érkezett be a pályázatra, de valamennyi között legjobbnak kitűnt különösen egy. Ez igen kitűnő koponya műve volt leleményes, logikus és szilárd. Aki készítette, az a rádió lényegének rendkívüli ismeretéről tett tanúságot. Mivel messze kimagaslott a többi pályázat közül, meg is nyerte a díjat. A jelíges levél felbontásakor kiderült, hogy szerzője a volt miniszterelnök idősebbik fia.

Huszáréknál otthon rádió van a háznál. Egy szép napon a rádió elromlott. Nosza, várta az egész család a nagyobbik fiútól, a nagy rádió-tudóstól, hogy most megmutassa híres-neves rádió-tudását. Neki is látott a fiú a rádiónak. De csodák-csodája, valahogy nem ment a dolog. Tűnődött, számításokat végzett, összeszedte mindazt, amit a bonyolult kérdésről olyan briliánsan tudott - és a rádió csak nem akart szólni.

Mikor már nagyon soká húzódott a munka, odament a rádióhoz a kisebbik fiú, aki nem is konyít a rádió elméletéhez. Nem is ért rá ilyesmire, mert reggeltől estig lótt-fut, sűrög-forog.

- Eressz csak oda egy kicsit - mondta a bátyjának.

Azzal valamit odatolt, valamit megrófolt és valamit odébbnyomott. A rádió azonnal megszólalt.

NYELVTUDÁS

Tudok egy történetet arról, hogyan lehet egy nyelvet tökéletesen tudni.

De Sgardelli Cézár alezredes, mint neve is mutatja, olasz eredetű családból származik. De azért olyan magyar, mint akárki más. Csak éppen remekül tud olaszul.

Nemrégiben néhány magyar katonatiszt - nem hivatalosan, csak úgy magánemberi minőségben és civilruhában - Olaszországban töltötte a vakációját. A nyaraló magyar tisztek Rómába is eljutottak. Ott Mátyás tábornoknak eszébe jutott, hogy illő dolog volna, ha a magyar tisztek koszorút tennének az olasz hősi halottak emlékművére.

- Te, Cézár, - mondta a tábornok az alezredesnek - te jól tudsz olaszul, megbeszélhetnéd ezt a dolgot az itteniekkel, hogy szabályosan és szépen menjen a dolog.

- Igenis, kegyelmes uram.

És elkezdett érdeklődni De Sgardelli, hogy kinél kellene bejelenteni hivatalosan a magyar tisztek kegyeletes szándékát. Megneveztek neki egy olasz hadtestparancsnokot. Mivel a magyaroknak már csak pár órájuk volt Rómában, De Sgardelli kénytelen volt elmenni a hadtestparancsnok lakására. A hadtestparancsnok azonnal fogadta. Ő bemutatkozott, megmondta nevét és rangját, aztán így szólt:

- Bocsánatot kell kérnem Excellenciádtól, hogy a lakásán zavarom, de az ügy nem tűr halasztást. Rómában tartózkodó magyar tisztek meg akarják koszorúzni az olasz ismeretlen katona sírját, viszont pár óra múlva már el kell utazniok. Elnézést kérek, hogy ezt szokatlan helyen és szokatlan időben terjesztem elő. Tisztelettel kérem a magyar tisztek szándékának tudomásulvételét.

A hadtestparancsnok élénk helyesléssel felelt:

- Hogyne, hogyne, ez igazán nagyon szép a magyaroktól. Tessék hírül adni nekik, hogy a bejelentést tudomásul veszem. Önt pedig megkérem, alezredes úr, intézkedjék, hogy minden a legnagyobb pontossággal és dísszel álljon a magyarok rendelkezésére, mert különös súlyt helyezek arra, hogy vendégeink előtt valami slendriánság ne történjék.

- Igenis, kérem, de hol intézkedjem?

Az olasz hadtestparancsnok hirtelen méregbe jött.

- Corpo di Bacco, micsoda alezredes maga? Hát nem ismeri a szolgálati szabályzatot? Én tanítsam ki a legegyszerűbb szervezeti dolgokra? Micsoda olasz tiszt maga?

De Sgardelli tisztelettel elmosolyodott.

- Bocsánat, tábornok úr, én nem vagyok olasz tiszt. A magyar nemzeti hadsereg alezredese vagyok.

A hadtestparancsnok még most is csodálkozik.

A NÉGYESFOGAT

Sok kellemes órát köszönhetek az én kedves bátyámuramnak, Csécsi Nagy Imre huszárgenerálisnak. Egy bizonyos társadalmi testületben együtt buzgólkodtunk a közért és olykor vidékre is elrándulgattunk. Előre örülök az ilyen utaknak, mert nagy gyönyörűség az: órák hosszat hallgatni a robogó vonaton a régi magyar huszárélet elfogyhatatlan történeteit.

Nemrégiben a szép Veszprémet jártuk együtt. És a vonaton beszélgetés közben boldogult Fráter Lórántról került közbe a szó. Alatta szolgált Marosvásárhelyen Lóránt.

- Irgalmatlan rossz katona volt, - mondja a tábornok - Isten nyugosztalja. A szolgálatban nem lehetett hasznát venni. De ha ott felejtkeztünk valahol mulatni, kis társaságban és Lóránt elévette a hegedűt, akkor bizony ellenállhatatlanul elvarázsolt a nótáival mindnyájunkat.

Így van. Így ismertem Lórántot én is. Komoly dolgokban nagyon is bohémnak, de bohém dolgokban annál komolyabban veendőnek. Se szeri, se száma a róla szóló történeteknek, amelyekből most is élénk áll kis köpcös termete, piros orcája, jóízűen biharias beszéde. Idecsatolom most a sok Fráter Lóránt-történetekhez a gernyeszegi négyesfogat történetét, amelyet a tábornoktól hallottam.

Beállított egyszer Csécsi Nagy Imréhez, akkor még huszárkapitányhoz, Fráter Lóránt, a fiatal tiszt. Szabadságot kért tőle. A kapitány nem nagyon szerette a dolgot, mert már sok volt a

Lóránt rovásán. Minduntalan szabadságot kunyerált, mert folyton hívták a közeli kastélyokba mulatságra. Kapós vendég volt persze, igazi jó mulatságot nem lehetett nélküle elképzelni, az asszony nép valósággal rajongott érte. Ezzel szemben, ha valami nagyfejű katona jött inspiciálni, Lóránt megint csak szabadságot kért, mert biztosan tudta, hogy a szemlén az ő legényeivel hiba lesz. Egyszóval Csécsi Nagy kapitány kedvetlenül fogadta az újabb szabadságkérést.

- Hova az ördögbe mégy már megint?

- Meghívtak Gernyeszegre. Muszáj elmennem. Ha Istent ismersz, kedves Imrém, engedj el. Csak egy napra. Komolyan fogadom, hogy egy nap leteltével pontosan itthon leszek.

- Nem jó vége lesz ennek, Lóránt. Elengedlek egy napra, bár nem szívesen. Egy nap múlva nekem pontosan itthon légy.

Madarat lehetett volna fogatni Lóránttal, olyan boldogan köszönte a szabadságot. Elment. Másnap pedig nem érkezett meg. Harmadnap sem. Negyednap sem. Ötödnap nagy szégyenkezve odaállított a kapitány elé.

- Még a szemem elé mersz kerülni? - dördült rá a kapitány.

- Nem szidnál engem egy szóval se, édes jó Imrém, ha tudnád, mit csináltak velem a Gernyeszegen. Olyan kocsi vitt be az állomásról a kastélyba, hogy ló helyett négy grófkisasszony volt befogva.

Csécsi Nagy kapitány eredetileg azt szándékolta, hogy a fegyelmezetlen tisztet rettenetes büntetésben fogja részesíteni. Legalább is fejét véteti. Vagy ha az nem megy, hát legalább rettenetesen lehordja. De ez a fantasztikus lódítás levette a lábáról. Ekkorát még nem hallott füllenteni életében. Elfordult, hogy Fráter Lóránt ne lássa a mosolyát. Úgy vetette vissza a bajusza alól:

- Eredj a szemem elől, ne is lássalak.

Ezzel a súlyos fegyelemsértés el is intéződött.

Nem sok idő múlva történt, hogy Csécsi Nagy kapitánynak szolgálati ügyben el kellett utaznia valahova, a környékre. Útközben beszállt a szakaszába egy közeli helység kálvinista papja, akivel jóbarátságot tartott. Diskuráltak a fülkében ketten, a tiszteletes, meg a huszárkapitány, mikor a vonat megállt egy percre a gernyeszegi állomáson.

- Itt is olyat láttam a multkor, - mondta a pap - amilyet soha az életemben. Együtt utaztam ezen a vonalon Fráter Lóránttal. Itt szállott ki. Nekem is akkor itt volt dolgom, leszállottam vele együtt. Láttam, ahogy fogadták. Alig hittem a szememnek.

- Mit látott, nagytiszteletű úr? - kérdezte érdeklődésre kapva a kapitány.

- Az a mágnás-család, amelyik itt lakik, tréfát csinált a híres vendég tiszteletére. Dúsan felvirágoztak egy kis könnyű homokfutót, az öreg grófné hajtotta és a rúd mellett lovak helyett négy ifjú grófkisasszony toporzékolt. Saját szememmel láttam. Fráter Lóránt maga is elálmélkodott ezen a fogadtatáson. Odament a hölgyekhez, hogy a rudasnak, meg az ostorhegyesnek kezet csókoljon. De a kisasszonyok jókedvűen ragaszkodtak a tréfához. Úgy viselkedtek, mintha paripák lennének. Ahogy Fráter Lóránt odalépett az ostorhegyeshez, az nagyot nyerített és lábacsáját úgy emelte, hogy rúgással fenyegetett. Ugyanígy tett a másik három konteszka is. Végül Lórántunk felkapott a bakra, az öreg grófné megsuhintotta a virágosnyelű ostort és a kocsi megindult. Elhúzták Lórántot a kastélyba. A járókelők nagy csoportba verődve álmélkodtak a különös meneten.

Álmélkodott a dolgon Csécsi Nagy kapitány is. Mikor útjából visszatérvén, hazaérkezett Vásárhelyre, szemrehányóan mondta Fráter Lórántnak:

- Nagyot csalódtam benned, Lóránt. El voltam ragadtatva, hogy milyen érdekeset és vakmerőt lódtítottál. Most tudtam meg, hogy igaz. Ezt már mégse hittem volna rólad...

A HONORÁRIUM

A híres sebésztanárral beszélgettem mesterségéről. Kit ne érdekelne ez a kérdés? Az orvostudomány mindig érdekelte az embereket. Amíg fejletlen volt és tapogatódzó, addig babonás titokzatosságával. Mióta olyan erős lendületet vett és igazságainak világával kilépett a homályból, azóta megkapó szabatosága érdekel bennünket. A könyvpiac a legpontosabb tükörképe ennek. Régebben az a szörnyű műfaj volt kapós, melyet „népszerű orvosi könyv”-nek nevezünk, s amely műfaj szerény megítélésem szerint több embert tett beteggé és önmaga elpancsolójává, mint maga a betegség. Ma pedig az olyan könyvek kapósak, amelyek az orvostudomány hőszi küzdelmeit mutatják meg nekünk hőseikben, meggyőzővén bennünket arról is, hogy ami ilyen nehéz és bonyolult, abban a laikusnak káros dolog szakértőnek viselkedni. Nem nagyon hízelgő jellemvonása az emberi természetnek, hogy akinek rosszul ketyeg az órája, az mindjárt elmegy az órához, pedig a beteg óra nem életveszélyes, de akinek rosszul ketyeg a szíve, az saját maga akar a dologban okos lenni, pedig a beteg szív életveszélyes.

Egyszóval engem is nagyon érdekel minden, amit mesterségéről egy orvos elmondhat. Pláne egy híres és kiváló orvos. És foglalkozásának tudományos oldala is nagyon érdekes, de nemkülönben tanulságos hallgatni, milyenné fejlődik egy ilyen ember életformája, hogyan él, mi a beosztása, milyen sors az: orvosnak lenni.

Van egy papagálya a sebésztanárnak. Ez a madár olyan imádattal viseltetik a gazdája iránt, amilyent kutyák szoktak tanusítani. Ha a tanár elmegy, a madár nagyon haragszik. Mikor látja, hogy a tanár öltözködni kezd, azonnal berzenkedik, mozgolódik és torkaszakadtából kiabál:

- Marrradj! Marrradj!

Amiből nemcsak az derül ki, hogy a papagály a szavakat értelmesen használja, tehát gondolkozó állat és másképpen él beszélő tehetségével, mint a szajkó, hanem az is kiderül, hogy a madár felszólítására minduntalan szükség van, különben a papagály nem tanulta volna meg éppen ezt az egy szót.

Mert az orvos élete, kivált az ismert orvosé, az állandó készenlét. Ez az, amit a magam részéről például nem vállalnék. Az orvosi pálya kétségtelenül gyönyörű pálya, hiszen magának az Istennek gondolatához áll közel: a világon a legnagyobbat adni az embereknek, az életet. De az orvos ezt az életet a saját magából adja. Az orvosnak egyetlen nyugodt, önfeledt perce nincs. A telefon mindenütt utoléri, a hívás elszólíthatja ebédje közepéből, könyve mellől, felesége öleléséből, mély álmából egyaránt. Nincs honorárium, amellyel az idegeknek ezt az állandó készenlétét, gyötrelmét, felajzottságát meg lehetne fizetni.

Megoperált ő valakit régebben, még a konjunktúra tejjel-mézzel folyó idején. Epekövét, vagy rossz veséjét szedte ki az illetőnek, már nem tudom. Csak azt tudom, hogy kényes és nagy műtét volt, de kitűnően sikerült. A beteg dúsgazdag ember volt, de azért a tanár nem szabta túlmagasra a honoráriumot. Akkor számlát állított ki, amekkorát az illető természetesen és

méltányosnak találhatott. Annak is találta, azonnal ki is fizette. Még meg is jegyezte, hogy örök hálára van kötelezve, s háláját ezzel az összeggel egyáltalában nem tekinti lerovottnak.

Hát ez így lefolyt. Aztán eltelt jó néhány esztendő. A minap aztán a régi beteg felkereste a tanárt. Megjelent nála a rendelőben.

- No mi baj, - kérdezte a tanár, - hol fáj?

A beteg a fejét rázta:

- Nincs nekem semmi testi bajom. Másféle ügyben jövök.

- Tessék.

- Rövid leszek, mert odakinn sokan várnak. Azt hallottam önről, tanár úr, hogy közmondásosan jó ember és minduntalan megesisik, hogy szegény embereket ingyen megoperál.

- Az bizony megesisik.

- Egyszóval, ha én annakidején szegény ember lettem volna, nem lehetetlen, hogy engem is ingyen operált volna.

- Nem lehetetlen.

- Akkor tehát nekem volna egy ötletem. Akkor sok pénzem volt, de most annál kevesebb. Gondolja, hogy akkor ingyen operált.

- Hogy értsem ezt?

- Adja vissza, amit fizettem. Szegény ember vagyok, ingyen operált. Sajátmaga mondja, hogy ezt meg szokta tenni.

A tanár meghökkent. Egy kicsit gondolkozott. Aztán zavartan elmosolyodott:

- Uram, - mondta, - ön engem alighanem sikkasztónak fog tartani.

- Hogy-hogy?

- A pénzt nem tudom visszaadni. Az a pénz már nincs meg. Őszintén megvallom, hogy én az ön pénzét elköltöttem.

BOCSÁNATOT KÉREK

Róla van elmondanivalóm megint, kitűnő barátomról, a pulikutyáról, akit teljes nevén Német-völgyi Pocoknak hívnak. Lehetne róla mesélni sokat, hogy többet ne mondjak: családi boldogsága is megérdemelné a részletes kiadást, mert megismerkedett a Szőnyey-ház kutyájával, egy elragadó pulikisasszonnyal, és a frigynek a sors semmi akadályt nem állít útjába. De ezt nem akarom itt hosszasan tárgyalni, mert felfogásommal nem egyezik, hogy házassági kérdések, általában magántermészetű családi ügyek a napi sajtóban tárgyalassanak.

Más a téma. Kezdjük az elején. Kezdjük ott, hogy Pocoknak rendkívül fejlett érzéke van a magántulajdon iránt. Ha mindenki megbolondulna és kommunista lenne, Pocok egész biztosan megmaradna kapitalistának. A magántulajdon iránt való erős érzéke már azon is meglátszik, hogy mikor ebéd alatt csönget valaki az előszoba-ajtón, sokkal hevesebben ugat, mint máskor és óriási izgalomba gurul. Félti az élelmet külső jövevényektől, ez nyilvánvaló! De kapitalizmusát más jelekből is meg lehet figyelni. Például: idegenek megharapásáról még serdülő korában leszoktattam. Azt megteszi, hogy kéregetők felbukkanásakor vészesen

csattogtatja tűhegyes és hófehér fogait, de harapni nem harap. Egyetlen emberrel tesz kivételt: a könyvkötővel. A könyvkötőt, ha az nem vigyáz, menthetetlenül megharapja. Mivel Láng úr igen kitűnő és nyájas ember, soká nem tudtam megérteni ezt a heves ellenszenvet. Utóbb tünődés közben rájöttem a nagy harag okára: a kutya megdöbbenve látja évek óta, hogy a könyvkötő tárgyakat visz el a háztól. Ebbe nem tud belenyugodni, s menthetetlenül elveszti önuralmát, ha a könyveket fenyegető veszedelem megjelenik. Hogy az elvitt tárgyak mind visszakerülnek, azt ő nem tartja számon. Pocok zseniális állat, de kettős könyvvitelt nem kívánhatok tőle.

Mindenesetre roppant tud örülni, ha a házban található tárgyak állaga növekszik. Értsd: hangos csaholással és diadalmenettel egybekötött komédiát rendez, ha a városból hazajövet valami csomagot hozok. Boldog ugatással üdvözlí a csomagot és embermagasságnyi ugrásokkal könyörög, hogy a csomagot megkaphassa. Ha odaadom neki, akkor óvatosan a szájába veszi és olyan pózba vágva magát, mint a spanyol iskolát járó paripa, negédesen végigvonul a szobákon a csomaggal, valóságos szertartássá emelve ezt a birtoklási díszfelvonulást. Ünnepli, hogy új tárgy érkezett a házhoz és ezzel is több van. Mikor peckes lépteivel, magasra tartott fejjel befejezte a körsétát, visszajön hozzám és szolgálni kezd. Szemében könyörgő pillantás. Ez azt jelenti, hogy hadd legyen szabad kibontania a csomagot.

- Kibonthatod - mondom neki.

Erre a varázsszóra leteszi a csomagot maga elé és hegyes fogaival óvatosan kibontja. A tartalmat megtekinti, megszaglássa, hogy úgy mondjam: megtanulja. Ezzel a nagy esemény, a gyarapodás szertartása be van fejezve.

Történt nemrégiben, hogy az inas különböző vész hírekkel jött fel, valahányszor sétáltatta a kutyát az utcán! Hogy a rendőrnek a Pocok szájkosara nem tetszik. Afféle tessék-lássék szájkosara volt Pocoknak, nem tagadom. A régít, amely sűrű drótkosár volt, sehogysem tűrte, erre kapott egy bőrfonalakból lazán összerótt valamit. Hát ezt a rendőr nem találta elégségesnek. Kétszer szólt az inasnak, végül áperté megfenyegette, hogy feljelenti a kutyát.

Elmentem tehát szájkosarat venni. Megint csak olyan sűrű és ormótlan drótkosarat, amelyet Pocok szíve minden hevével gyűlöl. Ha csak meglátja, már elsötétül a tekintete. Legalább úgy gyűlöli, mint a könyvkötőt. De hát ezen nem lehet segíteni, a szabály szabály. Megérkeztem lakásomra a becsomagolt új szájkosárral.

Pocok harsány diadallal fogadott, látván, hogy csomag került a házba. Akkorákat ugrott, mint az Eiffel-torony, hogy odaadjam neki a csomagot. Meg is kapta. A szájába vette és a vagyon gögös tudatával indult neki a szobáknak, mintha egymaga akarna végezni egy diadalmi körmenetet. Tartásán, járásán látszott a dölyfös öntudat: tudja meg ország-világ, hogy mi nem vagyunk akármiféle emberek, nekünk új csomagunk van. Ha csukott ajtót talált, ott szűkölni kezdett. Ilyenkor ki kell neki nyitni az ajtót, hogy a csomagot annak a szobának is megmutathassa. Nagy-begyesen körülmegy, dicsekszik annak a szobának is, aztán tovább folytatja a körutat.

Végül elem állott és szolgálni kezdett.

- Kibonthatod, - mondtam neki.

A fogával szép ügyesen kezdte lefejtetni a papírt a csomagról. Egyszer csak meglátta, mit rejt a csomag. Meghökkenve meredt a gyűlölött tárgyra. Látszott rajta, hogy mélyen megrendült. Hát ennek örült ő olyan nagyon? Ezt hordozta körül olyan fenhéjázó méltósággal?

Rámnézett Pocok, de olyan pillantással, hogy azt nem lehet leírni. A méltatlanul porig alázott előkelőség számonkérő haragja volt ebben a pillantásban. A gyermek fájdalmas szégyene, akivel a szívtelen tanító megcsókolgatja a nádpálcát.

POCOK SÁNTÍT

A multkoriban nagy baj történt Pocok nevezetű pulikutyámmal: elgázolta egy takszi.

Úgy történt a dolog, hogy éjfél tájban hazajövet, az Attila-utca gyalogjárójáról Pocok lemerészkedett az úttestre. A következő pillanatban már menthetetlen volt a helyzet: a Széna-tér felől rettenetes iramban száguldott egy kései takszi. A sötétben nyilván nem is látta a kutyát, mindössze annyit látott, hogy ember nincs az úttesten. Pocok színe a pulikutyához illő „avitt” fekete, szóval éppen olyan, amilyen leginkább bele tud olvadni az éjszakába.

Nagyot üvöltött Pocok és ott maradt elnyúlva az úttesten. Nosza rettentő riadalom: él-e ez a kutya, vagy már nincs benne élet? Élt még, egész testében reszketett, felkelni nem tudott. Gyorsan, gyorsan takszival az állatorvosi akadémiára. Egész úton odaérésig aggodalmas izgalom: odaér-e élve? Odaért. Nagynehezen lehetett csak felverni az ügyeletes állatorvost, de végül elhangzott a diagnózis: a kutya életben marad. Baloldali lapockáját csapta meg a kocsi, a kerék nem is ment keresztül rajta. A váll csontjából lehasadt valami kis szilánk, hetekig eltart, míg az meggyógyul. Orvosság, kezelés, efféle mind nem szükséges, rá kell bízni az egészséget a szívós kutyatermeszetre. Az ebcsont a szólásmondás szerint hamar forrad.

De bizony nem nagyon hamar forradt. Az első napokban nagyon rosszul is érezte magát Pocok. Az ilyen öreguraknál másképpen van ez, mint a fiatalembereké, a kutyavilágban is. Pocok ugyanis már megette csirkecsontja javát, elmúlt tíz esztendő, tehát megfelel egy afféle hetven esztendő körüli öregúrnak. Rettenetesen haragudott, hogy fáj a törött váll. Különösen azért haragudott, hogy hivatalának gyakorlása közben zavarja a fájdalom, mert ha csengetett valaki az előszoba ajtajánál, azonnal elkezdett vadul ugatni, de az ugatás rázkódtatásától belenyilallott a fájdalom a vállába, ezért dühösen és méltatlanul felordított, s ebből valami olyan tragikomikusan keserves hang sült ki, hogy ennek párját sohasem hallottam. Pocok máskor is elvből haragudott minden csengetőre, még a ritkán jelentkező pénzes levélhordóra is, most aztán kétszeresen dühös lett minden külvilágira, mert a csengetés most már nemcsak lelkileg zavarta, hanem testi fájdalmat is okozott neki.

Lassanként aztán gyógyult a törött csont. Három lábon sántikál szegény, roppant türelmetlenül és nehézkesen, mígnem kitaláltuk, hogyha jó feszesen átkötjük a vállát, a kötés szorosabban tartja a kárvallott csontot és a járása könnyebb. Javult napról-napra, már fájdalom nélkül tudott ugatni, amivel „ugyan élt” is, hogy Balassa Bálint szavaival éljek. Óvatosan már letevegette a negyedik lábát is, ha nem látta senki. Ha tudta, hogy látjuk, akkor még játszott a szenvedő vértanút és feltűnően sántított tovább.

Végre elérkezett az idő, mikor eleget lehetett tenni a hatóságok azon parancsának, hogy Pocok veszettség ellen beoltandó. Pocok megkapta szíjját és szájkosarát. Elmentünk az illetékes helyre, ahol Pocok megkapta az oltást. Gyalog mentünk oda és gyalog vágtunk neki a visszajövetnek.

Hát ez Pocoknak nem tetszett. Minden módon kimutatta kedvetlenségét. Megállt és makacsul követelte, hogy őt vegyék ölbe. Ez nem történt meg. Muszáj volt neki gyalog folytatni az utat. De tünetően jelezte, hogy ezt méltatlanságnak találja. Akkorákat sántított, mint... nem találok találóbb hasonlatot: mint a sánta kutya.

Végre elérkezett Pocok a Szent János-téri kapuhoz. Bement nagy nehézkesen a kapualjba. Ott azonban nem vágott neki a lépcsőnek. Megállt a liftajtó előtt és harsányan, követelő hangon elkezdett ugatni.

Komolyan mondom, csodálkozom, hogy nem csengetett a házfelügyelőnek. És igaza lett. Ki kellett neki csengetni a liftet. Melynek padlóján azonnal kéjesen lefeküdt.

Most már alig sántít. Kutyabaja.

KUTYA ÉS MAJOM.

Igen szeretek Tamás barátom társaságában lenni, mert okos ember és mindig tud valami érdekeset, akármiről van szó. Mária asszony pedig amellet, hogy elragadóan kedves, olyan szép, hogy elegendő élmény egyszerűen ülni, nézni és csodálkozni rajta. De egyikük sem veheti rossz néven, ha házukból éppen hazaérkezvén, nem nekik szentelem jelen pár sor írásomat. Hanem Etzlnek és Pepinek, különösképpen pedig barátságuknak.

Eredetileg csak Etzl volt a háznál, Pepi nélkül. Volt ugyan három apró pekingi pincsi is, de azok alatta maradnak a történet lényegének. Nagyon szépek tudnak lenni ezek a selyemkutyák, de nekem mindig az az érzésem, hogy inkább valami díszvirágok, semmint kutyák. Összes selyemkutyaismerőseim közül csak egy Pimi nevű kis selyemaggastyánnal tudtunk összelelegedni, akit ezúton is nyájas tollcsóválással üdvözlök. Ez a három állat nem keltett bennem különösebb érdeklődést. De Etzl annál inkább.

Etlz német nevet hord, mert osztrák eredetű. Fájára nézve dogg, és ennek a fajnak is hatalmas példánya. Túlzás nélkül akkora, mint egy borjú. Fehér a teste, fekete foltokkal. Ha ez a test végigfekszik a szőnyegen, el kell mosolyodni azon a komikumon, amely nagyságában rejlik: tele van vele a szoba. Farka olyan, mint egy zászlórúd, rengeteg lába kinyújtva még hosszabbnak látszik. A pofája aztán külön tanulmányt érdemelne. Olyan arckifejezése van, mint a jóságos óriásoknak, akik rettentő nagy termetüket bizonyos restelkedő szerénységgel hordják. Az Etzl jellemének alapja az érzelmisség. Könnyen meghatódó, lírai lény ő, tele dúsgazdag szeretettel és kedéllyel. Folyton örülni szeretne az egész világnak és a szíve mindig ott van a nézésben.

Egy ideig Etzl egyedül volt a kertes villában. Mert a selyemkutyákat maga sem tekintette társaságnak. Tőlük külön élt és gazdái társaságát kereste. Mindennapi tomboló örömei közé tartozott, ha gazdái valamelyike hazatért a városból. Mintha maga a parlament állna hirtelen két lábra, úgy nézett ki az irdatlan bolond nagy állat, vad boldogságában röhögő pofával téve rá két lábát a Tamás két vállára, úgyhogy szinte feldöntötte. De különben eseménytelenül és nyugalmasan folyt saját külön kutyaélete.

Ekkor került a házhoz Pepi. Pepi egészen apró zöldesbarna kis majom, nem nagyobb egy serdülő kölyökmacskánál. A háziak ajándékba kapták.

Mikor a majom bevonult a villába, természetesen felmerült a kérdés, hogy barátságos lesz-e a viszony az új állat s a régi négy között. Hiszen Etzl egyik mellső lábának egyetlen mozdulata elég ahhoz, hogy agyonlapítsa a kis majmot. De Mária asszony azt gondolta magában, hogy ő bizony nem fogja örökös gonddal elzárogatni egymástól és strázsálni az állatokat, hanem rögtön összeereszti őket: lássuk, lesz-e baj, vagy nem lesz. Mindjárt első nap összekerült tehát az egész sereglet: a dogg, a majom és a három pekingi. Csodálkozva, idegenül mustrálták egymást, de semmi botrány nem történt. Kisvártatva már látszott, hogy nyugodtan együtt lehet őket hagyni. Pepi kapott lakásul egy papagálykalitkát, amelynek ajtaja állandóan nyitva állott. Egyébként ráhagyták, hogy tetszése szerint barátkozzék a régi állatokkal, vagy ne barátkozzék.

És Pepi rövid napokon belül szenvedélyes barátságot kötött Etzllel. A selyemkutyákat ő is lenézte, társas ösztönének minden hevével Etzl kegyei felé fordult. Most ott tartunk, hogy a dogg és a majom mélységes imádatl szeretik egymást.

Olyan ez, mint a cirkusz. Etzl elkezd vágatni a parkban s közben a hátán terem Pepi, mint egy huszár. Kis arca, amely töpörödött anyókához hasonlít, kéjes vigyorgással tekint körül a fák és virágok között. Látnivaló, hogy élvezi a lovaglósportot.

Megszokott kép, hogy a majom nagykényelmesen odafekszik a szőnyegre a hatalmas kutya mellé, az meg elkezd bolházni. Akkora szája van, mint egy koffér. A majom mindenestül belefér. De ezzel a nagy szájjal olyan gyengéd-óvatosan, olyan szeretetteljes-finoman cserkészi végig a majom piciny bundáját, hogy az ember elcsodálkozik.

Az sem utolsó, mikor Etlz a hőségben lefekszik és eltátja a száját. Akkor a majom kapja magát és betelepszik a kutya szájába, mint egy barlangba. A kutya áldott türelemmel tűri szájában a majmot. Pepi azonban szemtelenül visszaél a helyzettel, kinyúl piciny aggastyánkezevel a szájából és játékosan pofonüti a kutyát. Etlz még ezt is tűri. Fölteszem róla, hogy élvezi a helyzet humorát.

Nem érdektelen a majomnak a kutya farkához való viszonya. Ha játszanak, a kutya olykor barátságosan csóválja a farkát, s ez Pepit zavarja. Én sem szeretném, ha folyton egy árbóc-rudat csóválnának össze-vissza a arcom előtt. Pepi tehát odanyúl és bámulatosan emberi mozdulattal, mint mikor az erdőt járó félrehajtja a lombos ágat, elhárítja a kutya farkát. Piciny ujjával alig tudja átfogni. S amikor a farkcsóválás váratlanul éri, bizony métereket hempereg a szőnyegen tőle.

A selyemkutyákat roppantul szereti ingerelni a kis izgága Pepi. Mit sem sejtve szunnyadoznak a pekingiek a verandai párnán, vagy a karosszék lágy ölén, egyszer csak mint a nyíllövés ott terem Pepi, villámgyorsan megpofozza őket és hihetetlen sebességgel már el is tűnik. Ha azonban Pepi hosszasabban elmarakodik a pekingiekkel és az ingerkedő játék hangos skandalummá kezd fajulni köztük, Etlz feltápáskodik és odajön rendet csinálni. Óriási rózsaszínű orrával egyszerűen belebök az állatcsomóba, ettől aztán csak úgy repülnek a levegőben az apró állatok, majom is, pekingiek is. Etlz visszatér előbbi helyére bölcsen szenderegni, s egy pillanat múlva már ott a majom, hogy bizalmasan beágyazza magát imádottjának torka és szügye közé.

Pepi nem szereti a húsételt. Nem eszi. Csirke volt legutóbb ebédre és Tamás tréfából megkínálta Pepit egy csirkecsonttal. Biztos volt, hogy Pepi visszautasító torzpfát vág rá és elszalad. De Pepi nem ezt tette. Nyúlt a csontért, elvette és három lábon villámgyorsan elvitte.

Mi ez? Pepi enni kezdi a csirkecsontot? Nem, nem ez történt. Pepi kiszaladt a csirkecsonttal a veranda alá. Ott hűsölt Etlz az árnyékban. Neki vitte a csontot. Tudta, hogy szereti. Etlz azonban bekapta a csontot ropogatni kezdte. Közben csóvintott egyet a farkával. Ez a mozdulat emberi nyelven ezt jelenti: „Nagyon köszönöm, Pepikém, nahát igazán milyen kedves vagy.”

MÓKUSOK

Minden délután elmegyek a bühlaui erdőbe kóborolni és álmélkodni azon, hogy milyen szép az idő. Alig értem még meg ilyen gyönyörű októbertéget. A nap úgy süt, mint a tavasz teljességében. S a hervadó fák hihetetlen színeket öltöttek. Csak le kell nézni a levelekkel teleszórt gyalogútra, ott vannak a lombok tarka színmintái egy-egy darabban. Van karmazsinpiros, van citromsárga, van lilás bíborszínű, van halovány barna, van fekete, van borostyánszín, van vörös, van sárgászöld, ki tudná valamennyit felsorolni. Mint mikor a hajnali vendégek már elmentek a rivierai mulatóhelyről s a padló tele van a konfetti színestarka halma-zával, hogy gázolni lehet benne: itt is véget ért a hosszú nyár kacagó és fűtött dinom-dánoma, a helyszín néptelen már és az egész erdő a tél reggeli fehérségét várja. De a világítás ragyogását még nem oltották le; a napfény, amelynek a hajdani sűrű lombok már nem állják útját, aranypompájának teljes özönével omlik át a kopaszodó gallyak közt és diadalmas kedvtelésében megtündökölteti az avaron heverő színeket. A legtöbb fát ismerem. Nyírfák kacér-

kodnak karcsú derekuk fehérségével, bükkök álmodnak a fényözönben, itt-ott magas fenyők merednek rőt törzsükkel felfelé, mint az egyformán öltöztetett testvérek. De vannak bokrok, amelyeket nem ismerek. Egyik olyan piros, mint maga a hajnal. A másik, nem messze tőle, egyetlen levelét sem hullatta még el és tetőtől-talpig élénk narancssárga. Úgy állnak ott egy tisztáson, felragyogva a fenyvesek tompa-zöld háttéréből, mint két jelmezes táncos valami mesebeli színpadon.

Van arra egy lóca, amerre járni szoktam. Nyírfából összerótt kedves erdei lóca, kellemesen el lehet üldögelni rajta és a semmibe nézve a semmiről gondolkozni. Nem jár erre senki, nagyrítkán halad el egy rőzsegyűjtögető anyóka, vagy egy szakállas vadász, aki pórázon vezeti az izgatottságtól remegő kutyáját. De a ritka járókelő elhalad s megint ráborul a tájra a csönd.

Egyszer csak motoszkálás hallatszik. Halkan megneszel odaát a haraszt, a gyalogösvényen túl. Már tudom, mi ez: jönnek barátaim, a mókusok.

Egy pillanat és már felbukkan az első. Megáll az ösvény szélén és kíváncsian körülnéz. Rámpillant. „Rendben van, - gondolja magában - ez az a kabátos ember, aki minden délután idejön és mogyoró terem a zsebében. Rokonszenves ember. Az elején volt egy kellemetlen tulajdonsága: mindenáron meg próbált simogatni. De látta, hogy nem megy, abbahagyta”.

Mialatt ő gondolkozik rajtam, megszemlélhetem. Furcsa kis állat, sokkal kisebb, mint képzelni szoktam. A szőre vöröses, de a vége felé elfeketedik. Ezért különös színe van: rőt, fekete-hamvas. A farka is ilyen, ez a bozontos, önála szinte nagyobb bojt, amely elébe ilyen furcsa egeret akasztott a természet. Kis nyúlpofája mozdulatlan, fényes szeme villámgyorsan pillant hol ide, hol oda.

Már jön. Gyorsan átsurran a gyalogösvényen, de még nem jön hozzám. A lóca mellett áll egy bükkfa, annak törzsére surran. A fatörzs túlsó oldalán hallani kapaszkodásának halk neszt. A fejét kidugja a törzs mögül. Les. Aztán megint a földön terem. Les megint, vár egy kicsit. Egyszerre csak egyetlen iramodással ott terem mellettem a lócán. Meg sem moccanok, várok. Előre tudom, mit fog csinálni.

Hopp, már a másik is itt van. Az a hátam mögül érkezett. S odaát az ösvényen túl neszel a száraz leveleken a harmadik. Kis vártatva mind a három ott van mellettem a lócán. Egyformán mozog mind a három: egy-egy villámgyors surranást tesznek s egy darabig mozdulatlanul várnak. Aztán megint szökkennek egyet.

Meg kell mozdulnom, hogy a kabátom zsebét kinyissam egy kissé. Ettől a mozdulattól gondolnyi gyorsasággal odébb rebbenek. De nem messzire, csak a lóca végére. Onnan figyelnek tovább.

Nagy baj van, amit ők még nem tudnak. Tegnap odaadtam nekik az utolsó szem mogyorót és ma elfelejtettem új készletet venni. A kabátzseb üres. A három fickó nagyot fog csalódni.

Lassan jönnek a zsebemhez. Ketten szerfölött óvatosan, de a harmadik nagyon bátor, az már ott van a zsebnél. Odaböki kis nyúlpofáját és úgy szimatol, hogy bajszos orrocskáját jobbra-balra mozgatja. Nincs mogyoró. Felnéz rám, mintha mondaná: „Mi ez, micsoda eljárás?”

Már ott a másik kettő is, odagyülekeztek a zsebhez. Nincs mogyoró. Arcocskájuk mozdulatlan, de kétségtelen, hogy haragszanak. Ejnye, ejnye, haragszom magam is, miért nem jutott eszembe induláskor mogyorót venni. Most mi az ördögöt adjak nekik.

Benyulok az órámért, odatartom nekik. Megszaglásszák mind a hárman. Az óra ketyeg. Visszatorpannak. Várnak. Még nem adtak fel minden reményt.

Kiveszem a belső tárcámat, motoszkálok benne, mivel próbáljam ki őket. Kiveszek egy húszpfenniges levélbélyeget. Nesztek, hátha szeretitek, egyétek meg. A legbátrabb hozzá is

üti az orrát. Nem tetszik neki. Megelégette a dolgot, huss, már lent van a földön, már ott szalad a bükkfa oldalán felfelé. Már nincs sehol. Ezek ketten még remélnek. De a bélyeg nekik sem kell.

- Nem fáj a fejetek? - kérdezem magamban.

- Mert egy ostyába gyártott aszpirin akadt a kezembe. Odatartom nekik. Piciny orrukat odaközelítik az aszpirinhez. Már a térdemen van mind a kettő. De az aszpirin sem kell nekik. Rámnéznek megint. Pillantásukban rendreutasítás látható. „Tartsd bolonddá az öregapádat”. Usgyé, már ők is lent vannak a földön, mind a ketten. S ők is eltűntek a következő pillanatban. Már nem látom egyiket sem. Természetbúvárok számára ideiktatom azt a tapasztalati tényt, hogy a mókus a mogyorót megeszi, de a zsebórát, a levélbélyeget és az aszpirint nem.

Máskor itt ugrándoznak rajtam, akár egy félórát. Most bezzeg nincs sehol egyik sem. S az októberi verőfény mélabújával állapítom meg, hogy nem magamért szeretnek.

A SZENTESI GÓLYÁK

Egy ismerősöm járt Szentesen, aki tudta, hogy ismerős vagyok arrafelé. Hazajövet átadta az ismerősök üdvözlétét, azonkívül átadta a gólyák történetét.

Régóta ott fészkel két szomszédos ház tetején egy-egy gólyapár. A járókelők s a környéken lakók jól ismerték őket, az emberek szeme megszokta a két szomszédos gólyafészket. Tavasszal megjött a két gólyapár szabályosan, ősszel ugyanúgy elmentek téli lakásukat felkeresni, ki tudja, mely pontján Afrikának.

Az idén is megjöttek tavasszal s az egyik pár mingyárt meg is telepedett a régi fészekben. A másik pár azonban megdöbbenve látta, hogy a fészek nincs sehol. Télen ugyanis valami baj volt a kéménnyel, át kellett építeni. Az igazítás következtében pedig részint lekerült róla a gólyafészek, részint új alakot kapott a kémény. Valami olyat, hogy az fészek-építészeti szempontból teljesen elütött az előbbi formától.

Nevezzük az első pár madarat Gólyáéknak, a másik pár madarat Cakóéknak. Így kényelmesebb elmondani a történetet.

Cakóék tehát nekiláttak az új lakás megépítésének. Cakó is, Cakóné is elszálltak építőanyagért. Csőrükben hozták az anyagot, hogy hozzárögzítsék a kéményhez. Lerakták a gallyat, meg miegymást a régi helyre, aztán tovább indultak új anyagért. De mire visszaértek a második szállítmánnyal, az elsőnek hült helyét lelték. Nem igen derült volna ez ki az emberi világ számára soha, de mialatt Gólyáék némán és nyugalmasan éldegéltek, azalatt Cakóék óriási kelepelést míveltek izgalmukban. Akkora kelepelést csaptak, hogy a járókelők felfigyeltek. Az emberek elkezdtek figyelni, mi lelte ezeket a madarakat. És rövidesen mindenki látta, mi történik. Cakóék elmennek építőanyagért, visszajönnek, leteszik. Ahogy megint elszállnak, abban a pillanatban jönnek a szomszédból Gólyáék és felkapják a Cakóék anyagát. Viszik át a maguk fészkebe. Mert a kész fészek jó ugyan, de sohasem árt neki egy kis csinosítás. Kivált ha az anyagot olyan kényelmes közélről lehet hozni hozzá. Egy gólyaugrás az egész. Gólyáék javában illegették az új anyagot a régi fészekhez, mikor jöttek Cakóék. Új anyaggal. Amit az előbb hoztak, megint nem volt sehol. Minden teremtetett lény lármát csap izgatottságában, ha ilyen baj éri. Az ember kiabál, a gólya kelepel. Cakóék kelepeltek. De úgy, hogy most már csoportba verődött emberek figyelték letről a nem mindennapi esetet.

Történetesen arra ment az alispánné. Láta a csoportosulást. Tudakolta, hogy mi történt. Megmagyarázták neki az esetet. Hogy Cakóék azért lamentálnak olyan kétségbeesetten, mert nem tudnak házat építeni. Részint kéményük megváltozott, részint az új anyagot, amit tanácstalanul raknak az új alakú kéményhez, Gólyáék rendszeresen elcsenik.

Az alispánné megsajnálta szegény Cakóékat. Visszament a megyeházára és kerestetett egy jó nagy kosarat. Meghagyta, hogy ezt tapasszák ki belülről sárral. Mikor megvolt, kibélelték szalmával. Akkor szólt a tűzoltóságnak, hogy küldjenek neki két ügyes legényt, akinek éppen nincs dolga a két legényhez kellő magasságú létrákkal. Megjött a két tűzoltó a létrákkal. Az alispánné megmagyarázta nekik, mi a teendő. Fészeket kell rakni Cakóéknak, mert ők maguk nem tudnak megbírkózni a helyzettel.

A két tűzoltó pontosan teljesítette a parancsot. Felvitték a kitapasztott, alommal bélelt kosarat a háztetőre és akkurátusan elhelyezték a kémény mellett. Aztán lejöttek és várták, mi lesz. Egész tömeg állt már odalent. Mindenki kíváncsi volt, mi lesz a fészek-ügygel.

Jöttek Cakóék és meglátták a kosarat. Rettentő nagy kelepelésbe fogtak és bizalmatlanul szállkostak körül az égből csöppent fészket. Le nem ereszkedtek volna rá jó darabig egy félvilágért sem. Végre Cakóné óvatosan rászállott egy pillanatra, de mingyárt tovább röppent. Ettől Cakó is bátorságot kapott, ő is odaszállott, sőt csőrével meg is kopogtatta a csodálatos alkotmányt. Lassanként nekibátorodtak mind a ketten és belerepültek a kosárba részletes szemlét tartani. Végre elhatározták, hogy tudomásul veszik a gondviselés ajándékát. Elfogadták.

Most jött csak az igazi kelepelés. Cakóék a fészekből átkelepeltek Gólyáéknak.

- Csak azért is van fészkünk, akárhogy intrikáltak.

Mire Gólyáék felháborodott kelepeléssel hazudták:

- Kikérjük magunknak, mi nem tudunk semmiről semmit.

Egy jó óra hosszat kiabált egymásnak a két szomszéd család. Aztán megunták a feleselést. Azóta békésen éldegélnek a két fészekben, csendesen és elégedetten. Náluk nincsen gazdasági válság.

KÖZOKTATÁS A MACSKÁKNÁL

Erzsinek van egy cicája. Nagyon szép állat, az angora-fajtának kiállításra való példánya. Gyönyörködni lehet hajlékony, kecses testében és hasonlíthatatlan mozdulataiban, amelyeket, mintha tudatosan, saját gráciájának büszke fitogtatásával, végezne. Hosszú feltűnően lompos farka megkülönbözteti a közönséges származású cicáktól, azt is olyan gögősen lengeti, mint a zászlót.

Úgy hívják, hogy Tündér. Már ez is mutatja, hogy a gyengédebb nemhez tartozik, mert férfiakat még macskában sem szokás ilyen dédelgető nevekkel illetni. Tündér nőnemű és tavasszal annak rendje és módja szerint férjhezment. A frigyét hatos ikrekkel ajándékozta meg az ég. A pici angorák nagyon helyes kis állatok. Eleinte tehetetlen kis kukacok gyanánt tolakszanak anyjuk kinyújtott teste mellett. De aztán kinyílik a szemük, már nem olyan tehetetlenek, lassanként elmerészkednek az anyától, elmennek nagy kíváncsisággal világot látni a függönyhöz, meg az ágy alá.

És elkezdenek hancúrozni. Kevés olyan kecses látvány van, mint a kölyökmacska játéka. Mint a modern lélek búvárok mondanák, nem győzi „kiélni magát”. A földön elnyúló testtel lassan sompolyog, mint a kígyó, aztán egyszerre csak minden ok nélkül magas ívben nagyot szökken és mikor lehullott bársonyos kis talpára, usgyé, nagyot iramodik vágóban, ameddig a pálya engedi: az ablaktól az ebédlőasztalig. Vagy pedig két lépésről megcélozza a függönyt, óvatos készülődés után nekiszalad és nem is lehet szemmel kísérni, mikor futása derékszögben megtörik: egy szempillantás alatt fenn van a függönyt tartó rézrúd tövében s ott hirtelen megállapodván, bölcs nyugalommal szemlét tart a felső régiókban. Hát még mikor felfedez valami bojtot. Mondhatatlanul mulattatja, hogy egy ilyen tárgy lóg a levegőben. Kis, gömbölyű fejét negédesen félretartja és mancsával belepofoz a bojtba, gyors egymásutánban hármat. Majd ezt is megúnja és elkezdi testvéreivel verekedni. Egymás hegyén-hátán gurulnak, mint valami egymásba akadt pamutgombolyagok, egyik fölül marad, másik alul kerül és négy lábát szegezi a vidám testvéri támadás ellen.

Ez mind csak játék. Elérkezik az a kor, amely megfelel az emberi csemete hatodik életének. Az angoramama egy szép napon beiratja gyermekeit az iskolába. Ő maga a tanítónő. Szabályos leckeórákat ad nekik. Egyiket a másik után veszi elő és elkezd különféle tantárgyakra oktatni.

Nagyon érdekes mozdulatlanul ülni a széken és figyelni ezt az oktatást. Egyik tantárgy például: „Könnyen támadható testrészek védelme”.

Az angora-anya kiválaszt egyet a hat bársonyos nebuló közül. Mondjuk: azt a kis tiszta feketét, amely hegyes fülével, kormos orrával, bumfordi csetlésével-botlásával olyan kómiкус, hogy muszáj nevetni rajta.

Ezt kiveszi a többi közül és odataszigálja magának a szőnyegre. Belebök a fejével, úgyhogy a kis kölyökcica hanyatt hemperedik. Ott fekszik védtelenül, puha hasa és torka az égnek néz. Éppen ezt akarja a mama: megtanítani a kicsit, hogy a torkát szabadon hagyni életveszélyes dolog. Ezért az orrával mindenekelőtt odabök gyermeke torkához. A kölyök játéknak veszi a dolgot. A mama egy kicsit beleharap a gyerek torkába. Nem nagyon. Csak éppen, hogy jelezze, miről van szó. A kis cica nem reagál. A harapás most már erősebb. Végre a kicsi ráésszmél a lényegre, két kis mancsával eltolja a mama fejét. Az oktatás folyik tovább. Az anya megismétli a harapást háromszor, ötször, hússzor. Végre eléri, hogy a kicsi ösztönösen és ügyesen védi magát, gyorsan megfordul, kisiklik, mancsaival védekezik. A mama most már erősebben harap, annyira, hogy a kicsi felnyivákol a fájdalomtól és még nagyobb igyekezettel védekezik. Közben megunja a fáradságos mesterséget, el akar inálni, de nem oda Buda, anyja szigorúan visszahengergeti az iskolába. Végre, mikor megelégette az oktatást, elereszti és maga elé veszi a soron következő csemetét.

Másik tantárgy: „A zsákmány megpillantása és a ráugrás.”

A szőnyegen hever a labda, amivel a kicsik játszanak. Az anya odacipel egy kölyköt és a labdát egyik mancsával pofonüti. A labda gurul. Tündér lendületet vesz és legörbített háttal, magas kurta ívvel ráugrik a labdára. Aztán visszatér a helyére, maga elé veszi a labdát, pofonüti és a kicsit az orrával megböki. Mintha mondaná: „Csináld utánam”. A kicsi eleinte nem érti a biztatást, de aztán rájön. Ugrik. Először persze elhibázza. Vagy túl hosszút ugrik, vagy túlkurtát. Hiszen guruló célról van szó, amely a menekülő egeret ábrázolja. A kis cicának ugyanazt kell megtanulnia, amit a rohanó vadra célzó vadásznak: a célpont sebességét belekalkulálni a célzásba. Nehéz lecke ez és soká tart. De az anya leírhatatlanul türelmes.

A legérdekesebb tantárgy: „Az élethalálharc praktikus szabályai.”

Ehhez már két kölyköt vesz elő a Tündér. Odateszi őket egymás orra elé és addig böködí, unszolja, taszigálja mind a kettőt, amíg rájönnek, hogy nekik most verekedni kell. A két kis

cica elkezd dulakodni. Ami most jön, az bámulatos. Az anyamacska folytonosan magyaráz. Valami furcsa hangon kurrog, olyan makogásokat és dorombolásokat hallat, amelyeket soha máskor nem hallani tőle. Minden fogást, harapást, taszítást, amivel a kicsik illetik egymást, részletes kritikával kíséri. Feszülten figyeli a párharcot, mint a vezető párbajsegéd és néha villámgyorsan belekap a két hempergő kis macskába, hol a mancsával, hol a fogával. Mintha azt mondaná: „Látod: ilyenkor így kell”. Nagyszerű, ahogy azonnal büntet és jutalmaz. Amelyik nagyon ügyes, azt kurrogó hangok kíséretében megnyalja. Amelyik goromba hibát csinál, azt nyomban megveri. Megpofozza amúgy istenigazában. „Nem vigyázol jobban, te számár?” A kicsi úgy sivalkodik, hogy no.

Nálunk, embereknél a közoktatás, amely a létért való küzdelemre tanítja utódainkat, kétségkívül fejlettebb. Angolra, csillagászatra, úszásra, államszámvitelre és integrál-számításra oktatjuk őket. A macskák oktatási köre kezdetlegesebb. De merem állítani, hogy az a gond, türelem, odaadás, vesződség, amivel a macska-anya adózik gyermeke nevelésének, erősen felülmúlja azt az érdeklődést, amellyel a modern nagyvilági mama kíséri a szülötte előkészítését az életre.

NEWYORKI ALBUM.

1.

KINAI VACSORA

A newyorki ember kétféle kosztot eszik, amerikai és kínait. Az egész város tele van kínai vendégglökökkel, amelyeknek Chop-Suey a neve. Nagyon népszerűek.

Egy este megtapasztaltam a kínai vacsorát. Newyorkban élő barátommal, Szirmai Alberttel, a zeneszerzővel, elmentünk egy Chop-Sueyba vacsorázni. Az ilyen kínai vendégglő első tulajdonsága, hogy halk. Pedig nem kínaiak járnak bele, hanem amerikaiak, akikről tudnivaló, hogy a világ lehangosabb emberei közé tartoznak. De a kínai pincérek nesztelen jövése-menése és suttogóan halk beszéde, úgy látszik, legyőzi hangos ösztöneiket.

Mindenekelőtt egy kanna teát tettek elé, melléje porcukrot. És olyan kis csészét, amilyenből mi a feketét szoktuk inni. Se rum, se citrom. A tea zöldszínű és kitűnő. Majd letettek egy tányérba rizst, amelyet sóltan vízben főztek volt meg. Ez jár kenyér helyett, mert kenyér nincs. Végül hosszú fapálcikákat tettek elé. De mikor közöltem a kínai pincérrel, hogy ezt az étkezési módot még nem tanultam meg, kaptam fehér embernek való rendes evőeszközt.

Első fogás: kínai csirke-raguleves. Olyan csirkeleves, mint a mienk, mégis más. Valami különös, egzotikus, kellemes mellékíze van. Kérdeztem a pincért, hogyan csinálják. Udvariisan és bölcsen mosolygott, de nem árulta el.

Második fogás: rizspörkölt. A rizst elkeverték apróra vágott kemény tojással és reszelthússal, aztán megpörkölték. A kis tányéron - kenyér gyanánt - új főtt rizst adtak a pörkölt rizshez. Azonkívül egy különös barna mártást kaptam hozzá. Ismeretlen íze van, nem tudom megmondani, miből csinálhatták. Volt valami ánizs-szerű benne, dió ízével vegyesen, de savanykásan fanyar.

Harmadik fogás: reszelt borjúhús. Hozzá hajszálszerűen vágott burgonya, szárazon sütve. Valami fűszer benne: szintén ismeretlen íz. Kenyér helyett megint csak főtt rizs. És folyton tea, egyik kicsiny csésze a másik után.

Negyedik fogás: mandulapogácsa. Fínomra őrölt mandulalisztből olyan pogácsát sütöttek, mint nálunk a tepertős pogácsa. Csak tepertő helyett egy egészben maradt mandulát sütöttek rá, hogy csinos legyen. Kitűnőnek találtam.

Megállapítottam, hogy egyetlen ételhez sem kell kés. Értem, hogy ők ezt meg tudják enni fapálcikával. Fizetéskor megkérdeztem, hogy mi volt az a különös barna mártás, amit a pörkölt rizshez adtak, hadd mondjam el otthoni háztartásomban. A kínai meghajolt és válaszolt:

- Su-yi.

Most már többet tudok.

2. KIS SZŐKE PINCÉRLÁNY

A vacsoráról jut eszembe, hogy a Times Square egy éttermében szoktam reggelizni. Neve Child's. Ilyen nevű vendéglő még néhány száz van Newyorkban, mind ugyanazé a vállalaté.

A kiszolgálást hölgyek végzik. Egyik szebb, mint a másik. Az amerikai nők szépségének átlagos színvonala fölötte van az európaiaknak. Nyúlánk, remekül rajzolt termetek, Gibson-arcok, tökéletes arcbőr, kitűnő kozmetika. Ilyen ápoltság, finom kis yankee-hercegnők szolgálnak ki ruhatárban, áruházban, étteremben. Ezer meg ezer.

Az az asztal, amelynél reggelizni szoktam, a Sally birodalmába tartozik. Sally megfelel a fentebbi leírásnak. Budapesten mindenki utána fordulna. Oksidált szőkeségű hajának tartós hullámai angyali arcocskát kereteznek.

- Igyék még egy csésze kávé - mondta nyájasan -, nem kell érte fizetni. A reggeli árában benne van annyi csésze kávé, amennyit akar. És az amerikai kávé olyan kitűnő. Össze sem lehet hasonlítani a maguk európai kávéjával. Az nagyon rossz.

- Hol kávézott maga Európában, Sally?

- Párizsban. Minden nyáron át szoktam menni két hétre egy kolléganőmmel.

Igazat adtam Sallynek. A párizsi kávé csakugyan elég rossz. És utánanézttem a kislánynak, amint ringó nádszál-derékkal tovább lejtett. Az jutott eszembe, hogy ez a pincérlány, akinek jókora fizetéséből évente Párizsban van módja nyaralni, milyen álmokat kelthet az európai férfi-szemekben, ha angolul csicseregve ellejt a boulevardon. Mihelyt egy csinos amerikai miss felbukkan Európában, a férfiak rögtön milliomoslányt látnak benne. Budapesten is. Ha majd nyáron ifjú amerikai szépséget látok valamelyik dunaparti vendéglőben, első gondolatom az lesz: vajjon nem szolgált ki ez a tündér valamelyik étteremben, vagy nem adta fel valahol a kabátomat?

Tegnap este a Metropolitan operába mentem. Ott van a szomszédban, betértem a Child's étterembe gyorsan vacsorázni. Mikor fizettem, Sally bűbájos mosollyal rám tekintett:

- Kérem, ne menjen. Maradjon még egy kicsit.

Ez már beszéd, gondoltam magamban. A férfiak hagyományos mozdulatával meg is pedertem volna a bajszyomat, ha volna bajszyom. Sally folytatta:

- Tudniillik nekem ma nyolcig tart a hivatalos óráim, de a szabályzat szerint még ki kell szolgálnom azokat, akik az én asztalaimnál ülnek. Most öt perc múlva nyolc óra. Ha maga most elmegy, új vendég telepedik le a helyére s elkezd vacsorát rendelni. Itt ül esetleg félkilencig. Az pedig borzasztó volna.

Egy kis szünet után hozzátette:

- Tudniillik engem valaki vár...

3. SPEAKEASY

Magyarul: a „könnyen beszélő” hely. Ahol nem nehézkesek a pincérek, hanem első szóra hozzák a szeszesitalt a vendégnek.

Egy newyorki hölgy és egy newyorki úr társaságában voltam színházban. Utána meghívtak egy speakeasybe, hadd látok olyat is. A negyvenhatodik utcában van, neve Lyon. Megállunk egy sötét, néma ház előtt este féltizenkettőkor.

- Vajjon jó helyen álltam meg? - kérdezte az úr a hölgyet.

Nem a hölgy felelt, hanem egy homályos alak, aki eddig alig látszott a sötétben.

- Erre tessék.

Rendes portás volt, amilyen nagy vendéglők bejáratánál szokott állani. Alig láttuk, mikor vezetett bennünket. Az épület egy alagsor-ajtájánál megállt, becsengetett, aztán ment vissza őrhelyéhez a sötét gyalogjáróra. Itt lent, a homályos kis ajtónál, jó darabig némaság volt. Végre megjelent egy világos kocka: belülről félrehúztak egy tolóablakot. A világos kockában egy ábrázat tűnt fel: igazi rossz arc, mintha olyan filmből lépett volna ki, amely az alvilágban játszik. A velem érkezett úr megmondta a nevét és valami jelszót suttogott. A rossz arc bólintott. Az ajtó kinyílt. Átmentünk egy néptelen, rideg folyosón, befordultunk, másik folyosóra tértünk, aztán zeg-zugos mendegélés után végre benyitottunk a speakeasybe.

Jókora lakószobánál alig nagyobb helyiség. Bárpult. Magas székeken hangos emberek. Asztalok, olyan zsúfoltan, hogy öt társaságnak fel kell kelni, ha egyik távozni akar. Féktelen zsvaj. Zongora. A zongoránál barnaruhás fiatalember kuplékat ad elő. A kuplék szövege Steinhardt-stilus. Az áporodott füst vastagon megüli a helyiséget, homályosan látni a fal pajzán festményeit és ilyen felírásokat: „Igen, házhoz is küldünk italt, csak telefonáljon!” Egy másik felírás: „Ön nyerte meg a fogadást, itt pezsgőt is lehet kapni”.

A közönség vegyes. Szürkeruhás, borotvátlan, nem sok bizalmat gerjesztő suhancok tiszta whiskyt isznak az egyik asztalnál. Közvetlen mellettük egy királynői termetű, hófehérhajú dáma mélyen kivágott estélyi ruhában, óriási ékszerekkel, asztalánál három kitűnő külsejű fiatalember frakkban. Aztán nagy társaság rendkívül csinos hölgyekkel, lármás beszédjükből kivehető, hogy a hölgyek kóristalányok. Magányos ivó is van, aki részegen, düledező szemmel bámul bele a füstbe, előtte konyak. Néhány asztalnál francia pezsgő. Kiabálás, féktelen kacagás, zongora, ének, kábító és pokoli láрма. Az utcára ebből egyetlen hang nem hallatszik ki, pedig ez a terem eredetileg az utcára nyílt, de ablakait befalazták.

Ott voltunk egy órát. Megittunk összesen öt szódás whiskyt. A számla borraavalóval és a pirított burgonyaszeletekkel húsz dollárt tett ki. A Nemzeti Bank hivatalos árfolyama szerint majdnem százhusz pengő.

Mert ez a speakeasy arról nevezetes, hogy olcsó.

A VILÁGLÁTOTT EMBER.

Miután az ujságosbódé valamennyi magyar ujságja elfogyott, vettem egy bécsi lapot. Gondoltam magamban, hogyha valami igen nagyon fontos dolog történt otthon, az meglesz a bécsi ujságban is. Olaszországban elég a nagyon fontosat megtudnom, a többi ráér otthon is. A bécsi ujsággal felültem a vaporettóra, egy-kettőre átlapoztam, nem igen találtam benne lényegeset. Letettem az ölembe a lapot és nézegettem a közönséget. Ekkor egy úr megszólalt mellettem. Németül elkérte az ujságot.

Ő is elég hamar átfutotta. Jó külsejű ember volt, intelligens arcú és elegánsan öltözködő. Udvarias köszönettel visszaadta a lapot. Aztán még megkérdezte, hogy mikor jöttem el Bécsből. Közöltem vele, hogy nem osztrák vagyok, hanem magyar.

- Ó, magyar, - mondotta - már jártam Budapesten, csak úgy futólag, mikor egyszer Belgrádba utaztam. Budapest nagyon szép város. És a magyar konyha kitűnő. Egy kicsit hasonlít az arabhoz. Tuniszban is olyan izletes, erősen fűszerezett ételeket ettem. Ámbár, hogy éppen Belgrádot említettem, a szerb konyha is gyakran alkalmazza a zöld paprikát.

- Nem nagyon egészséges a konyhánk, - véltem - a híres gyógyhelyek, ahol a gyomorbetegék gyógyítkoznak, mindig tele vannak magyarokkal.

- Ez igaz, a karlsbadi Imperialban igen sok magyart láttam. És a Pupp éttermében is sűrűn hallani magyar szót. Általában azt tapasztaltam, hogy bárhol a világon találni magyart. Önök sokat utaznak.

- Igen, szeretünk világot látni. Mint a németek, angolok, amerikaiak. Ezek utas-nemzetek. Míg például a franciák alig utaznak. Otthon ülnek és jól élnek.

- Úgy van. Mulatságos egy franciát nézni, mikor ebédel. Milyen figyelemmel válogatja a hors d'oeuvre-t, hogyan kóstolgatja bíráló arckifejezéssel a Sauternet és milyen ünnepséget csinál az egészségből. A kis kocsmában éppen úgy, mint Laruenél.

- Larue! Párizs! Ismeri ön a Larue-vendéglőnek azt a remek palacsintáját, amelyet azzal a jószagú, lila szósszal öntenek nyakon?

- Hogyne. A Crêpe Suzette. Híres specialitás. De ha specialitásról beszélünk, a legérdekesebb ételeket és italokat a Rôtisserie de la Reine Pédouque nevű vendéglőben lehet kapni. Nagyon érdekes francia parasztételek vannak ott, amiket még maga a párizsi sem ismer. És az illető vidék borát adják hozzá.

- Jól ismeri Párizst?

- Elég jól. Másfél évig éltem Párizsban.

- Azt irígylem öntől. Ma már bajos megcsinálni, mert Párizs hajdani olcsósága nincs sehol. Sokkal drágább.

- Igen. Most Belgium az olcsó ország. Egy brüsszeli jó vendéglőben valószínűtlenül olcsón lehet ebédelni. A cigaretta olyan olcsó, hogy már mulatságos. És nagyon szép ország is. Brügge! Gent! Gyönyörű helyek. Csak még Skandináviában élveztem úgy a hely szépségeit.

- Jól ismeri Skandináviát?

- Elég jól. Hónapokig voltam Göteborgban. Nagyon szép város. A Petersen-féle vendéglőben, amelynek gyönyörű kerthelyisége van és kis színháza is, remek rákot, halat lehet kapni. Különösen jó a kapros angolna. Már tudniillik annak, aki szereti a halfélét. Mert aki inkább a baromfit kedveli, az menjen Nizzába és rendeljen a Negresco éttermében Poulet à la Cochinchinoist.

- Mi az?

- Kokinkínai módon készült csirke. Kokinkínában a csirkét nem ölik, hanem gázolják. Át-hajtják rajta a kocsikerekeket. A szegény madár így egy darabban marad, egyben is sütik ki, miután egy külön recept szerint készült tésztába burkolják. Isteni étel, csak persze egy kicsit drága. És itálnak pezsgő kötelező hozzá.

- Nagy tudomány a gurmék számára, hogy milyen ételhez milyen ital jár.

- Ó, igen. Kevés ember tudja igazán. Újabban a gazdag amerikaiak kezdik tudni. Éppen a szesztilalom miatt kettős gonddal igyekeznek megtanulni az elegáns borválasztás titkait. Hovatovább túl fognak tenni az európai inyenceken. Mikor legutóbb Newyorkban és Csikágóban voltam, nem győztem bámulni, mennyire fejlődik az étkezési kultúrájuk.

- Ön Amerikát is ismeri?

- Igen. Eljutottam egészen San Franciscóig. Rövid ideig Hollywoodban is voltam.

- Irigylem önt, hogy olyan világlátott ember. Utazni nagy gyönyörűség, csak igen drága mulatság. Ön, úgy látszik, bőven hódol ennek a passziónak. Mintha csak a világ minden előkelő vendéglőjét ismerné.

- Elég sokat ismerek, de nem passzióból.

Ránéztem jól öltözködő utitársamra. Ő pedig nyugodtan folytatta:

- Én mindezek a felsorolt helyeken pincér voltam.

NÉGY ESET A NYELVEKKEL

1.

AZ IDEGEN

Velem történt Velencében. Álltam és bámeszkodtam a San Marco jövő-menő tömegében. Harminc nemzet polgárai tolongtak le s fel és a világ minden nyelvén bábeli zűrzavarban társalogtak. Egyszer csak habozva hozzám lép a tömegből egy magános idegen és látható zavarral megszólít...

- Prego, signor... dove posta... wo ist die Post... the post...

Ránéztem és nyugodtan így feleltem magyarul:

- Tessék itt az oszlopok között kimenni és jobbra fordulni.

Az idegen meglepetve rám nézett, majd megvetően végigmért és gőgösen így felelt:

- Köszönöm.

2.

ELŐSZÖR PÁRIZSBAN

Ezt egy érdekes pesti polgárról hallottam. Soha még nem volt túl a monarchia nyelvhatárán. Üzleti ügyben olykor elment Bécsbe, nyaranta Karlsbadban kurálta az epéjét, de más nyelvvel, mint némettel, meg magyarral nem volt dolga soha sehol. Pedig franciául elég jól beszél.

Most nemrégiben gondolt egy nagyot és merészet: Párizst látni kell egyszer az életben. Szépen elintézett vizumtól kezdve francia frankig mindent, beszerzett Párizst járt barátaitól egy pár praktikus tanácsot, becsomagolt tíz napra és elment Párizsba.

Mikor a vonata befutott az állomásra, kábultan és lámpalázzal konstataulta, hogy életének nagy eseménye teljesedett. Ime, itt van Párizsban. Zúgó fejjel állott a kocsí lépcsőjén a nagy lármá nyüzsgésében, mint egy segélytelen csepp a tengerben. És odaszólt egy hordárnak aggodalmasan:

- Parlez vous français?

3.

SZOMAHÁZY GÉNUÁBAN

Ezt szegény Szomaházytól hallottam, mint útikalandot, amely vele esett meg Genuában. Felment a hegyre egy szép délelőtt, hogy onnan gyönyörködjek az öböl híres kilátásában. Ahogy ott üldögél és nézeget, hozzálép egy képeslapárus és megszólítja:

- Very nice post-cards, sir...

Szomaházy intett, hogy ne zavarja. Az árus folytatta franciául:

- Des cartes très belles, monsieur...

Szomaházy türelmetlenül intett. Az árus áttért az olaszra.

- Belle cartoline, signor...

Szomaházyt elhagyta a türelme és szigorúan rákiáltott az árusra:

- Nein!

Az meghökkent, vállat vont és elindult. De távozóban visszamorogta:

- Pester Juden kaufen goa nix.

4. A FŐÚR

Ezt viszont ifjú barátom, Bárány István, az úszóbajnok, mesélte el nekem. Nemrégiben Bécsben töltött pár hónapot. Vele érkezett volt Bécsbe egy barátja, aki igen kitűnő úrigyerek, csak egy baja volt: mindenáron el akarta titkolni, hogy nem tud németül. Makacsul ragaszkodott hozzá, hogy tud. Ennélfogva nem kérdezhettem meg, ha valamit németül szeretett volna tudni.

Megérkezésük estéjén vendéglőben vacsoráztak. Bárány Pista befejezte a vacsoráját, a barátja azonban még akart valamit rendelni. E célból oda akarta szólítani a pincért, aki a szomszéd asztalnál háttal állott feléje. Németül akarta neki mondani, hogy „főúr”. Tehát hanyag könnyedséggel, mint aki úgy tud németül, mint Goethe, odaszólt neki:

- Bitte, Hauptherr...

A pincér nem fordult meg. Bárány Pista segítségére sietett barátjának. Rászólt a pincérre:

- Herr Ober!

Az rögtön odajött Bárányhoz. A másik fiú azonban nem hagyta magát.

- Ja, így könnyű, ha tudod, hogy Róbertnek hívják.

DARABFORDÍTÁS

(Ezt a történetet nem én mondom el, hanem görög íróársam, a kitűnő Spiros Melas. Sokat utazgat Melas barátom. Ha egy kicsit megmelegedett az „Elefteron Vima” íróasztalánál Athénben, már viszket az útlevele. Én is külföldön találkoztam vele és hallgattam Európa minden tájáról szóló történeteit. Ő is színműíró és darabfordító. Diskurálván darabfordításról, elmondta az alábbi esetet. Átadom neki a szót.)

Párizsban jártam évekkkel ezelőtt, bizony már jó régen. Valami irodalmi ügyben fel kellett keresnem vagy Robert de Flerst, vagy Caillavet kollégát, a Flers-Caillavet társszerző cég valamelyik tagját. Felvettem szállodai szobámban a telefónt és utána néztem, melyiket találok meg hamarabb. Robert de Flerst találtam meg hamarabb. Megbeszéltük a látogatás idejét. Felkerestem.

Nagyon szívesen fogadott a híres Flers. Akkor ment „A zöld frakk” című darabja, igen nagy siker volt. A nagysikerű szerzők rendesen jókedvűek. Ő is jókedvű volt. Elkezdtünk beszélgetni darabjairól és azok külföldi előadásairól. Fordításról is szó esett és én annak a vélekedésemnek adtam kifejezést, hogy a Flers-Caillavet darabokat roppant nehéz idegen nyelvre lefordítani, szellemességük és levegőjük annyira párizsi. Képzelem - mondtam - mennyire bosszankodhatik, hogy a fordításokban kézen-közön olyan sok elmesség elvész darabjaiból.

- Hagyja el, - mondta vidáman - én már megtanultam, hogy a fordító dolgába nem szabad beleszólni. Hallgassa csak meg, mi történt „A zöld frakk” amerikai előadása körül.

És elmondta Robert de Flers, hogy nem sokkal azelőtt két vadidegen amerikai hölgy látogatta meg. Teljesen ismeretlenek voltak. Azért látogatták meg, hogyha már Párizsban vannak, lássák a híres író. Úgy jöttek fel hozzá megtekinteni őt, mint a Giocondát a Louvrebán.

- Láttuk Newyorkban a darabját és el voltunk tőle ragadtatva.

- Tetszett? Igazán nagyon örülök.

- Roppant tetszett. Az amerikai nő alakja különösen tetszett.

Robert de Flers csodálkozott, de nem szólt semmit. Kicsit furcsának találta, hogy az amerikai nő alakja tetszik az amerikai hölgyeknek, mert ő bizony Caillavet íróársával együtt alaposan kifigurázta a tyúkeszű, gazdag dollárnőket, akik sznobságukban európai mágnáscímet vásárolnak maguknak. De úgy látszik, az amerikai fordító egy kissé simított a dolgon.

- De legjobban az a jelenet tetszett, - folytatta az egyik yankee-hölgy -, mikor a papagáj elsüti az ágyut.

A francia írónak tátva maradt a szája. Darabja a francia akadémia belső életét gúnyolta ki, szó sem volt abban sem papagájról, sem ágyúról. Elhülve kérdezte:

- Melyik jelenet, kérem?

- Az a jelenet, - ismételte a látogató -, mikor a papagáj elsüti az ágyut.

- Úgy... - szólt röviden az író.

A hölgyek aztán autogramot kértek, dedikált arcképet, majd felkerekedtek és elmentek. Flers a fejét fogta. Mi történhetett a darabjával Newyorkban. Azonnal telefonozott Caillavetnek, aki szintén álmélkodva hallgatta az esetet. Azonnal hosszú expressz-levelet írtak Newyorkba a fordítónak és megkérdezték tőle, hogy mi az a papagáj, az Isten szerelmére, és mi az az ágyú?

A fordító válasza kevéssel azelőtt érkezett meg, hogy én Flersnél jártam. Ott volt a válasz az íróasztalán. Odanyújtotta nekem, hogy olvassam el. Többek között ez volt benne: „Ami pedig a papagáj-jelenetet illeti, arról elmondhatom, hogy abban a színházban, amelyet a darab bemutatására kibéreltünk, előzőleg variété-előadások voltak. A főattrakciót egy idomított papagáj képezte, amely a csőrével vezényszóra elsütött egy ágyut. A papagájnak óriási sikere volt és én módját találtam, hogy az idomítási jelenetet alkalmas helyen ügyesen belecsusztassam az önök darabjába. A papagájnak most is változatlanul óriási sikere van s a darab, mint önök az elszámolásokból láthatják, remekül megy. Remélem, hogy önök irodalmi eljárásommal meg vannak elégedve.”

Bámulva olvastam a fordító levelét. Ránéztem Robert de Flersre.

- Remélem, átutazik azonnal Newyorkba és megöli ezt az embert.

Flers jóízűen nevetett.

- Szó sincs róla. Már válaszoltunk neki táviratilag. Összesen ennyit: „Jól tette. Flers és Caillavet.”

FORRADALOM

(Görög barátommal üldögéltem messzi külföldön két pohár szódás whisky mellett. Azt tárgyaltuk, hogy igen csúnya a világ, rossz korszakba szült bele bennünket a történelem. Ahová néz az ember, baj. Se pénz, se munka, se rend. Ördög látott ilyen világot.

Belegondolkozott görög barátom az asztali lámpába és megcsóválván fejét, beszélni kezdett. A következőket mesélte. Leírom, mintha csak gyorsírással jegyeztem volna.)

Még a forradalmak sem olyanok ma, mint régen voltak. Gorombák ezek a mostani forradalmak, humortalanok, ötlettelenek. A régi forradalmakban mégis tellett valami kis öröme az embernek. Teszem azt: Samos szigetén szívet-lelket gyönyörködtető dolog volt a forradalom, amely rövid időközönként szabályosan megismétlődött. Samos szigetén görögök laktak, de a sziget úgy szegről-végről török protektorátus alatt állott s ennek külső formája a sziget bizonyos autonómiájában nyilatkozott meg. Görög urakból álló tanács vezette a sziget ügyeit: ezt a tanácsot a török kormánybiztos nevezte ki. Igen ám, de a samosi görögök két pártra oszlottak s eleinte sok fejtörése származott a kormánybiztosnak abból hogy melyik párt embereit nevezze ki a tanácsba. Ha a jobbpártból alakította meg a tanácsot, akkor a baloldaliak megobstruálták a dolgot és minden közigazgatást lehetetlenné tettek. Ha viszont a baloldaliak kezébe tette az ügyek intézését, a jobb-pártiak akasztottak meg mindent. Mít csinált tehát az igazhitű kormánybiztos? Kinevezte a tanácsot a balpártból s ugyanakkor a jobbpárt összes tagjait letartóztatta. A sziget lakosságának mintegy felét. A balpárt nyugodtan kormányzott egy félesztendeig. Akkor azonban elkezdtek surlódní a tanácstagok, veszekedtek, marakodtak, baj volt. Forradalmi hangulat szállongott a levegőben. Fogta magát a kormánybiztos, elcsapta a tanácsot, az egész balpártot letartóztatta s a jobbpártot kiengedvén a börtönből, abból alakította meg az új tanácsot. Ilyen igazságosan és rendesen folyt ez hosszú időn keresztül: a sziget lakosságának egyik fele állandóan a dutyiban ült, másik fele pedig békésen kormányozta önmagát, majd pár hónap múlva megcserélődött az egész. Boldog és megelégedett volt Samos szigete állandóan, pedig félévenként forradalom tört ki rajta.

Otthon Athénben is más fogalmunk volt nekünk a forradalmakról hajdanán, mint a mai csúnya forradalmakról. Emlékszem például egy huszonöt év előtti athéni forradalomra, mikor még fiatal ember voltam.

A forradalom egy szép nyári napon reggel tíz órakor kezdődött. Pontosan tízkor, mert a hadsereg néhány tisztje előző nap pont tízre tűzte ki a forradalmat egy bizonyos térre. Pont tízkor meg is jelentek ott a forradalmárok, néhány utcai járőkelő csatlakozott hozzájuk. Ott álltak a téren és elkezdték kiabálni, hogy éljen a forradalom. A térre vezető utcák sarkain őrszemeket állítottak fel s aki arrafelé akart menni, azt igazoltatták. Az útszéli fákra kíváncsiak másztak fel, hogy odaláthassanak a térre. Látni akarták a forradalmat. Egy félóra alatt egész Athén tudta, hogy a Periklesz-téren forradalom van. Sokan a közeli háztetőkről színházi messzelátókkal vizsgálták a forradalmat, amely abból állott, hogy a tér közepén néhány katonatiszt zordon arccal csoportba verődve álldogált.

A király tizenegykor ébredt fel, mert szeretett sokáig aludni. Lakájától megkérdezte, hogy milyen idő van odakint és mi ujság. A lakáj azt felelte, hogy az idő igen szép, a Periklesz-téren pedig kitört a forradalom. Ez meglepte a királyt. Azonnal telefonozott a rendőrfőkapitánynak, hogy micsoda disznóság ez, mik történnek a városban, az ember már ki sem alhatja magát rendesen. Azonnal menjen a főkapitány a Periklesz-térre és kérdezze meg a forradalmároktól, hogy mit akarnak.

A főkapitány kocsiba ült és elment a Periklesz-térig. A sarkon megállították az őrszemek, bekötötték a szemét, aztán karonfogva a tér közepén álló katonatiszti csoporthoz vezették a botorkáló főkapitányt. Ott levették szeméről a kötést.

- Azt kérdezteti a király, - mondta a rendőrfőkapitány - hogy mi lelt benneteket, mit akartok?

A tisztek összedugták a fejüket, tanácskoztak, majd a legmordabb közöttük ilyenképpen válaszolt.

- Mondd meg a királynak, hogy a hadseregben tarthatatlan állapotok uralkodnak, amelyeket tovább tűrni nem lehet. Mi itt mind olyan tisztek vagyunk, akiknek már régen elő kellett volna lépni. De az előléptetéseket akadályozzák a dinasztia tagjai, kik magas vezérkari rangokat viselnek. Miattuk nem lehet előre menni. Ez így nem maradhat, ezért csináltuk a forradalmat.

A rendőrfőkapitány szemét bekötötték, elvitték a sarokig, ott megint levették szeméről a kötést és besegítették a kocsijába. Ment a derék ember egyenesen a királyhoz, aki azóta már megreggelizett, szivarozott és olvasta a lapokat. A lapokban benne volt, hogy ma forradalom lesz.

- Felség, - mondotta a főkapitány - az a bajuk a tiszteknek, hogy a fenséges főhercegek katonai rangja miatt túlságosan lassan mennek az előléptetések.

A király bólintott.

- Eredj vissza és mondd meg nekik, hogy menjenek haza, majd elintézem a dolgot.

A főkapitány meghajtotta magát és indult. De mikor az ajtóhoz ért, az uralkodó még utána szólt:

- Várjál csak. Még azt mondd meg nekik, hogy máskor szóljanak, mielőtt okoskodni kezdenek. Ha tegnap értesítettek volna arról, hogy mi a bajuk, ma reggel élére álltam volna a forradalomnak...

(Görög barátom itt befejezte a történetet. Mélabúsan felsóhajtott, majd felém emelve a poharat, így szólt: „Isz igian szasz.” Ez görögül azt jelenti, hogy kedves egészségére. És bánatosan fenékgig ürítette a whiskyt.)

NEW YORKI PLETYKA

Nagy vigyázattal írtam le a város nevét. Az odavalósiak nagyon érzékenyek városuk nevének helyesírására. Úgy sem jó, hogy New-York, úgy sem, hogy Newyork. Csakis úgy, hogy New York. Legyen nekik az ő óhajításuk szerint, a new yorkiaknak.

Folyóiratokat kapok én onnan, meg ismerőseimtől magánleveleket. A napilapjaikat is meg-nézem rendesen. Nagyon szeretem azt a különös levegőt, amely hírből, képből, tréfából, mendemondából árad. Hadd közlöm másokkal is, micsoda new yorki apróságokat halásztam össze magamnak a nyomtatott, de főként írott amerikai híradásokból. Egy pár ilyen apró, vázlatos vonás sok vastag könyvnél jellemzőbben és felfoghatóbban tud beszélni.

*

Egy ismert new yorki bankot úgy hívnak, hogy Bank for Savings. Igen régi ház s évi jelentései szeretnek régmúlt évszámokat szerepeltetni, mert mennél fiatalabb egy város, annál nagyobb becsülete van ott a tradíciónak. Ezidei jelentésében a bank elmondja, hogy egyik legrégebb folyószámlája, a 738. számú, 1819-ben kelt, mikor John S. Thorne, new yorki polgár, tizenöt dollárt tett be takarékkönyvre újszülött fia nevére. Az újszülött fiú felnőtt és sohasem nyúlt a pénzhez. Mindig hozzáírta a kamatokat. Ugyanezt tették az ő gyermekei is, valamint a következő Thorne-generáció is. A leszármazottak most már valóságos légióvá nőttek és családi hagyomány lett náluk, hogy sportot csinálnak ebből a régi betétszámlából: hagyják nőni és nem nyúlnak hozzá. A Thorne-örökösök hajdani tizenöt dollárja az idei bankjelentésben 2712 dollárral szerepel.

*

A New Yorker című folyóirat munkatársa elmondja, mit mesélt neki egy taxisoffőr. A soffőr hazavitt egy urat. Mikor megérkeztek, az utas ránéz a soffőrré.

- Magának körülbelül olyan a termete, mint az enyém, csak soványabb. Volna nekem odafenn a lakásomon egy alig viselt felöltőm, amit kihíztam. Ráér fölszaladni a lakásomra?

A soffőr boldogan sietett föl. Az utas kikereste a felöltőt, az bizony kopottas volt egy kicsit. De hát felöltő volt. A soffőr boldogan nyúlt utána. Az utas így szólt:

- A taxi négy dollárt mutat. A felöltőt tíz dollárért adom. Kapok hatot.

*

Egy Bernard McGowan nevű úr tettenért egy zsebtolvajt, aki a zsebében kotorászott. Azonnal rendőrt hívott, aki a zsebtolvajt fülönfogta. Elmentek a legközelebbi őrszobára. A zsebtolvaj nem tagadhatott, mert megtalálták nála McGowan pénztárcáját 55 dollár tartalommal. A rendőrbíró azonnal ítélte. Elítélte a zsebtolvajt ötven dollár pénzbüntetésre. Maradt öt dollár. Azt a károsultnak azonnal kiszolgáltatták.

*

Kép egy hetilapból. A rajz kölcsönkönyvtárt ábrázol. Egy jóságos ábrázatú öreg hölgy most hozza vissza a detektívregényt, amelyet kiolvasott. És rosszállóan, szemrehányóan szól a pultnál ülő segédhez:

- Mondja, fiatalember, velem akarják maguk elhitetni, hogy csakugyan az a kedves, szimpá-tikus asszony volt a tettes?

*

„Hogyan kell gyilkolni?” Ez a címe az áprilisi könyvpiac legnagyobb sikerének. A könyvet óriási példányszámban kapkodják. Írta Danny Ahearn, egy most kiszabadult, eredeti rabló-gyilkos. A könyv pontosan ragaszkodik címéhez. Aprólékosan tanít ki arra, hogyan kell az ilyesmit kitervelni, hogyan kell az esetleges áruló nyomokat már jóelőre eltüntetni, hogy szokás kidolgozni egy bankrablás előzetes tervezetét. A könyv maga is hátborzongatóan érdekes, mint olvasom, de nem kevésbé érdekes az a tény, hogy a new yorki cenzurának egy szava sincs hozzá.

*

Egy nagyvállalat személyzeti osztályának főnöke, ha álláskereső jelentkezik nála, cigarettát vesz elő és hanyagul odaveti:

- Van egy szál gyújtója?

Ha az illető elkezd szolgálatkészben kapkodni és keresgélve tapogatja végig zsebeit, már szóba sem áll a jelentkezővel. Ha azonban azonnal és nyugodtan a kellő zsebbe nyúl és előveszi a gyújtót, akkor tovább tárgyal vele. Mert szerinte csak az a rendes és megbízható ember, aki mindig ösztönösen tudja, hogy miye hol van.

*

A new yorki kisfiú felnéz egy palotára.

- Gazdag ember lehetett az a skót, aki ezt építette.

- Honnan tudod, hogy skót volt? - kérdi a mamája.

- Mert McMix a neve. Az skót név. Ott van aranybetűkkel a homlokzaton.

A mama odanéz. Valóban ez áll ott aranybetűkkel: MCMIX.

EGY KIS TÁRSASJÁTÉK

Tele vannak az újságok a legsúlyosabb komolyságú dolgokkal. A magam részéről azt hiszem, hogy vagy tizenöt esztendeje nem volt ilyen fontos ideje a belső politikának, mint most. Ennyit vagyok bátor megjegyezni, de ennél több megjegyzést nem is engedek meg magamnak, mert úgy tartom, hogy politikával csak az foglalkozzék, akinek mestersége. Író is akadhat olyan, aki ért hozzá, nem mondom. De én, - s ez az egyetlen vonás, ami nem magyar bennem, - megmondom őszintén, hogy nem értek hozzá. Az egyetlen, amit a kavarodásban cselekedni fogok, az lesz, hogy majd szavazok. De már most sajnálattal hozom az összes politikai pártok tudomására, amelyek értesülésem szerint lámpással keresnek képviselőjelölteket, hogy rám ne számítsanak.

Egyszóval ott hagytuk el, hogy a közélet igen komoly. Ilyenkor a honfi-idegzeteknek nagyobb szükségük van a könnyű szórakozásra és gondfelejtésre, mint máskor. Jó erre a lumpolás is, meg a kártya is, de aki ezeket ajánlja, az anyagi fedezetet is ajánljon hozzá. Azt pedig nem tudok. Ennélfogva egy társasjátékot ajánlok, amelyet baráti körömben nemrég találtunk fel és jól mulattunk vele. Nem kerül semmibe, mulasson vele más is kétszer-háromszor, amíg meg nem únja.

Nem kerül semmibe, csak valami újságot, vagy könyvet kell elővenni. Aki a játékot vezeti, maga elé rakja a nyomtatott akármit, vaktában ráteszi a kezét egy betűre és felad egy megoldandó kérdést. Azt mondja, hogy azt mondja:

- Kérek egy igen kellemetlen tulajdonságot.

Most megnézi a betűt, amelyet ujja találmra jelölt ki és ezt a betűt is kihirdeti:

- Ká betű!

A résztvevők most mind elkezdnek gondolkozni. Találó válaszon gondolkoznak. Egyetlen szóval szabad felelni. Pár pillanat múlva már hangzanak a válaszok, innen is, onnan is.

- Kishitűség.

- Kártékonyság.

- Komolytalanság.

Ez mind rendjén való felelet; kétségtelen, hogy mind kellemetlen tulajdonságok és kával kezdődnek. De nem elég talpraesett válaszok. Tessék csak tovább törni a fejeket. Csakugyan jönnek jobbak. Egyik azt mondja: körömrágás. Másik azt mondja: kölcsönkérés. És így tovább. Mikor a játékvezető megtalálta a legjobb választ, a válaszoló kap egy jó pontot és a játék megy tovább. Megint ráteszi az ujját egy betűre. Előbb feladja a kérdést, aztán megnézi a betűt.

- Kérek valami szerelem-elleneset. Há betű.

Nosza, elkezdik homlokukat ráncolni a felelők. Csak úgy röpködnek a szavak. „Húzódozás.” „Hidegség.” „Haszonlesés.” A vezető nincs megelégedve. Ez még mindig nem az igazi. Egyszer csak valaki elkiáltja magát:

- Hozománytalanság!

- Ez már igen. A válaszoló komolyan számít a pontra. Körülnéz, tud-e valaki még valamit mondani, ami hával kezdődik és még szerelemellenesebb. Már is hangzik a szó:

- Házasság.

Megkapta a pontot. Gyerünk.

- Mondjunk valami igen kínos meglepetést. A betű err!

Rágalom, redukció, ragály, rémület, - mind középfinom válaszok. De valaki büszkén kivágja:

- Rájöttek!

Hát ez csakugyan kínos meglepetés, ha rájöttek. Megkapja a pontot. És így tovább. Igen mulatságos dolgok sülnék ki belőle. A minap egy nagy költőt kellett mondani es betűvel. Nyert „Szepes”. Mert az éppen eleget elköltött. Vagy jö betűvel kellett mondani egy költséges passziót: nyert „jelöltség.”

Tegnap is játszottunk. Valami rettentő nagy hazugságot kellett mondani e betűvel. Nyert: „esküszöm.”

Egyébként ezt pénzbe is lehet játszani. Az összes vállalkozók beteszik a tétet, s akinek ötven kérdés közül a legtöbb nyerő pontja van, besepri a kasszát. Nem kevesebb, mint hat pengőt nyertem.

Ehhez hasonló jókat kívánok. Remélem, mindenki nyerni fog.

ELMESPORT.

Tele van a világ elmesporttal. Mindenki rejtvényeket fejt és elmecsiszoló társasjátékot játszik. Társaságban emberek támadnak rá egymásra azzal a kérdéssel, hogy mennyi félszer fél s aki hirtelenében nem tudja rávágni, hogy egynegyed, azt nagy nevetség közepette lehurrogják.

Ez a tömegragály természetes. Az ember igyekszik lefoglalni gondolatait, mert ha szabadon hagyja őket, semmi öröm nincs abban, amit magok körül találhatnak. Ugyanez az ösztön magyarázza a történelmi regények kapós voltát: az ember kap az alkalmon, hogy ebből a nem kellemes korból a képzelőtehetség varázslatával átugorjék egy másikba. S ugyanez az ösztön adja kezünkbe a ma oly népszerű útleírásokat: elmenni, elmenni, akárhová, csak el.

Azonban nem bölcsekedni akarok jelen szerény soraimban. Hanem ha már az elmesport olyan divatos, hozzá járulok magam is egy agyafűrt feladvánnyal. Török ember mesélte nekem. Úgylátszik, ők is rákaptak mostanság az ilyesmire.

Nos tehát: elhalálozott egy derék, igazhitű muzulmán ember. Három fia meggyászolta. De a gyász közepette is nagy kíváncsisággal bontották fel apjuk végrendeletét, mert nem kevesebb, mint tizenhét birka maradt a megboldogult után.

Az apa utolsó akarata így szólt: „Legidősebb fiamnak hagyom a jószág felét, második fiamnak hagyom a jószág harmadrészét, legkisebb fiamra pedig, aki még csak gyerek, hagyom a jószág kilencedrészét. Osztózzanak meg az állatokon békességgel, le ne vágjanak belőle egyet sem, ne veszekedjenek, éljenek boldogul s majdan nagyra nővessze meg szakállukat Allah, aki egy és Mahomet az ő prófétája.”

Hát most itt állott a három fiú tizenhét birkával. A legnagyobb felét örökölte. De hogyan felezzen meg tizenhét birkát, mikor az állatokból egyet sem szabad levágni? Vagy hogyan osszon el a középső fiú tizenhét birkát három részre? Ugyancsak hogyan vegye el a legkisebbik fiú tizenhét birka kilencedrészét?

Soká tanakodtak az örökösök, de nem jutottak dűlőre. Végre a legidősebb így szólt:

- Magunktól ezt a bonyodalmas kérdést nem fogjuk megoldani soha. Menjünk el a kádihoz, az bölcs ember, eddig még minden fogas kérdésre tudott feleletet. Most mutassa meg, hogy mit tud.

Elmentek a bölcs kádihoz, elmondták neki az egészet. A kádi tűnődve símogatta fehér szakállát, végül intett a fiúknak, hogy menjenek ki vele az udvarra. Kint meghagyta a legkisebbnek, hogy fusson haza és terelje ide a tizenhét birkát.

Szaladt a gyerek és kisvártatva megjelent a birkákkal. Az egész örökség ott bégetett a kádi udvarán.

- Hé, - kiáltott most a kádi a cselédjére - eredj csak az istállóba, hajts ki onnan egy birkát az enyéim közül.

A cseléd szótfogadott. Hozta a birkát. Vézna, satnya állat volt ez, nagyon kirítt a tizenhét közül, mert azok kitűnően tartott, szép, kövér állatok voltak.

- Itt most tizennyolc birka van, úgy-e?

- Annyi, - bólintottak a testvérek.

- No. Állj elő Juszuf, te vagy a legidősebb. Te a birkák felét örökölted. Kiszakítok tehát a nyájból kilenc birkát, azokat hajtsd el magadnak békességgel.

Csakugyan külön választott kilenc birkát. Közéjük vette a magáét is, a soványat. Juszuf azonban nem szólt. Gondolta magában: tizennyolcnak a fele több, mint tizenhétnek a fele, ő mindenképpen jól jár. Ennélfogva gyorsan elhajtotta a kilenc birkát. A kádi a középső fiúhoz fordult:

- Állj elő, Ali, te vagy a második fiú, te a birkák harmadrészét örökölted. Tizennyolc birkának a harmadrésze hat birka. Hajts haza hat birkát a megmaradt kilencből békességgel.

Ali sem kérette magát. Ő is úgy gondolta, hogy tizennyolcnak a harmadrésze több, mint tizenhétnek a harmadrésze. Hamar elment a hat birkával, nehogy a kádi még egyebet gondoljon. Ez pedig a harmadik fiúhoz fordult:

- Musztafa fiam, te vagy itt a legkisebb, neked a tizennyolc birkának a kilencedrésze jut. Az két birka. Hajtsd el őket békességgel. Marad még itt egy birka. Az az enyém, amelyet ehhez az osztozkodáshoz pár percre kölcsön adtam nektek.

Musztafa álmélkodva vette át a maga két birkáját és nagy tisztelettel nézett a kádira.

- Csodállak téged, ó kádi, te igen bölcs ember vagy.

- Igen, - felelt a kádi nyugodtan - én bölcs vagyok.

És a maga satnya birkája helyett visszaterelte az istállóba a szép kövér állatot.

SZÓKE SZÉPSÉG

Valaki a szép Annemarie felől kérdezősködött tőlem. Hogy csakugyan olyan szép-e? Azt feleltem, hogy csakugyan olyan szép. Hogy csakugyan olyan kedves-e? Azt feleltem, hogy nagyon kedves. És hogy csakugyan olyan csacsi-e? Erre már nem felelhettem, mert egy közeli rokona lépett oda hozzánk.

Az elmaradt választ pótlom jelen történetemmel.

Társasjátékot játszottunk, még pedig azt, hogy feladunk egy verssort, a szavakat egyenként felosztjuk a sorban ülők között, a hunyó bejön, elkezd a társaság tagjaival sorban társalogni, mindenki köteles a rájutott szót ügyesen belerejteni a társalgásba s végül a hunyó az emlékezőtehetség és kombináció nem kis munkájával köteles kitalálni, milyen verssort adtunk fel neki. Például feladjuk azt a Petőfi-sort, hogy „A virágnak megtiltani nem lehet”. A szavakat sorban elosztjuk. A legszélsőnek jut az „a” szó, a másodiknak jut a „virágnak” szó és így tovább. Bejön a hunyó. Odafordul a legszélsőhöz:

- Hogy vagy?

- Köszönöm, jól.

- És hogy érzed magad?

- A körülményekhez képest kitünően.

- Eddig már benne volt az a szó?

- Már benne.

Jól van. A hunyó számbaveszi, hogy a feladott verssor első szava valamelyik a következők közül: köszönöm, jól, a, körülményekhez, képest, kitünően. Azt, hogy „körülményekhez”, meg hogy „képest”, mingyárt figyelmen kívül lehet hagyni, ilyen szavakkal nem kezdődik verssor. Maradnak: köszönöm, jól, a, kitünően.

Gyerünk tovább. Megy kérdezni a következőt, akinek válaszaiban a feladott verssor második szava fog rejleni.

- Mit csinált egész nap Lili?

- Már korán felkeltem, mert ebédre vendégeim voltak és én jó háziasszony vagyok, szeretek magam utána nézni terítésnek, sörnek, virágnak, cigarettának. Rendben is volt minden, mikor aztán...

- Pardon, álljunk meg. Már benne volt?

- Benne.

A hunyó most mélyen elkezd gondolkozni. Próbál egy szót kiragadni az első csoportból is, a másodikból is, hogy összepáziítsa őket. Például az első azt is mondta, hogy „a”. A második azt is mondta, hogy „jó”. Nem lehetetlen, hogy ez van feladva: „A jó házassághoz nem kell hozomány”. De ez még nem biztos. Az első azt mondta többek között, hogy „köszönöm”. Ez is fel lehet adva: „Köszönöm, hogy imádoztam”. A hunyó gondolatban végigszalad a második válaszon, ott volt-e annak szavai között a „hogy”. Nem volt. Helyes, gyerünk más nyomon. Az első azt mondta: „a”. A második azt mondta: „virágnak”. Hopp, hátha az van feladva, hogy „A virágnak megtiltani nem lehet”. Minden attól függ, hogy a harmadik válaszoló melyik szót fogja kiejteni: azt-e, hogy „házassághoz”, vagy azt-e, hogy „megtiltani”.

- Mondd, Béla, aki nőszülni akar, az milyen szentséghez fordul?

- A házassághoz, - felel Béla, a kérdésen őszintén csodálkozva.

- Már benne volt?

- Nem volt benne.

- Akkor tovább kérdezek.

- Kérdezz. Ezt nem lehet megtiltani.

Diadalmasan vágja ki a hunyó a megfejtést, amely most már kétségtelen. Hát, szóval, ezt a társasjátékot játszottuk egyszer, mikor Annemarie is jelen volt. Azt adtuk fel, hogy „Ej, mi a kő, tyúkanyó, kend a szobában lakik itt bent?” Pista, aki a játékot beosztotta, azt gondolta magában, hogy jó lesz Annemarie számára valami könnyű szót beosztani, amit a társalgásba könnyen belerejthet. Kijelentette tehát, hogy a kérdés Annemariénál kezdődik. Azt a szót, hogy „ej”, igazán nem lesz nagy mesterség belefűzni valami akármilyen mondatba.

Bandi volt a hunyó. Bejött. Megkérdezte, kinél kezdje. Megmondtuk. Ő tehát odalépett a szépasszonyhoz.

- Hány óra, Marianne?

Marianne elkezdett mélyen gondolkozni. Szinte látni lehetett, mekkora munka folyik a szép szőke fejben. Soká gondolkozott. Nagyon soká. Végre felcsillant. És büszkén kivágta a választ:

- Ej, fél tizenegy.

STATISZTIKA

Valami kalendáriumot lapozgattam, abban a jól ismert képszerű statisztikát láttam viszont: kicsiny ember áll egy óriási hordó mellett, majd az ő természeténél háromszorta nagyobb szivar mellett látható. Ezek az ábrák azt mutatják, hogy mennyi bort és mennyi szivart fogyasztott el az ember az átlagos életkor folyamán.

Csak a legkezdetlegesebb anyagi fogyasztás cikkeiről beszélnek ezek az, ábrák. Cukorról, szénről, húsról, vízről, sörről, tejről. Ha már nagyon nagy az ilyen statisztikai ábrák képzelete, akkor olyan embert ábrázolnak, akinek szakálla három méteres uszályban söpri utána a földet: ennyit tesz ki az a szakáll, amelyet átlagos életkorunk alatt leborotváltunk magunkról.

Pedig van ez tovább is, ha elgondolkozom rajta.

Mert hogy például csak a dohányzásnál maradjunk, az eldobott cigarettában még van egy kis dohány. Túlzás nélkül a cigaretta huszadrészére lehet becsülni. Aki húsz cigarettát szív, az abból hasznavehetetlenül eldob egy egész cigarettát. Negyven év alatt eldob tizenötezer darabot. Filléres cigarettát véve alapul, ez azt jelenti, hogy megvett és készpénzzel kifizetett, aztán eldobott hétszázötven pengő ára dohányt. Abból a feketekávéból, amit a csésze alján hagyott, szintén kijön vagy egy hektoliter. S vajon hány ezer pengő jönne ki egy életen át a főpincéri ceruza apró tévedéseiből, ha összeadnók őket?

Hányszor történt, hogy a lépcsőházból visszafordultál, mert otthon felejtettél valamit? Ha ezt a pár lépést - oda és vissza - sokszorosan egymás mellé raknók, vajon meddig lehetne eljutni ezzel a hiábavaló gyaloglással?

Milyen magasságig jutnál a sztratoszférában, ha egymás tetejébe tennéd azt a sok-sok emeletet, amelyre egész életeden át felvitt a lift?

Hány napot venne el életedből, ha egymás mellé raknád azokat a percek, amelyeket a villamos, meg az autóbusz megállójánál várakozásban töltöttél?

Mekkora lángoszlop volna az, hegyeknél is magasabb, ha összetennéd gyújtószálaid és öngyújtód valamennyi fellobbanását, valahányszor életedben rágyújtottál és másoknak tűzzel szolgáltál?

Ha egyszerre kapnád a kezébe azt a villamossági erőt, amelyet életeden keresztül elhasználtál, mikor megnyomtad a csengőt, szénné válnál egy szempillantás alatt.

És ha azt a sok csomagot, ernyőt, kabátot és egyebet, egyszerre raknád reád, amit udvariasságból átvettél a hölgytől kísérés vagy séta közben, milyen rettenetes erővel lapítana agyon azonnal egy élet apró udvariasságainak terhe.

Mennyi munkaerőt fejtettél ki teljes életedben azzal, hogy köszönéskor leemelted a kalapodat? Ha ezt összeadnók, nem a kalapodat, hanem a Várhegyet tudnád megemelni félkézzel.

Mi volna, ha egyszerre jelennék meg rajtad az a sok szunyogcsipés, amelyben egész életed alatt részed volt? Szörnyű elgondolni. Attól tartok, hogy ez már az életveszély határát érinti. Az a városi por, amelyet összesen belélegeztél, kitenne egy jókora homokbuckát, s az a városi füst, amely tüdődet eddig megjárta, bizonyára felér egy hadseregnek való gáztámadással. Gáztámadás? Ha az ember egyszerre kapná szobájába azt a virágillatot, amelynek egész élete folyamán örült, az alighanem a biztos halált jelentené.

És halál származnék abból is, ha összeraknók azt a sok gyengéd szorítást, amellyel kedvesed vállát magadhoz vontad. Összetörve rogyna össze szegény és sohasem panaszolhatná többet, hogy kevés gyengédségben van része.

Hányszor kérdezted már életedben valakitől, hogy szeret-e? Hányszor kaptad rá válaszul, hogy igen szeret? Képzeld ezt a kérdést és ezt a feleletet egyetlen alkalomba sűrítve.

- Szeretsz? - harsogna keresztül a világegyetemen egy óriási dörgésű, titáni szózat.

- Szeretlek! - felelne rá egy csillagokat megrendítő, rettenetes erejű hang forró rengése.

Mennyi volna ebben a kozmikusan mennydörgő, irdatlan párbeszédben az őszinteség és mennyi a hazugság?

De őszinteség és hazugság elveszne egyaránt egy soha nem látott szélviharban.

Ha összetennéd életed minden sóhaját, mi lenne abból? Micsoda fergeteges orkánja a bánatnak, lemondásnak és reménytelenségnek! Úgy sodorna magával világot, életet, csillagokat, mint az őszi szél viszi a többé semmire nem való faleveleket.

LEG

Vacsora után a feketekávé hangulatában felmerült a kérdés, hogy mi volt a legerősebb színházi benyomásom életemben. Nem feleltem azonnal, mert a Gyöngyösbokrétát akartam mondani, de eszembe jutott, hogy az nem számít színháznak, mert több annál. Ha szigorúan a színház keretei között maradunk, nekem leggazdagabb színházi estém a Tragédia szegedi előadása volt, utána második helyen következik az orosz balett Rózsa lelke című darabja Nizsinszkivel, harmadik helyen pedig a Porgy című néger darab, amelyet a newyorki Republic-színházban láttam néger színészekről.

De ez a „leg” szócska, mikor a társaságból hazajöttem, gondolkodásra indított. Hazajövet azzal mulattam, hogy játékos statisztikát csináltam magamnak életem határélményeiről. Csak úgy kapásból.

Hol voltam életemben legmesszebb hazulról? A Niagara-vízesésnél. Meddig birtam ki legtovább lélegzet nélkül a víz alatt, mikor tüzetesebben foglalkoztam az úszással? Egy percig és huszonöt másodpercig. Mi volt a legmagasabb hegy, amit láttam? A Mont-Blanc. Mi volt étkezési rekordom életemben? Gyermekkoromban megettem ötvenegy darab cseresznyés gombócot.

Minek örültem életemben a legjobban? A fiam születésének. És mi fájt legjobban? Öcsém harctéri halála.

Melyik várost szerettem életemben leginkább? Kolozsvárt. Melyik volt életem legnagyobb utazási benyomása? Rodosz szigete. Ha úgy oszthatnám be az életemet, ahogy szeretném, akkor négy részre osztanám az esztendőt. Egy részt töltenék magyar vidéken, de nem kisvárosban, hanem falun. Egy részt töltenék Budapesten. Egyet Rodoszban.

Az a festő, aki legtöbbet jelent számomra, az idősebbik Breughel. A muzikusom Beethoven. A szobrászom Rodin. A filozófusom Herbert Spencer. Az íróm Flaubert. Nem mondom, hogy ők mesterségeikben a legnagyobbak, az ilyen értékeléseken mindig vitatkozni lehet. De ezeket érzem legközelebb érzéseimhez és vágyaimhoz.

Ezt sokáig lehet még részletezni mellékes jelzőkkel. Mert legközelebb a Beethoven zenéjét érzem magamhoz, de ha azt kérdezem, hogy ki a legrokonszenvesebb nekem a nagy zenei egyéniségek között, akkor Mozartot felelem. Nagy különbség. És ki a legkellemesebb? Bizet. Vagy: ki számomra a legnagyobb magyar költő? Petőfi. De ki a magyar irodalom legnagyobb szelleme? Madách. Viszont kit szeretek legjobban olvasni? Aranyt.

Kié a legélesebb ész azok közül, akiket ismerek? A Bethlen Istváné. Mi volt legnagyobb építészeti benyomásom? A burgosi székesegyház. Mi volt életem legnagyobb sikere? Tizenkétéves koromban az egri uszodában első lettem egy műugróversenyen. Ami azóta történt, mind nem ér fel azzal az érzéssel. Mi volt legnagyobb bukásom? Az első lecke, amelyen meg akartam tanulni táncolni.

Ki a legjobb barátom? Meghalt már régen, Török Gyulának hívták, író volt ő is, még pedig elsőrangú tehetség. Ki volt legnagyobb szerelmem? Ötéves koromban szerelmes voltam

Korompán egy Nagy Erzsike nevű tizenkétéves leányba. Ezt nem tréfából mondom. Azt a teljes odaadást, a léleknek azt a másban való tökéletes felolvadását felnőtt ember már nem adhatja senkinek.

Mire haragudtam életemben a legjobban? Egy író társamra, akit akkor figyeltem meg, mikor nyári vendéglőben egy hölgygel csevegett és csevegés közben szórakozottan tépegette, morzsolgatta a tányérja mellé hullott eleven cserebogár izeit.

Ki volt a legszebb gyermek, akit láttam? A londoni Yermín-streeten egy dada vezetett egy négyéves kisfiút. Szemközt találkoztam velük, megfordultam és jó darabig mentem mellettük, hogy lopva szemlélhessem a gyereket. Ez a kis fiú szebbé tette az egész világot. Ki volt a legszebb férfi, akit láttam? Oxfordban az utcán találkoztam egy körülbelül hatvanéves úrral. Olyan szép, délceg, tökéletes emberpéldány volt, hogy szerettem volna megállítani és beszélgetni vele, ha nem resteltem volna. Ki volt a legszebb nő, akit láttam? Ez egészen furcsa. Balassagyarmaton láttam egy környékbeli parasztnyecsiskét. Ment egy öreg parasztemberrel az állomás felé. Sudár, egyenes asszony volt, olyan magas, mint én. Népviseletének pazar, tatár pompájában diadalmasan haladt a gyalogjárón. Olyan szép volt, hogy a lélegzetem elállott.

Ki volt a legnagyobb magyar? Csakugyan Széchenyi.

Mikor nevettem a legtöbbet? Egy szűkkörű vacsorán, mikor erre semmi okom nem volt. De olyan volt a hangulat. Akik ott voltak, szintén emlegetik még ma is.

Kinek a hangját szerettem legjobban? A Hempel Fridáét. Melyik napi programom legélvezetesebb pillanata? Mikor nekiülök a készülő regény kéziratának. Melyik színt szeretem a legjobban? A pipacs pirosságát.

Melyik a legnagyobbra hivatott emberfajta a világon? A magyarság. Ezt úgy hiszem, mint a Hiszekegyet.

JULIT ELKÜLDIK

Szép, magas, délceg emberek mind a ketten, a férj is, a feleség is. Nem nehéz ilyeneknek lenniök, történelmi neveket hordanak; ahogy a paripát kitenyészti az ember, az embert kitenyészti a történelem. Az volna a szép világ, ha mindenki ilyen volna, ilyen szélesvállú, keskenycsipőjű, egyeneslábú, egészséges. De az agyondolgozott zsellér hogyan nemesítse a fajtáját? Jó étel kell ahhoz, meg gondatlan ifjúság. S a vánnyadt szegényember, arcán a nyomorúság fakó színével, göthös tüdejében a munka szénporával, ha ránéz egy ilyen pompás emberpéldányra és aztán a maga holtfáradt tagjaira, búsan felsóhajt: Könnyű az uraknak!

Hát pedig könnyű volt talán valaha, de mostanában nem könnyű. Az én barátaim, férj és felesége, valaha vígan robogtak a négyesfogaton, büszkén pompázott a lovakon a rézzel kiveret szerszám, a hintó urasan fordult be a kastély udvarára. Most pedig ott ülnek gondterhelten tanakodva a belső szalónban, előttük gazdasági számadások a kis asztalon, szájukon folyton ugyanegy mondat: - Így nem megy tovább, muszáj valamit csinálni.

Csinálni ám, de mit? Szerényebben már nem élhetnek, a konyha egyszerűbb nem lehet, vendégeskedés már rég nincs, az asszony bálba, a férfi kaszinóba már rég nem utazik fel. És mégis összeomlóban van minden. A búzának nincs ára, a bort tavaly még el tudták adni harminchatért, az idén nagynehezen lehetett rászózni az ügynökre huszonkettőért. Éppen hogy behozta a munkáltatást. Nem megy, nem megy.

És egy este elhangzik a nagy szó: csökkenteni kell a személyzetet. Elég lesz inas, meg szakácsnő ebbe a kis kastélyba, a konyhalánynak fel kell mondani.

Julinak felmondani? Már csak így kiejteni a szót is képtelenségnek tetszik. Juli itt nőtt fel pendelyes kislánykora óta a kastélyban. Már apja, anyja itt szolgált. Derék, jó lány, dolgos és hűséges. Úgy tud ránézni a gazdáira, mintha imádkoznék. És az a virágos, piros jókedve! Milyen jólesik a danolását hallani. De hát hiába, ha nem lehet, nem lehet. Hónapok óta töprengenek a földbirtokos meg a felesége, - ha nem akarnak dobra kerülni, muszáj. Az inast nem lehet elküldeni, mert személyzet mégis kell. A szakácsnőt nem lehet elküldeni, mert nagyon öreg és süket, nem kap az már helyet sehol, az utcára mégsem dobhatja ki az ember. Marad Juli. Fiatal még, majd kap helyet máshol.

A házaspár egy hétig alkudozott, ki mondjon fel Julinak. Az asszony azt mondta: „Te vagy a férfi, mondj fel te.” A férj azt mondta: „A háztartás a te dolgod, fiam, van nekem bajom egyéb.” Ezalatt Juli kacagó jókedvvel hozta a vizet, vagy hámozta a krumplit odakint. Nem is sejtette, mi vár rá. Egy délután négy órakor mégis csak becsengették. Szaladt be nagy lelken-dezve, útközben törölte lisztes kezét a kötényébe. Bent megállott nagysóváran, mivel lehessen imádott asszonya szolgálatára. Nézett rá jókedvűen, hűségesen, izgatott szolgálatkészséggel, akárcsak a pulikutya.

A kastély asszonyából nehezen jött a szó. De végre kinyögte. Hogy a mai viszonyok így, meg úgy. Hogy Julival ők mindig nagyon meg voltak elégedve, nekik fáj legjobban, hogy muszáj takarékosabbnak lenni. Egyszóval hogyhát Juli a jövő hónapra keressen más helyet magának. De ha nem talál, hát azon ne múljk, majd várnak még egy hónapig.

Juliban megállt a lélegzet. Olyan sápadt lett, mint a fal. A keze reszketett. Nem is tudott mit szólni. Csak ment ki a konyhára, botorkálva, mint a szélütött. Ott leborult a konyhaasztalra és elkezdett sírni. Ijedten ugrott hozzá szakácsnő, meg inas, hogy mi lelte, az Isten szerelmére. De úgy sírt, hogy beszélni sem tudott Juli. Bent pedig a méltóságos asszony csak nyelt nagyokat egy darabig, ujságot vett a kezébe, de nem tudott olvasni. És egyszer csak ő maga is elfakadt sírva.

Így pityergett a hű cseléd vesztén egy órahosszat. Akkor berohant az inas, hogy jöjjön ki a méltóságos asszony a konyhára, mert már nem bírnak ezzel a jánnal. Ment ki. Ott zokogott Juli a sarokban, a konyhaszéken. Mellette sírt az öreg szakácsnő és simogatta. A konyhaajtóban az inas egyik lábáról a másikra álldogált tehetetlenül és szipáskolt olykor egyet titokban.

A méltóságos asszony odament Julinhoz. Simogatta ő is, vígasztalta, csitította. Nem használt annak semmi. Csak rítt tovább, hol csendesen, hol pedig, ha ráesett a pillantása a házörző kutyára, akit itt kell hagyni, nagy sivalkodással felzokogott megint. A többiek is törölgették a szemüket. A méltóságos asszony is.

Hétkor jött haza a ház ura. A községházán tárgyal mostanig a jegyzővel. Fáradt volt nagyon. Hát a kastély olyan, mint a gyászház. Mindenkinek lóg az orra. A süket szakácsnő lógó orral tipeg ide-oda, az inas komoran néz maga elé, a kocsis akkorákat káromkodik odakint az istállóban valami heveder miatt, hogy a lovak is elcsodálkoznak rajta. A méltóságos asszony pedig vörösre sírt szemmel bent ül a nappaliban, a kezében zsebkendő. A földesúr dühbe jön.

- Ejnye a teremtsit ennek a sok érzékeny léleknek, hát inkább tönkremenjek? Hol az a lány, majd rendet csinálók én itt, a nemjóját neki!

Azzal becítalta Julit az úriszobába. Az ajtót behúzza. Senki sem tudja, mi folyik odabent, de rettentő mérges lehet a méltóságos úr, mert hangosan kiabál és igen veri az asztalt. Hát hiába. Mindenki tudja, milyen áldott jó ember, de most a maga bőrét védi. Kislánya van, mi lesz azzal, ha a föld meg a kastély kicsúszik a lába alól?

Egy félóra múlva kivágja az ajtót a ház ura, jön ki nagyharagosan, Juli szalad ki gyáván a konyhába. Megáll a méltóságos úr az ebédlő közepén, látszik rajta, hogy most egy bikát is le tudna ütni, olyan mérges.

- Elintézted? - kérdi félénken a felesége.

- El - válaszolt ő haragosan, - alaposan!

Kis szünet. A ház ura nagy lélekzetet vesz és harsogva olyan cifrát ordít a fűzfán fűtyülő rézangyalról, hogy a kocsisa is megirigyelhetné. Aztán hozzáteszi ellentmondást nem tűró zsarnoksággal: - Juli marad! A fizetését felemeltem öt pengővel. Nahát.

És olyat vág az ebédlőasztalra szigorú haragjában, hogy a képek megrendülnek a falon.

KÉT KANÁRI.

Belvárosi divatszalón a színhelye annak, amit mesélek, csak úgy másodkézből, mert én nem igen járok belvárosi divatszalónokba. Egy hölgyismerősöm azonban jár. Ő tapasztalta a kanárimadarak dolgát.

Két kanárimadarat tartanak a divatszalónban. Van a madaraknak rendes kalitkájuk, beleépített harántlécekkel, üvegvályúval, kendermagtartóval, homokos talajjal, ahogy kell. De a kalitka ajtaja mindig nyitva van. A két madár folyton szabadon röpdös a szobában. Vagyis nem szobában, hanem divatszalónban. Nagyobb helyiség ez, ahol hölgyek ruhákat szemlélnék, tükör előtt próbálnak, alkudoznak. A két madár ilyesmivel nem törődik. Őket a jó Isten ruházza olyan ruházattal, amely a divat változásainak semmit nincs alávetve.

Férj és feleség a két kanári, ezt gondolhatja mindenki. Igen kellemes családi életet élnek Mándi úr és Mándiné önegysége. (Ámbár nem tudom, hogy nem öméltósága-e; a mai világban az ember nem lehet eléggé óvatos ezekkel a címzésekkel.) Jól megvannak, nem veszekszenek. Naphosszat ugrándoznak és repkednek asztalról szék vállára, divatlapról kalapskatulyára, tükörről függönyre. A divatszalón személyzete már megszokta és nem is nagyon figyeli őket. A gyakoribb törzsvásárlók is jól ismerik a két madarat és már azok sem sok ügyet vetnek rájuk. Megszokott háziállatok Mándiék, vígan élnek és bántatlanul a divatszalónban, mint Marci Hevesen.

Nem ismerem ugyan azt a Marcit Hevesen, akiről a példabeszéd szól, bármennyire ismerős vagyok is Heves városában, de felteszem, hogy vidám és gondtalan fiatalember. Ennélfogva felteszem azt is, hogy ez a szép tavaszi idő nem szalad el felette nyom nélkül. Mikor ilyen édesen dereng a napfény, a kőköcskák között kacagóan zöld fűszálak serkednek és a levegőben izgalmas ibolyaillat szálldogál, az ilyen Marcik egyszer csak nem értik, hogy mi lelta őket. Frissebb a járásuk, nem tudnak a szobában maradni, fűtörésnek és arról a leányról, aki mellett egész télen közömbösen mentek el, váratlanul felfedezik, hogy nini, milyen szép szeme van.

Azért mondtam én, hogy úgy él a divatszalónban a két madár, mint Marci Hevesen. Mert oda is besüt az áprilisi nap. S a hölgyek, akik bejönnek, frissebbek, gyorsabbak, elevenebbek, ruhájuk miatt izgatottabbak, mint máskor. A tavasz ragadós. Kanári és Kanáriné is szemmel láthatólag megkapták a tavaszt. Úgy fűtyöltek torkuk szakadtából, mint a bolondok. Ugráltak, szárnyukkal csapkodtak, kergetődztek, hancúroztak. Folyton tele volt röptükkal a helyiség.

Azt mondja egyszer az egyik próbakisasszony a másinak:

- Mancsi, hová tetted azt a kis fekete szalagdarabkát?

- Én? Nem tettem sehová, az előbb még itt volt.

- Hát akkor hová tűnt?

Keresték a fekete szalagdarabkát, nem találták, elveszett. Másnap egy pici tüll-darab nem volt sehol. Minduntalan előfordult, hogy az ilyen kis hulladék szövetholminak lába kelt. Divatszalonban nem nagy dolog az ilyen textil-kacat, nem is igen ügyelnek rá. De akad olyan is, ami kell. Azt már észreveszik, ha kellene és nincsen.

- Odanézzetek, - szól egyszer az egyik próbakisasszony, - a madár lopja a selymet!

Csakugyan: egy aljat rövidítettek s e művelet kapcsán a földre hullott egy egészen pici darab selyem. Kanáriék egyike máris ott termett és felkapta a csőrébe. De ahogy rákiáltottak, megijedt és elejtette.

- No még ilyet, - csodálkozott a másik kisasszony, - szarkáról már hallottam, hogy lop, de kanárimadárról még soha. Ha más mesélné, nem hinném. De vajjon minek lopja?

Külön felkelt a kisasszony és odament a kalitkához, van-e ott felhalmozva valami zsákmány. De bizony a kalitkában nem volt semmi.

A minap aztán bejött egy hölgy a divatszalonba próbálni. Egy kis asztalra lerakta táskáját, kesztyűjét, kalapját, fátylát. Szép sötétbarna fátjol volt. Aztán nekifogott a próbának. Egyszer csak nagyot kiált az egyik kisasszony és felmutat a levegőbe.

Ott repült az egyik madár és vitte a barna fátylat. Úgy úszott utána a fátjol, mint valami könnyed barna kis selyemfelhő. Mindenki a madarat nézte, hogy hová viszi a fátylat, amit lopott.

Vitte egyenesen az egyik ablak függönyének a felső jobbsarkába. A függönyráma mögött megbújt vele. A másik madár is ott volt. Valamit csináltak a fátjollal, de hogy mit, azt nem lehetett látni. A próbakisasszonyok egyike gyorsan széket hozott, ráállt és megleste a két madarat.

A két madár fészket rakott. Félig készen volt már a fészek. Ahhoz kellett építőanyagnak a barna fátjol is. Mert tavasz van, itt a fészekrakás ideje. És a kalitka mégis csak kalitka, nem madárfészek.

Marci is, gondolom, lakást néz Hevesen. Egyelőre kétszobásat. Jövőre esetleg már három szoba kell.

VIRÁG

Ezt egy fiatal hölgyről mesélték, aki foglalkozására nézve tanítónő. Még pedig olyan tanítónő, aki nemcsak azért ment erre a pályára, hogy megélhetése legyen, hanem meggyőződésből is. Roppantul szereti a kisgyermeket. Érdekes fiatal leányokon megfigyelni, mennyire kiütözik némelyikből a leendő családanya ösztöne. Tíz-tizenkétéves kislányokat láttam, akik egyszerre lelkendezni kezdtek a boldog izgalomtól, ha gyermekkocsival találkoztak. Sívár kíváncsisággal nézik ezek a levegőző csöppséget, nem tudnak látásával betelni és úgy kell őket az idegen gyerekocsitól erőszakkal elvonszolni.

Ilyen természetű ez az ifjú tanítónő is, akiről szó van. Odavan a gyerekért. Már pedig a kisgyerek, meg a kutya megegyeznek abban a tulajdonságukban, hogy titokzatos ösztönnel, csálhatatlanul megérik, ki szereti őket és ki nem. Innen van, hogy némelyik emberhez azonnal vonzódnak a gyerekek, másiktól pedig megmagyarázhatatlanul idegenkednek.

Erzsikét - nevezzük így a tanítónőt - imádják. Az ő osztályában nem igen akad mulasztás. A kislányok alig várják reggel, hogy iskolába mehessenek. S amelyik megbetegszik, az sírva fakad, mikor visszatartják az iskolából. Ahogy ott ülnek a padban, imádatos tekintettel kísérik minden szavát, minden mozdulatát.

Jár abba az osztályba egy vézna kislány, úgy hívják, hogy Hupka Mária. Szegények a szülei, látszik a gyereken, hogy nincs valami bőséges táplálékban része. Kopott kis ruháján is meglátszik az otthon szűkös módja. Ez a kislány egy reggel, mikor a tanítónő belépett az osztályba, odament a katedrához és letett rá egy virágbokrétát. Nem szólt hozzá semmit, csak nézett a tanítónőre boldogan.

- Köszönöm szépen, kislányom, igazán gyönyörű ez a virág, nagyon örülök neki. Haza is fogom vinni és otthon vízbe teszem.

A kis Hupka majd hogy el nem sírta magát a boldogságtól. Meghatottan ült vissza a helyére. És nem tellett belé két nap, már megint új bokrétával kedveskedett. Ez még nagyobb bokréta volt, láthatóan drága virágokból kötötték. Kissé már hervadoztak az előkelő, pompás virágok, de szép volt a bokréta mégis. És aki kötötte, elegáns aranyzsinórral kötötte át.

Ezt is megköszönte a tanítónő. Másnap megint nagy bokrétát hozott a kis Hupka. És két nap elteltével megint. Most már felötlött a dolog a tanítónőnek. Úgy tudta, hogy Hupkáék siralmasan szegény emberek. Az apa már hosszabb idő óta munkanélküli, az anya házakhoz jár mosni. Kicsit furcsálta, hogy a kislány olyan sűrűn hozza a virágot. Még ha utcán veszik is, vagy akárhonnan szerzik, még ha csak pár fillérjüket kóstálja is, mégis csak túlságos áldozat ilyen szegény emberektől.

Egyik nap tanítás után így szólt:

- Hupka, te itt maradsz, beszélni szeretnék veled valamiről.

Az osztály kiürült. Hupka izgatottan várta, miről akar vele beszélni az imádott tanítónéni.

- Nézd, fiacskám, én tudom, hogy te engem szeretsz, és ezzel a virággal mindig nagy örömet szerzel nekem, valahányszor hozod. De nagyon rosszul esne, ha ez nektek költséget okozna. Nincsen neked arra szükséged, hogy virágot hordozzál ide. Én úgyis mindig tudni fogom, hogy szeretsz, ha jól tanulsz és jól viseled magad.

A kislány sírásra hajló hangon, ijedten felelt:

- De ez nekünk semmibe se kerül, tanítónéni kérem.

- Semmibe? Hát honnan szerzitek ezt a sok drága virágot.

- Apukám állást kapott, onnan.

- Miféle állást?

- Szemetes lett. És én megkértem, hogy ami virágot talál, a szemétben, azt mindig hozza haza. És nagyon sok szép virágot talál, amit a gazdagok a szemétbe dobnak. Anyukám az ilyet kiszellőzteti, még egyszer megköti, és én idehozom. Többet nem szabad hozni?

A tanítónő lenézett az ijedt, sovány kis arcra. Megsimogatta.

- De csak hozzál. Még jobban fogok örülni neki, mint eddig.

NÉPÜNNEPÉLY

Még most is a számban van az íze annak, hogy Hódmezővásárhelyen jártam. Igen nagy passzió az: elszaladni vidékre. Szinte azt mondhatnám, hogy hazaszaladni, mert lelkem mélyén afféle jó vidékinek érzem magamat most is, pedig több mint húsz esztendeje taposom a pesti kövezetet. Olykor-olykor rajtakaptam magam, hogy valami magyartalanságot ejtettem beszéd közben. Felneszelek ilyenkor: hopp, itt az ideje megint elszaladni valahová, gyors lélegzetet venni. Hacsak egy napra is, az is több, mint semmi.

Vidéken aztán úgy teleszivom magam avval az ottani külön levegővel, mint a szivacs. Órák hosszat hallgatom a helybélieket és okulok azon, amit mesélnek. Főként azokat szeretem hallgatni, akiknek közvetlen dolguk van a néppel. Teszem azt: ispánnal. Vagy pappal. Vásárhelyen például Tereh nagytiszteletű úr ígét hallgattam.

Azt meséli például, hogy Ficsér Tóth István uramnak a vásárhelyi határban van takaros, rendben tartott tanyája. Nincs messze a várostól; olyan tizenkét kilométer távolság az egész. Jóraivaló béreslegénnyel gondoskodik arról, hogy ott minden ékesen történjék. Derék legény a béres, nincs rá panasz, rendesen végzi a dolgát noszogató nélkül is. Elvan odakint a tanyán a munkájával, nem kívánczik sehová.

Éppen ezért igen elcsodálkozott a multkortájt Ficsér Tóth István, mikor a béres elébe állott és megkérte: engedné be őt Vásárhelyre a népünnepélyre, mert ő még sohasem látott olyasmit.

- Elvette a jó Isten az eszedet? Ebbe a nagy munkaidőbe?
- Nem lesz a munkának semmi híja, gazduram. Ellátok én azér mindent.
- Nem merlek elengedni mégse. Kárát fogja látni a tanya.
- Tessék elengedni, gazduram. Igen nagyon kívánczok befele. Az idén még nem is volt szabadságom semmi.
- Hát nem bánom no, eriggy. De azt megmondom előre, hogy idejibe itthon légy, mer ez a sok jószág mind rád néz. Én ugyan egyetlen szálát sem vetek elébük.
- Nem lesz semmi hiba, gazduram, - feleli Miska nagyvigan, - napfelkőttére itthol leszek.

No, elment Miska a városba a népünnepélyre. Ottan aztán nagyon kedvére való leánnyal került össze, a banda is remekül húzta a talpa alá, bizony elszaladt az idő. Csak akkor hagyta abba Miska a táncot, mikor a bőgőhordozó már vállára kanyarította a hevedert. Jól fent járt már a nap az égen, mire Miska kiérkezett a tanyára. Ott állt már Ficsér Tóth István, paprikás hangulatban.

- Agyonisten jó reggelt.
- Jót ám, te világ kószája, ördög bújjék a dógodba. Itt ez a sok jószág, ki éhes, ki szomjas, neked meg csak a mulatságon jár az eszed.
- Nemcsak a jószág éhes, meg szomjas, gazduram. Tennap dél óta semmi se vót a számban. Csak úgy mulattam szárazon.

Ficsér Tóth István csak morgott nagy haragosan, de Örzse asszony már jött is a friss kenyérrel meg a szalonnával. Letette az asztalszékre, aztán zsémbesen odaszólt a béresnek:

- Egyél, ebadta, pedig nem nagyon érdemled. Aztán láss a jószág után, egy-kettő.

Miska gyengéd szeretettel a hasához ölelte a gyönyörűen domborodó kenyeret, nekimérte a kést, aztán lekanyarított belőle egy jó vastag darabot, olyan két ujjnyi vastagságút. Ficsér Tóth István uram sötét tekintettel nézte a nagy pusztítást. Haragudott nagyon, nem is állott meg benne a szó.

- Mi lesz azzal a kenyérrel, hé?

- Elfogy, gazduram, ha az Isten segít.

- Miféle oktalanságokat felelgetsz? Hát ha nem segít az Isten?

Miska nekiszegte a kést a szalonnának is. Úgy felelt vissza oldalfélt:

- Akkor bizony megeszem magam.

VIGASZTALÁS

Dédanyó a család egyik szemefénye. Bubus a család másik szemefénye. Nyolcvan esztendő korkülönbség van köztük: dédanyó nyolcvanötéves, Bubus ötéves. De ez nem akadályozza barátságukat. Nagyon szeretik egymást, sokat járkálnak kettesben kézenfogva. Most már naposodik az idő, ki lehet menni a kertbe is sétálni, ahol elevenen zöldül minden, sőt az első virágok már ujjongva dicsérik a világot piros és kék színeik hangosságával. Ott sétálnak, jó melegen felöltözve, dédanyó és dédunoka. Az öregasszony totyogva és botorkálva a magas kortól, a kisfiú totyogva és botorkálva a csekély kor miatt.

Mondom, nagyon jóban vannak. Néha történik ugyan közöttük valami összezőrdülés, veszek-szenek, egyenrangú vitatkozó felek gyanánt kiabálnak egymásra, de aztán megbékülnek. Értelmi fok dolgában nem sok a különbség köztük, dédanyó bizony már gyerekesen gondolkodik egy kicsit, Bubus pedig szeret nagyoskodni. Hiába van közöttük az a nyolcvan esztendő, azt lehetne szinte mondani, hogy egykorúak.

Napjaik együtt telnek. Legjobban szeretnek ők együtt játszani. Dédanyót éppen úgy érdeklik Bubus építőkockái, amelyekhez maga is hozzányúl reszketeg ujjával, mint ahogy Bubust érdeklik dédanyó tündérmeséi a vasorrú bábáról, a rettentő erős kopaszkopárról, meg a szegény ember harmadik fiáról. Néha ugyan baj van a német nevelőkisasszonnyal, aki mellőzöttnek érzi magát.

- Kérem, - mondja olykor a családfőnek a kisasszony, - nekem nagyon kínos érzés, hogy ingyen kapjam a fizetésemet. A fiúcska még mindig alig tud németül, pedig már egy éve vagyok a háznál.

- Igaza van, kisasszony, - mondja a családfő, - kissé túlzásba megy ez a dolog. Majd intézkedem.

El is határozza keményen, hogy intézkedik, de mikor meglátja dédanyót és Bubust, ahogy nagybuzgón foglalkoznak a kis gőzgép csavarjaival, elhalasztja az intézkedést holnapra. Így halogatja már egy éve.

Az utóbbi hónapokban dédanyónak nagy szüksége is van arra a meleg derűre, amelyet Bubus barátsága ad az ő öreg életének. Dédanyó sokat sopánkodik, sőt sír is, mert az a rögeszméje, hogy ki fog törni a világháború. Két szép unokája esett el tizenötben, azokat siratja most is. Az újságot dugni kell előle, mert akármit olvas, azt olvassa ki belőle, hogy megint háború lesz.

- Borzasztó ez, gyerekeim, - mondja kétségbeesetten - megint az a sok vér, az a sok szép fiatal élet és még hozzá a gáztámadások, jajjaj, gyerekeim, egész éjszaka csak hánykolódom álmatlanul, mindig az jár az eszembe, hogy mi lesz velünk és mi lesz az egész világgal.

Vigasztalják, próbálják másra terelni a szót, de csak ideig-óráig sikerül. Dédanyónak nem megy ki a fejéből az új világháború. Sír, sopánkodik, gyötri öreg lelkét.

Mit lehetne vele csinálni? Vitázni nem lehet vele, mert ez nem érvek dolga. A családfő százszor is igyekezett már meggyőzni, hogy most teljesen kizárt dolog a világháború. Bólongat rá dédanyó, félig-meddig hiszi is, de már egy negyedóra múlva újra kezdi a pityergést a sarokban:

- Jajjaj, gyerekeim, mi lesz veletek, miért kellett nekem ilyen borzasztó aggodalommal megélni ezt az öregkort, megint nem aludtam egész éjszaka, a szememet le nem tudtam hűnyni...

A minap a családfő elővette Bubust.

- Gyere csak ide, Bubus, figyelj rám, Dédanyó téged szeret legjobban, te magad látod, hogy mennyit sír és töpreng szegény, próbáld valahogy megvigasztalni, talán rád hallgatni fog, mert miránk már nem hallgat.

Bubus okosan bólint. Megy vissza dédanyóhoz, aki megint sirdogál a sarokban. Felkapaszkodik az ölébe. Átkarolja öreg nyakát és vigasztalja:

- Ne sírjál, dédanyó, nincs semmi értelme. Mikor kitör a háború, te már úgysem fogsz élni.

KATEDRA ELŐTT.

I. ODAFENT

Kassai népiskolában cseh tanító macerálta a gyerekeket. Mindegyiket felhívta, hogy hol született. Legtöbbszörre odavalósi gyerekek. A történet csehül folyik, de én magyarul mondom el.

- Novák! Állj fel! Hol születettél?

- Kassán.

- Micsoda? Nem megmondtam már nektek, hogy az nem Kassa, hanem Kosice? Itt maradsz bezárva, nem kapsz ebédet és kitérdelsz a sarokba. Haszontalan kölyök. Szobotka! Állj fel! Hol születettél?

- Kassán.

- Úgy? Na majd rendbe szedlek én benneteket. Itt maradsz bezárva, kitérdelsz, ebédet nem kapsz. Aki nekem Kassát mond, azt mind bezárom. Hupka! Állj fel! Hol születettél?

Hupka kis tömzsi szeplős gyerek. Kis pofája csupa ravaszság. Feláll és ráhunyorít a tanítóra:

- Helyben.

II. HITTANVIZSGA

A fiam, - hadd dicsekedjem el vele, - jeles tanuló. Az idén fog érettségizni Debrecenben, remélem, jelesen. Már az első elemiben az osztálya élére került.

Év végén jöttek a vizsgák és kezdődtek a nagy esettel, a hittanvizsgával. A fiú református, és a tiszteletes, aki év közben oktatta, meg volt vele elégedve. Annyira, hogy a vizsgán, ahol szülőkből és tanárokból díszes ünnepi közönség verődött össze, vele akart büszkélkedni. Pár gyenge feleletet adó kisfiú után kiszólitotta az én fiamat, hadd halljon most a közönség egy szép, hangos feleletet, értelmeset, folyékonyat, akár a vízfolyás.

A tiszteletes úr feltette a kérdést:

- Mondd meg nekem, fiam, hogy Ádám és Éva a bűnbeesés után ott maradtak-e a paradicsomban?

Azzal hátradőlt a tiszteletes és várta a hosszú feleletet. A fiú azonban olyan hangon, amely csodálkozik egy lehetetlen feltevésen, mindössze ennyit felelt:

- Á.

A SKÓTOK.

A világ legtakarékosabb emberfaja a skót. A skót ember fukarságáról annyi történet szól, ahány csillag van az égen. Egy ismerősöm most Londonban járt és meséli, hogy a szállója előcsarnokában megismerkedett egy skót földbirtokossal. Nagyon összebarátkoztak, a skót nagy figyelemmel hallgatta ismerősöm fejtegetéseit a magyar viszonyokról, az előbb-utóbb okvetlen elkövetkező revízióról és más dolgokról. A skót igen szimpatikusnak találta az egész magyar ügyet és speciálisan a magyar ügynek ezt a személyes hangoztatóját. Minélfogva elővette tárcáját, kivett belőle egy névjegyet és átnyújtotta a magyarnak.

A magyar szintén elővette a tárcáját, maga is kivett egy névjegyet, a skótét pedig el akarta tenni. Az azonban így szólt:

- Bocsánat, a névjegyemet csak azért adtam, hogy olvassa el. Miután elolvasta, legyen szíves visszaadni, mert magamnak is kevés van belőle.

Szépen kivette a névjegyét a magyar kezéből, gondosan visszatette a tárcájába s a tárcát zsebetette.

De ezt a kis történetet csak úgy előljáróban mondtam el, mintegy „lever de rideau” gyanánt. Egy másik skót dolgot akarok elmesélni, amelyet viszont egy angol barátomtól hallottam.

Éldegélt Skóciában három fivér. Scone, Malcolm és Alban. Scone húszéves volt, Malcolm tizenkilenc, Alban tizennyolc. Nagyon rosszul ment a soruk, ezért Scone elhatározta, hogy ő nem kínlódik tovább otthon, elmegy Amerikába szerencsét próbálni. Malcolm és Alban kikísérték bátyjukat a hajóhoz, érzékeny búcsút vettek tőle és Scone csakugyan elvitorlázott az újvilágba.

Ritkán hallottak hírt egymásról. Levelet nem igen írtak, hiszen a levélpapír maga is pénzbe kerül, hát még a bélyeg. Csak úgy előszóval izengettek egymásnak, ha történetesen akadt ismerős, aki Amerikába ment, vagy Amerikából jött. Az itthon maradott két fivér is elboldogult valahogyan, kezdtek gyarapodni és vagyont gyűjteni, a kivándorolt fivérnek meg

éppen felvitte a jó Isten a dolgát, vállalkozásai beütöttek és dollármilliomos lett belőle. Húsz esztendő alatt dúsgazdag ember lett. És húsz esztendő múltán egy szép napon izenet jött Malcolm és Alban portájára: Scone befejezte amerikai munkáját, vagyonával haza fog térni. Ekkor és ekkor érkezik, kéreti két öccsét, hogy várják a hajónál.

A hajó megérkezett és a gazdag Scone kiszállott. Soká kereste a várakozók között öccseit, de nem tudott rájuk ismerni. Egyszer csak odatoppan hozzá két különös ember, mind a kettőnek térdig ért a szakáll. A két szakállas ember volt Malcolm és Alban.

- Isten hozott, Scone - mondták, nekiestek bátyjuknak és nagy örömmel ölelgették.

- Adjon Isten, fiúk, - mondta Scone örvendve, - de mi az ördög történt veletek? Miért növesztettek térdig érő szakállt?

Malcolm szemrehányóan nézett bátyjára és így válaszolt:

- Még te kérdezed ezt, aki magaddal vitted Amerikába a borotvát?

Scone megértette a dolgot. Lelkifurdalásokat érzett és mentegezni kezdte magát. De Alban jószágon a vállára ütött.

- Nem baj, öregem, nem baj. Húsz évig nem vásároltunk nyakkendőt.

JELKÉPES TÖRTÉNETEK.

1. A KISBÍRÓ

Vasárnap délután. Falusi utca. Itt kocsmá is a sarkon. Belülről nagy zivaj, dobolás, puffogás hallatszik kifelé. Annak jeléül, hogy valami komolyabb fajta vita folyik odabenn. Nem is éppen ártalmatlan. Legalább is ezt mutatja, hogy ott ül egy anyóka a kocsmá előtt a padkán és fejét ingatva, keservesen pityereg.

Arra jön a kisbíró. Hallja belülről a megveszekedett lármát, látja a síró öreg nyanyát.

- Hát magának mi a baja, lelkem?

Nagy jóakarattal és méltósággal kérdi ezt a kisbíró, mert tudnivaló, hogy igen pöffeszkedő és nagyhangú ember ökigyelme. Hatalmaskodik, ahol csak teheti és nagy hivatalos állását mindenütt kimutatja.

- Jaj, lelkem, - sírdogál az anyóka - nagy az én bajom. Odabent van a fiam a kocsmában.

- Az Andris? A katona?

- Az, lelkem, az. Váltig mondtam neki, hogy ha már hazajött erre a kurta kis szabadságra, maradjon békével, ne okvetetlenkedjék. De cudar természetű legény ez az én fiam nagyon. Mivelhogy alvégi legény, hát a felvégi legények, mikor megtudták jövetelit, megizenték neki, hogy a felvégre el ne merészkedjék. Egyéb se kellett neki, csak azért is eljött, mert mindig mutatni akarja, hogy ő nem fél senki fiától. Egyenest idejött a kocsmába. Jajjaj, lelkem, azóta nem is tudom, mi van vele odabent.

- Mér? Nekiestek a felvégiek?

- Neki, lelkem, neki. Nyócan vannak az én egyetlen fiam ellen. Ott rimámkodtam egy darabig a kármentő tövibe, hogy mondom: gyere ki, Andris fiam, hiszen elevenen megnyuvaszt tégedet ez a sisera-had, de ő kituszkolt engemet, hogy azt mondja: üljön csak ki édesanyám a kocsmá elé, osztán ríja ki magát, amíg én ellátom a baját ennek a nyóc tökfilkónak. Hát most itt ülök, oszt sírok, jajjaj, édes szép fiam, mi lesz veled, jajjaj.

A kisbíró méltóságosan homlokát ráncolta:

- No, majd bemegyek, oszt rendet csinállok.

- Jaj, lelkem, be ne menjen, ha Istent ösmer, mert azt is mondta az én Andris fiam, hogy mostan egy darabig be ne menjen a kocsmába senki, az ő dolgát elvégzi maga, ne zavarja senki más a munkájában, mert ha valaki bemegy, akkor ő rögtön abbahagyja a verekedést, osztán úgy kidobja azt az illetőt, hogy a lába se éri a földet.

- Engem? Kidob? A kisbíró? Hát idehallgasson, néne. Én mostan bemegyek, osztán egymásután kiszórom mind a kilencet, a maga fiát is, meg a felvégieket is. A maga fián fogom kezdeni. Maga csak üljön itt, osztán szépen olvassa meg egymásután azokat, akik majd repülnek kifelé az ajtón.

Azzal délcegen indult a kisbíró befelé. Megnyitotta a kilincset, bement. Hát uramfia, egy perc nem telt belé, már repült is ki az ajtón az első ember.

- Egy - számlálta az anyóka.

Ekkorra már a kidobott ember földet ért. Onnan szólt fel az öregasszonyhoz.

- Hagyja. Én vagyok.

Maga volt a kisbíró.

2.

A CSENDES KATONA

Megy a katona a ligetben. Kézenfogva a babájával. Nem is kézenfogva, csak ujjonfogva. Tudniillik a katona nyújtja a mutatóujját, azt markolja Kati. És lóbázza. Így mendegélnek zsvajban, tömegben, verklilármában.

Nagyon sok az ember, nagy a tolongás, Katit lesodorják a katona kezéről. Körülnéz: nincs Kati sehol. Furakodik a katona, felágaskodik, nézeget. Kati nincs. Percek is beletelnek, amíg megtalálja. Ott van az egyik mutatványos bódé tövében és ijedten keresi tekintetével a párját. Azért olyan ijedt, mert egy mennykő nagy férfiember áll előtte és igen hevesen hívogatja hajóhintázni.

Odalép a katona, megfogja a Kati kezét, az idegennek nem is szól. Vinné a lányt elfele. De az a nagy melák ember megharagszik, hogy csak ilyen kurtán-furcsán elviszik tőle a szép lányt.

- Hallja, vitéz úr, a kisasszonnyal én társalkodok, a kisasszonyt hagyja békibe.

Nem felel a katona, mert nem akar háborúságba keveredni. Csak húzza Katit, hogy menjenek. A nagy behemót idegen odaáll a katona elé:

- Hallja, ha rögtön el nem ereszti azt a lányt, akkor én magának megyek, megfogom a torkát...

A katona ezt csendesen hallgatja. Aztán szelíden így szól:

- Én vajjon addig mit csinállok?

A GYÖNGÉD FÉRJ.

Összes ismerősöm között Pali a leggyöngédebb férj. Olyan figyelmes ma is a menyecskéhez, mintha a mézesheteknél tartanának. Pedig azokon már évek óta túlvannak.

Mintaférj ez az én Pali barátom. Ha virágos kofát lát az utcán, képes leszállni az autobusról, vagy taxiról, vagy akármiről, hogy virággal toppanhasson be az asszonyhoz. Reggel nem igen találkoznak, mert az asszony soká alszik, Pali pedig megy a minisztériumba és pedig az új rend szerint már félkilenckor. Délben látja hitvesét először, nem mulasztja el megjegyezni, hogy milyen kitűnő színben van, hogy ruhája színe pompásan illik neki, részletesen érdeklődik: hogy aludt, hogy érzi magát és a délelőtti folyamán nem volt-e - Isten őrizz - valami bosszúsága. Névnapról, születésnapról, házassági évfordulóról nemcsak hogy nem feledkezik meg, hanem már két héttel előbb környozást indít az asszony barátnői között: tudnák meg, hogy van-e Lenkének valami titkos vágya és mi okozna neki legnagyobb örömet. Ha Lenke társaságban elszólja magát és csípős nyelvével megbánt valakit, Pali rögtön helyt van, Lenkének ad igazat, aztán a megbántottat titokban addig kapacitálja, cirógtatja, becézi, míg megengeszteli. Amit Lenke csinál, az mindig helyes, kitűnő és nagyszerű.

Tegnap együtt voltunk egy ismerős családnál. Vacsorára hívtak bennünket és megbeszéltük, hogy együtt megyünk. Tudniillik Paliék ilyenkor mindig taxit vesznek, mert Pali óvni igyekszik a feleségét attól, hogy autobuszon valaki letapossa az estélyi cipőjét. Én pedig útba esem nekik, tehát megállnak és felvesznek. Így is történt.

- Lenke nagy meglepetést tartogat nekünk, - mondta Pali sugárzó hangon.

- Micsoda meglepetést?

- Új ruhája van, amit még én sem láttam. Ma kapta haza a ruhát. Nem engedte, hogy megnézzem; rögtön rávette a bundát. Képzelheted, milyen izgatottan és kíváncsian várom, milyen a ruha.

Siettem én is udvariasan megjegyezni, hogy szintén kíváncsi vagyok az új ruhára. Abból egyelőre semmi sem látszott, Lenke fülig bundájába burkolódzott.

De a vendéglátó ház előszobájában letette a bundát. Mondhatom, visszahőköltem a látványtól. Ennyire kivágott ruhát még soha életemben nem láttam. Nem szeretek nagyképűnek látszani és megértem, ha egy nő örül annak, hogy szép. De ennek a kivágásnak fele sem volt tréfa. Elül is a botrány határait érintette, hátul pedig nem is kivágás volt, hanem egyszerűen semmi. Hogy Lenkének szép háta van, azt tudjuk. De most arról is meg lehetett győződni, hogy szép dereka van. Sőt még arról is, hogy a derekának öv-vonala alatt két centiméterrel, pontosan hátgerince vonalában, egy pici barna petty látható.

Lenke diadalmas és boldog arccal forgatta előttünk termetét, hogy elül-hátul teljes pompájában láthassuk. Ránéztem Palira. Pali nyelt egyet. Nagyot nyelt.

- Szép ruha, - mondta udvarias, bár kényszeredett hangon.

Mentünk befele a társaságba. Lenke ruhája szenzációt keltett. De meghökkent szenzációt. Az asszonyok mézédeseen hangzó epés megjegyzéseket tettek rá. Például:

- Milyen jó neked, édesem. Engem az uram pofonütne egy ilyen kivágásért, pedig nincs benne semmi.

Az urak összevigyorogtak mögötte. Némelyik fiatalember, ha Pali nem nézett oda, olyan orcátlanul szemlélte a Lenke hátát, sőt derekán a lencsét, hogy ezért a pillantásért provokálni lehetett volna. Egész este Lenke kivágott ruhája volt a főesemény. Elkerülhetetlen volt, hogy

vitát okozzon. Csakugyan kifejlődött a vita a kivágás elvi kérdés fölött. Pali csak hallgatta, hallgatta türelmesen, aztán egyszer ellentmondást kizáró hangon közbeszólt:

- Az öltözködés magánügy. Ha van hölgy, akinek az ilyen ruha nem tetszik, az csak irigységből beszél. Ha van úr, akinek nem tetszik, az szóljon.

Erre a vita megszűnt. Ha a feleségéről van szó, Pali igen goromba is tud lenni. Az epés megjegyzések tettesei megszeppentek. Valaki más beszéd tárgyat pendített meg, a kivágásról nem esett több szó. De a kényes vita megártott az este hangulatának. Kevéssel tizenegy után már oszlott a társaság. Én Paliékkal mentem el. Kíváncsi voltam, lesz-e valami megjegyzése Palinak, ha egyedül maradtunk.

Kifogástalanul udvarias volt a feleségéhez. Besegítette a kocsiba, bundája csücskét óvatosan elrendezte, előzékenyen megkérdezte, jól ül-e, satöbbi. Aztán így szólt:

- Nézd, szívecském, mi még felnézünk egy félórára a klubba. Te szépen menj haza, végy magadra valamit és fekdj le.

A KŐ

Kolozsvárott volt egy barátom, Szvoboda. A billiárdasztalnál ismerkedtünk meg. Roppant szenvedélyes billiárdozó volt ez a Szvoboda és nagyon szépen is tudott játszani. Mi többi karambolisták irigységgel vegyes tisztelettel néztünk rá, mert egy karambolversenyen megnyerte a második díjat, egy nagyon szép dákót. Így aztán saját dákójával játszott, a dákó ott állt a kávéházban, a markőr vigyázott rá, mint a kosztba adott gyerekekre. Szvoboda már délelőtt ott volt a kávéházban, játszott egy óráig, akkor elszaladt a Menzára ebédelni és már rohant is vissza. Játszott egész délután. Csak úgy röpködtek a harmincas, negyvenes szériák.

Csak hogy ebből nagy baj következett. Mert Szvoboda egyébként filozopter volt, természetrajz-szakos filozopter. A billiárd pedig nem jót tesz a tudománynak. Szvoboda egy szép napon azon vette magát észre, hogy másnap kollokválnia kell ásványtanból. Igen nekikeseredett saját könnyelműségén, szerette volna falba verni a fejét. A lelkiismeret igen eluralkodott rajta, mély bűnbánatot érzett a billiárd miatt. De hát késő bánat eb gondolat.

Ott ült este a könyvei előtt, amelyeket másnapra mind tudni kellett volna és ő nem tudott belőlük egy mondatot sem. Még annyit sem, amennyit hallomásból megtanulhatott volna, hiszen előadásra nem járt. Ekkor fantasztikus gondolat villant meg a fejében: meg fog tanulni egyetlenegy ásványt remekül. Hátha a jó Isten csodát tesz, és a tanár éppen ezt az egyet fogja kérdezni tőle. Hallani néha ilyen bámulatos történeteket. Elvégre miért ne történhetne meg vele is. Szerencse dolga az egész. Nekiült tehát és találomra kiválasztotta a kvarcot. Megtanulta kitűnően. Úgy tudta éjszaka fél egyre a kvarcot, hogy maga a professzor se különben. Azzal szépen lefeküdt és másnap reggel ment kollokválni.

A professzor ott ült a katedrán, előtte az asztalon rengeteg mindenféle ismeretlen kő. Mikor egy-egy egyetemi polgár a katedra elé állott, a professzor benyúlt a sok kő közé, kivett egyet és odaadta a diáknak, hogy állapítsa meg minéműségét és beszéljen róla.

Hárman már lekollokváltak. Ekkor került sor Szvobodára. A professzor odanyúlt, kivett a kövek közül egy furcsa zöldes színű, cseppkőszerű ásványt és átnyújtotta Szvobodának.

- Mi ez az ásvány?

Szvoboda jól megnézte, aztán felnézett. Mély bánattal felelt:

- Nem kvarc.

BÚCSÚZÁS.

- Hát akkor csókollak, édes Zsuzsám, most már igazán menni kell.

- De igazán ne menj még, hiszen korán van. Pont tizenkettő. Hol van még az utolsó villamos? Tizenkettő huszonötökor megy.

- Igen, de holnap annyi a dolgom, hogy azt sem tudom, hol a fejem. Csókollak, édes Zsuzsám, pá, viszontlátásra, csókollak. Én nem is tudom, mit csinálok holnap délelőtt, ha hetvenfelé tépném magam, az sem volna elég. Csókollak, angyalom, viszontlátásra.

- Csókollak, drágám, mi az a borzasztó sok dolog?

- Hát például a Laci állása miatt el kell mennem az öreg Kelecsényihez a kereskedelmi minisztériumba. Az uram nem ér rá az irodájától. Ezt pedig okvetlen el kell intézni, mert ha Lacit most se tudjuk elhelyezni, akkor megint el kell halasztani az esküvőt. Képzelheted.

- Jaj, ne is mondd, szegény Mici. Már mióta várnak.

- Bizony. Holnap okvetlen el kell menni a kereskedelmibe. Aztán a nagyobbik baj: a valuta. Nem képezed, hogy azért a pár schillingért mennyit kell mászkálni a Nemzeti Bankba. No, Isten veled, szívem, pá, csókollak.

- Isten veled, drágám. Hát mégis csak Ausztriába mentek?

- Muszáj odamenni, mert azon a kis helyen, amint mondtam, nyaral az uram főnöke és ő most nem akarja elmulasztani az alkalmat, hogy fesztelenül együtt legyenek. Csak az a borzasztó, hogy mennyi baj van evvel a valutával. Jaj, jaj, micsoda délelőttöm lesz. Most már csakugyan sietni kell. Csókollak, angyalom, a viszontlátásra, délután okvetlen telefonálj.

- Csókollak, drágám, okvetlen felhívlak. Csókoltatom Micit, ha találkozol vele. Képzelem szegényt. Borzasztó, hogy meddig kell nekik várni.

- Már két és fél éve. Pedig hogy szeretik egymást! Igazán ritkaság a mai világban. Ez a Laci olyan figyelmes, olyan gyengéd, mindig vigasztalja, ha Mici már türelmetlen, az ember meg-sajnálja őket. Szegények. De talán most ez az állás sikerül. Csak el ne késsek az öreg Kelecsényitől. És még a Nemzeti Bank. Teremtő Isten! No, csókollak, drágám, most már rohanok. Ha elmegy az orrom elől az utolsó villamos, meghalok. Borzasztó arra gondolni is, hogy Laci nem kapja meg az állást. Akkor aztán vége volna a világnak. Mici mehetne lakni a mamáékhoz.

- A mamáékhoz? Hiszen most kitűnően megvan a sógorodéknál, miért kell neki onnan elmenni?

- Szent Isten, hát ezt nem mondtam? A sógorom válik. Jaj, de rettenetes, hogy így kell sietnem, tudod mit, holnap délután elmondom telefonon az egészet. De hiszen én azt hittem, hogy már elmondtam. Nem neked mondtam el? Ja, persze, Elzáéknak mondtam el, mielőtt idejöttem, hiszen azért késtem is egy kicsit. Szóval válnak, kérlek. Majd elmondom telefonon, most már rohanok, csókollak, drágám, talán még elérem azt az utolsó villamost. Csókollak.

- Eléred még, ha sietsz, hogyne. Csókollak. Hát ez óriási, ez a válás. Isten veled. És ez most már végleges?

- Úgy látszik, végleges. A sógorom hallani sem akar békületről. Majd elmondom az egészet. Megjegyzem, igaza is van, ha nem akar békülni. Én mindig az asszonyok pártján szoktam

lenni, de ebben az esetben, kérlek, amit Klári csinált, kérlek, szóval majd részletesen elmondom az egészet telefonon, most már rohanni kell, délután itthon leszel? Úgy három óra tájban felhívnalak.

- Három tájban? Várjál csak. Az nem jó. Mi nem ebédelünk itthon. Kettőre vagyunk híva. Hívjál úgy félöt tájban. Vagy tudod mit: én hívlak ötkor.

- Az nem jó, félőtől félhatig angol órám van, akkor nem tudok beszélni. Jézusmária, elmegy az orrom elől az az utolsó villamos. Jól jár ez a falióra?

- Nem, ez késik tíz percet.

- Késik? Teremtő Szentatyám, hiszen akkor elkéstem az utolsó villamost! Borzasztó! Most mit csináljak?!

- Nincs más hátra, mint hívni egy kistaxit. Szabad zászlóval jönnek, nem kerül sokba.

- Jó, köszönöm, hívjad azt a taxit, légy szíves, borzasztó délelőttöm lesz. Hát akkor taxin megyek, csókollak drágám, felhívlak félhatkor.

- Most már ne siess, van egy pár perced, míg jön a taxi. Mi van Kláriékkal? De mit állunk itt? Foglalj helyet.

- Igen. Hát kérlek, ezelőtt hat évvel Klári megismerkedett Abbáziában egy mérnökkel...

- A vegyészmérnökkel?

- Nem. A vegyészmérnök ezelőtt négy évvel volt Balatonföldváron. Ez gépészmérnök volt. Van egy cigaretta?

- Gyujts rá, drágám és tedd le a bundádat, mert nagyon kimelegszel. Szóval?

- Szóval, kérlek, ez a gépészmérnök...

Satöbbi...

KONJUNKTÚRA.

Az ilyen hóakadályos időkben bajos a vasútazás. Dunántúl főként. Mindig olvasható az ujságban, hogy itt, vagy ott elakad a vonat. Meg hogy ez, vagy az a gyors hány óra késéssel futott be Budapestre. Jómagammal is megtörtént, hogy Sopronból hazajövet, elakadtam egyszer. Nagyon kellemetlen volt, mert aznap este egy barátom tiszteletére adtak vacsorát s arról nem akartam elmaradni. Folyton az órát néztem, mert megálltunk nyílt pályán. Közben kialudt a világítás és vaksötét borult nemcsak arra a félszakaszra, amelyben egyedül utaztam, hanem az egész kocsira. Mialatt kint a folyosón a félszakaszom előtt álldogáló hölgyek vidáman kacagtak a sötétségen, nekem az jutott eszembe, hogy át fogok öltözködni. Az illető társasvacsorához szmokingot kellett vennem, az pedig velem volt. Fel tudom én azt venni sötétben is. Neki is kezdtem ennek a műveletnek a sötétség örve alatt, gondolván, hogy mihelyt befutok Budapestre, egyenesen megyek a barátom vacsorájára. Csakhogy aki másik ruhát akar venni, annak előbb le kell vetnie a rajta lévő. És van egy pillanat, mikor az egyik ruha már nincs rajta az emberen, a másik pedig még nincs. Ebben a pillanatban javult ki a kocsik világítása, az én félszakaszomat is ragyogó fényáradat öntötte el. A hölgyek sikoltózva futottak el a kocsik másik végébe, én pedig majd a föld alá süllyedtem szégyeltemben.

De csak beszélek itt, pedig egész mást akarok elmondani. Azt a közgazdasági történetet, amelyet én Fellner Páltól, a képviselőtől, hallottam. A Dunántulról igyekezett hazafelé Budapestre és a hófúvásban elakadt a vonat. Ha jól emlékszem az elbeszélésre, Lepsény állomáson.

Nem lehetett tovább menni. Az utasok megunták a várakozást a kedélytelen kocsikban és kiszállottak. Volt, aki járkált az állomás előtt, hogy mozgassa elgémberedett tagjait, mások pedig bevették magukat a fűtött váróterembe. Multak az órák és hogy a vonat egyhamar elindul, arra semmi remény nem mutatkozott. Késő éjszakára járt az idő, az utasok fáradtak voltak, éhesek és szomjasok.

Ekkor a váróteremben felbukkant egy lepsényi magyar. Még pedig alaposan megrakodva bukkant fel: demizsonokban bort hozott, kosárban kenyereket. Kés is akadt nála, meg pohár is. Lerakódott a váróterem közepén és elkezdte árulni a kenyeret, meg a bort.

- Hogy a bor? - kérdezte mohón az az utas, aki legelsőbb észrevette.

- Egy pohár bor tíz fillér, egy karaj kenyér tíz fillér.

Szempillantás alatt már ötven voltak körülötte, már tizen, már huszan. Egymás feje fölött nyulkáztak, kapkodtak, kiabáltak. Mindenki éhes volt és szomjas. A lepsényi ember nem győzte mérni a bort és szegni a kenyeret. Ha tíz keze lett volna kettő helyett, az sem lett volna elég. Villant egyet a szeme. Elrikkantotta magát:

- Húsz fillér a bor, húsz fillér a kenyér!

Nem is figyelték az árát, csak tolongtak és lökdösődtek. Most már sűrű tömeg vette körül. Néhány pohár bort kiosztott a lepsényi ember a legjobban tolongóknak, néhány darab kenyeret is. Akkor körülnézett és megint kiáltott egyet:

- Harminc fillér a bor, harminc a kenyér!

Nem törődött az áremeléssel senki. Nagy kortyokban nyelték a bort és nagy harapásokkal falták az ízes, falusi kenyeret az utasok, akik étlen-szomjan rostokoltak itt már hosszú órák óta. Még nagyobb árat is szabhatott volna a lepsényi ember. És szabott is.

- Ötven fillér egy pohár bor, ötven fillér egy karaj kenyér.

Erősen fogyott a bor is, a kenyér is. Voltak, akik megijedtek, hogy étel-ital elfogy, mielőtt rájuk került volna a sor. Ezek most még jobban kezdtek lökdösődni. Valóságos közelharc tört ki borért és kenyérért. A lepsényi ember gyorsan még egyet srófolt az árprésen. Vakmerő magasra szökött most már: hatvan fillért vett egy pohár borért és hatvan fillér egy darab kenyérért. De megkapta.

Jutott mindenkinek? A „rush” kezdett alábbhagyni. A lepsényi ember aggódva figyelte a vételkedv lankadását. Gyorsan kikiáltotta, hogy a bornak is, kenyérnek is csak negyven fillér az ára. Egy páran még ettek és ittak. De már csak szórványosan. Akkor az eladó lement harminc fillérre, majd kisvártatva huszra. De akkor már mindenki csillapította éhségét is, szomját is.

- Tíz fillér a bor is, a kenyér is!

Így zuhant le a hatvan filléres rekordár tízre. Ittak, idogáltak még az emberek, kenyeret is majszolt még egy-kettő. De már csak immel-ámmal. Most már negyedórák is elteltek, míg egy-egy vevő megjelent a demizsonoknál. Végül egy álló félóráig nem jött senki. A lepsényi ember állt és várt, az utasok beszélgettek.

- Nem tetszik egy pohár bor? - szólított meg a lepsényi egy arra menőt.

- Hogy adja?

- Odaadom ingyen. Maradt még öt liter borom, azt nem akarom hazacipelni. Aki meg akarja inni, megihatja.

A PEDÁNS EMBER.

Ezt a történetet az ügyvédeimtől hallottam. Hősét nevezzük Grün úrnak. Valójában egy másik szín német nevét hordja, de az nem fontos. Legyen csak Grün.

Remek alak volt ez a Grün. Kis vörös ember volt, bár vörösségét csak a szemöldökéről lehetett megállapítani, egyébként olyan volt a feje, mint a pulykatojás. A pulykatojás tudniillik kopasz és szeplős. Szeme is majdnem olyan kevés volt Grünnek, mint a pulykatojásnak. Két vékony hasadék volt a homloka alatt, két vízszintes vonás, amelyet még a vörhenyes pillák seszínű volta is titkolt a külvilág előtt. A bőrön metszett e két vékony nyílásból alig látszott szem, ha látszott is, savósínű valami volt, hunyorgó és ravaszul kicsi.

Ez volt a feje neki. A fej alá apró termet csatlakozott roppantul kifejt és kivasalt textilcsomagolásban. Soha ezen a Grünön egy pelyhet, egy morzsát, vagy valami ilyest nem lehetett felfedezni. Nem volt éppen elegáns ember, de makulátlanul tiszta és gondos volt a megjelenése. Mozdulatai is kimértek, óvatosak. Ha leült, óvatosan és hosszasan húzogatta fel a nadrágja szárát, hogy ki ne térdelődjék. És ha még hozzáteszem, hogy mi volt a foglalkozása, Grünt teljesen bemutattam. Elég mindennapi foglalkozása volt Grünnek: alkalmi üzleteket szimatolt, adott, vett, alkudott, közvetített. Mindezt az „ügynök” gyűjtőnév alá rejtette. És amit rejtett, azt hallatlan ügyességgel csinálta, mindeddig semmin rajtaérni nem lehetett.

Volt egy érdekes szokása Grünnek: minduntalan elővett egy noteszt és nagy gondossággal jegyzett beléje valamit. Állandó ismerősei már ismerték ezt a szokását és ügyet sem vetettek rá. De ha új ember vetődött a külvárosi kávéházba, amely Grün főhadiszállásául szolgált, és szóvá tette ezt a szokást, Grün hunyorított egyet a szemhéjjak mögé rejtett szemével és azonnal felvilágosítást adott.

- Én pedáns ember vagyok. Ebbe a noteszbe mindennap beírom, sőt minden órában beírom, hogy hol voltam és kivel beszéltem. Akármikor tudni akarom, vagy tudni akarja más, hogy ekkor, meg ekkor hol voltam és mit csináltam, csak visszalapozok a noteszben és pontosan megmondom. Akarja látni a példát? Mondjuk: Hol voltam tavaly, január negyedikén délelőtt tizenegy órakor. Tessék. Itt van. Az Elevátor-kávéházban dominóztam Tokaji forgalmi adóellenőrrel és Zacsek pallérral. Vagy hol voltam az idén március tizenhetedikén, délután ötkor. Tessék. A Kinizsi-kávéházból próbáltam telefonon felhívni Sollinger ékszerügynököt, de a Miramare-kávéház egy álló óráig mással beszélt. Na? Nem nagyszerű? Mi?

Az idegen ilyenkor álmélkodott. Grün pedig büszkén zsebetette a híres noteszt, de előbb pedánsul kisímtotta azokat a lapokat, amelyekről oly impozáns pontossággal olvasta fel szabatos adatait.

Hát a minap mi történt. Grün békésen römizett az Elevátor kávéházban. Osztáskor nyolc treffet kapott a kezébe és szomszédja azonnal leadott még egyet, Grün magyarázható izgalommal várta a következő kártyákat, hiszen csak egy lap kellett, hogy a lesujtott partnerek elé odavágja a flösst. És ime, a harmadik körnél a szomszédja ledobja a treff kilencest. Grün nagy lélegzetet vett a diadalmas bemondáshoz, de mielőtt szólhatott volna, hátulról egy kéz nehezedett a vállára. Hátranézett. Egy marcona ábrázatú, feketebajúszos ember állt mögötte.

- Ön Grün Jenő?

- Az vagyok.

- Szíveskedjék követni. Államrendőrségi detektív vagyok.

Grün nyugodtan felállt. A detektív másik kezében felfedezte a csuklóbilincset.

- Milyen ügyben?

- Ön egy vagon árut megvett négyszáz pengőért, holott tudta, hogy annak értéke tizenhatezer pengő, tehát tudnia kellett, hogy az lopott áru. A tolvajok már vallottak, ne okoskodják sokat.

Grün a zsebébe nyult és kivette a noteszt.

- Mikor történt volna ez?

- Ez történt tavaly, november hetedikén.

Grün lapozott a noteszben és bólintott.

- Hány órákor?

- Tíz órákor.

Grün a noteszbe nézett és ismét bólintott.

- Reggel tíz órákor, vagy este tíz órákor? Mert az nem mindegy.

- Este tízkor.

Grün harmadszor is bólintott, a noteszből ellenőrizve a bementett adatokat. Aztán zsebetette a noteszt, egymásra helyezve két csuklóját, odanyújtotta a bilincs számára és így szólt:

- Stimmel.

A KRAKÉLER

Nagymagyarország figurái és mai honfitársaink között az tette a leglényegesebb különbséget, hogy békevilágban sokkal kevesebb dolguk volt az embereknek. Nemcsak bőségesen maradt szabad idejük, hanem fölöslegesen is. Ma az emberek hiába keresnek foglalkozást, hogy betevő falatjuk legyen. Akkor hiába kerestek tennivalót, hogy a fölösleges időt agyonüssék vele. Így származtak abban az időben a csupa e betűvel írott regények, vagy a kenyérbéltől épített játékos várkastélyok és hadihajók. Mintha csak rabok lettek volna az akkoriak a tétlenség börtönében.

Pesten is, minden kisvárosban is akadt olyan ember, akiben a tétlenség felhalmozódott energiájához még feltűnési vágy és sűrűvérű erőszakoskodási ösztön is járult. Az ilyenből lett a krakéler.

Azt hívták krakélernek, aki folyton és mindenáron kereste az alkalmat, hogy embertársaiba belekössön. Mi volt a célja? Megdicsőülni egy ártalmatlan kardpárbaj lovagiasságában. A jegyzőkönyvet a négy segéd aláírásával büszkén eltenni gavalléri pályája halmozódó emlékei közé. Vagy talán nem is volt célja, csak kiélni nyughatatlan kötekedő természetét. Mint ahogy a rágcsáló állatnak akkor is muszáj rágcsálni, ha nem éhes. Kiélhette minden különösebb veszedelem nélkül. Ha az első vérig szóló párviadalban karcolást kapott, az már nagy esetnek számított. Azokat az emlékezetes, halálos végű párbajokat, amelyeket a múlt század társadalmi krónikája élénk tár, sohasem krakélernek vívták.

A krakéler szemébe csapta a monoklit, amely fekete zsinórral volt kabátja szárnyához erősítve és elindult az utcán, hogy aznapi zsákmányáról gondoskodjék. Kihívó tekintettel nézegetett köröskörül, vajjon akad-e vakmerő halandó, aki görbén merészkedik rátekinteni. Ment magasra emelt fejjel, kidüllesztett mellel és szorgosan kereste áldozatát. De ezt nem volt könnyű megtalálni. Mindenki ismerte már, messziről kitértek neki. Ő pedig könyökét szándékosan kifeszítve, lejtett tovább, hogy aki abba beleütközik, azt azonnal felelősségre vonja. De még csak pillantások sem ütköztek beléje. A békés szándékú emberek elnéztek mellette, sőt oldalt

fordították fejüket. Senkinek nem volt kedve afférba keveredni. És ettől a krakéler harci kedve nem hogy lohadt volna, hanem nőttön-nőtt. Végül is táguló orrlyukkal, bős büszkeséggel elállotta egy szelíd fakereskedő útját.

- Uram, ön engem fixirozott!

- Dehogyan fixiroztam, eszem ágában sem volt.

- Ön tehát azt állítja, hogy hazudom?

Már meg is fricskázta a meglepődött békés polgár orrát. Majd pedig színpadias mozdulattal elővette névjegyét. Nem kellett azt nagyon keresgélni, könnyű helyen tartotta. A névjegyet nem nyújtotta át az áldozatnak, hanem elébe dobta. Csak hajoljon le érte az a jámbor és vegye fel a földről.

- Elvárom segédeit.

A megtámadott ember szégyenkezve igyekezett elosonni a csődületből. Ami a krakélernek jelentéktelen napi epizódot jelentett, az neki életreszóló ritka izgalom volt. A nyakába vette a várost, hogy segédekert keressen. A krakéler pedig folytatta útját. Ha sétáját befejezte, beült a vendéglőbe ebédelni. Ott is támadóan nézett körül. És ha senki nem mutatkozott, akinek kedve volt szembeszállni vele, megint csak ő kötött bele az alkalmasnak látszó anyagba.

- Miféle nyakkendőt hord ön, uram, - szólt át váratlanul a harmadik asztalhoz, - nem tűröm, hogy valaki jelenlétemben feketesárga nyakkendőt hordjon.

- Mi köze hozzá? - fortyant fel a megtámadott.

A pincérek már siettek oda, hogy a verekedést megakadályozzák. A vendéglős maga is rémülten igyekezett a szóváltók közé és haragosan fordult a krakélerhez:

- Kérem, Róth úr, már többször kértem, hogy az én helyiséget ne méltóztassék megtisztelni.

De már későn, a fricska megtörtént. Az idegen úr, környékbeli birtokos ember, már kotorászta maga is a névjegyet.

A krakélerség kedvenc területe azonban a bál volt. Itt bőséges alkalma akadt a krakélernek. Már úgy kezdte. Emlékszem arra a krakélerre, aki a verekedő hajlandóságú gazdászok báljára úgy ment el, hogy nyitott bicskát tűzött frakkja gomblyukába virág helyett. Természetesen az első rendező már nekiesett. Dúskált az afférekben, másnap nyolc kardpárbajt bonyolított volna le, ha azok legnagyobb részét el nem intézték volna jegyzőkönyvvel.

Így sétált keresztül a krakéler az életen, léptei elől mindenki félreállott. Mígnem emberére akadt. Ahogy a szarvascsordában megjelenik a fiatal bika, hogy letaszítsa trónjáról az idősebbet, ugyanúgy megtörtént, hogy a krakéler ment a korzón és meglátott egy cingár külsejű, de nagyon önérzetesnek látszó legénykét. Nekiütközött szándékosan és mingyárt rákiáltott:

- Nem tud vigyázni?

A másik válasz helyett villámgyorsan lekent neki egy rémítő pofont. Csak úgy szikrázott a szeme tőle, monoklija is leesett. És mielőtt még névjegyét előszedhette volna, a másik már nyújtotta a magáét, mondván:

- Rendelkezésére állok.

Másnap megvívtak. A krakéler lapos vágást kapott az orrára. Dagadt és elkéült orral tűnt fel az utcán. Már akadtak, akik nyíltan nevettek rajta. Ő pedig félrenézett. Ha ellenfelét látta messziről feltűnni, idejekorán betért előle a kávéházba. A korzó feletti uralmat átvette az új

krakéler. Most már az sasirozott támadó büszkeséggel az aszfalton és ha valaki ránézett, azonnal megállt előtte:

- Mit néz? Van ellenem valami kifogása?

S aznap délután már írták négyen a jegyzőkönyvet. „Felvétel 1897 május 25-én a Magyar Király-kávéházban a Koncsek Willibald és dr. Szőnyey Sámuel urak között felmerült lovagias ügyben...”

PIPACS

Többen viselték a Majthényi-családból a kamarási rangot időknek folyamán. De aligha volt rá olyan büszke egy Majthényi is, mint Majthényi Károly.

Már külsejével is jelezte a többi halandónál különb voltát. Magasan hordta a fejét, mint Attila királyról tartja a hagyomány. S ezen a fejen jobbról-balról gögös oldalszakállt viselt. Kevély szakáll volt ez, tiszteletet parancsoló, méltóságteljes. Olyan pillantás is járt vele, hogy aki nem volt kamarás, szinte megtorpant tőle. Ilyen zordon, rangjahordó ember volt Majthényi Károly.

Még meg nem szólalt. Mert akkor tartásának fenségéből sokat elvett ama sajnálatos fogyatkozása, hogy dadogott. A dadogás testi hiba, azt kinevetni nem illik. De a bennünk rejlő ősi kajánságot mégis csak vigyorgásra ingerli, ha a kevélység kezd dadogni.

De szeme közé nem nevetett senki mégse. Nagyon meg tudta szerezni a személyének járó tiszteletet. Nem volt neki senki sem elég előkelő. Megesett egyszer, hogy valami igen nagyfejű úrnak a házánál, fényes estélyen, beszédbe ereszkedett az egyik vendéggel, akiről nem tudta, hogy kicsoda. Mennél tovább diskuráltak, az illető annál jobban megtetszett neki. A birtokos ember dolgáról beszélgettek, lóról, hajtókocsiról, vadászatról. S az illető kitűnően tudta ezeket a dolgokat. Jómegjelenésű ember is volt, elegáns, kitűnő külsejű. Mindenképpen biztos volt, hogy valami előkelő úriember. Mikor elváltak, roppant nyájasan rázogatták egymás kezét, mondogatván, hogy szervusz, kérlekalássan. Akkor Majthényi Károly odament a házigazdához és megkérdezte tőle:

- Mmm-mm-mmondd csak, pppajtás, kkki volt ez a kk-kke-kkkedves ember?

- Ez Csarada volt, a híres tudós. Egyetemi tanár.

Majthényi Károly elképpedt. Harag jelent meg orcáján, oldalszakálla remegni kezdett.

- Dd-ddd-ddisznóság. Azt hittem, legalább is kkkamarás és kk-kkisül, hogy ttt-ttanító.

Hát ilyen magasan hordta fejét az emberiség felett Majthényi Károly. Nem nevetett a szemébe bizony senki, akármilyen furcsán dadogott. Csak egyszer. De akik ez egyszer nevettek, azokat nem tudom kárhozatni. Magam is biztosan nevettem volna. Már csak azért is, hogy helyettesítem a jelen nem lévő tanítókat.

Négyesfogatot hajtott Majthényi Károly Versegről Apcra. Szép négyes volt, azt nem tagadhatta senki. Büszkén ült fel a bakra a kamarás, kellő műértelemmel rendezte el kezében a gyepőlőszárat, aztán dicsőségtől duzzadó pillantást vetve a kocsiban ülő vendégekre, elindította a négyest. Hogy a módját megadja, meg is szólította az ostorhegyest, a négy ló közül a kedvencét. Az ostorhegyesnek Pipacs volt a neve.

Csak hogy nem olyan egyszerű ám azt a szót kimondani, hogy Pipacs. Aki nem dadog, annak talán egyszerű. Én akármikor kimondom a legnagyobb könnyedséggel. De a kamarás nem boldogult vele.

- Pppp...

Ennyit tudott csak kimondani belőle, mikor a kocsi elindult a versegi házból. Robogtak a lovak gyönyörűségesen a csatakos országúton, mert éppen eső utáni szép napsütéses idő volt. Szépen süttött a nap, szép volt a négy ló, szép volt az élet, minden szép volt, csak ez a „Pipacs” szó volt gyűlöletes az egész világmindenségben. Már ment a kocsi egy kilométert, de Majthényi még mindig csak ott tartott, hogy:

- Pppp...

Homlokán kék lett az ér, szeme kidülledt. De akárhogy erőlködött, nem tudott a szóban tovább haladni. Két kilométer után végre sikerült egy betűvel tovább mennie.

- Ppppi...

Ez már nagy eredmény volt. Mert már remélte, hogy tovább is sikerül. A kocsi robogott, tünedeztek az országút mentén a fehérre meszelt cölöpök, meg az akácfák, közeledett Apc. A kamarás makacsul ragaszkodott hozzá, hogy megszólítsa az ostorhegyest. Nem ment, elkezdte újra.

- Pppp...

Már az arca is kipirult az erőlködéstől. Ahogy száját az átkozott pé betűre csücsörítette, attól lehetett tartani, hogy ábrázata túlfeszített léggömb gyanánt felrobban. Már látszott az apci torony, már felbukkant az apci faluvég.

- Pppppi...

Nem ment, sehogysem ment. A kocsi beért Apcra. Már közeledett a kúriához. Ott be kellett fordulni az országútról. Nagy, széles pocsolya dísztelenkedett az útszélen. Hogyan történt, hogyan nem, azt már nem tudom. Elég annyi, hogy a kocsi rettenetes nagyot zökkent és megbillent. Az úrkocsist a lendület ledobta a bakról. Ahogy a levegőben repült, még mindig mondta a szó első felét, ameddig eljutott:

- Ppppi...

A következő pillanatban beletottyant a tócsa kellős közepébe. Százfelé repült körülötte a sár. És ahogy ott ült a pocsolyában, csodák-csodája: megoldódott a nyelvét fogva tartó átok. Talán éppen az izgalomtól. Boldogan, nagy megkönnyebbüléssel vágta ki ott ülve az ostorhegyes nevének másik felét:

- ... pacs!

EGYEM AZ ESZÉT

Színésznő. Udvara van, a neve folyton olvasható nyomtatásban, az arcképe minduntalan megjelenik. Hol itt, hol ott. Érdekes is ennek az arcképnek megjelenie, mert eredetije nagyon csinos. Meg kell hagyni, hogy a művésznő nagyon csinos. Sudár termetét remekbe faragta jó sorsa, arcocskája pedig egyenesen ennivaló. El tudom képzelni, hogy az ország valamennyi középiskolájának hetedik és nyolcadik osztályú tanulói milyen heves rajongással nézegetik titkos magányukban ezt az arcot, amelyet a színházi hetilapból, vagy a napilap képes mellékletéből vágtak ki. Arckifejezésében a művészet varázsát keresik, a szép szempár mögött az ihlet és a szerelem bűvös gondolatait.

Ezekből a gondolatokból ismerek egyet-kettőt. Szemelvényeket is közölhetek belőlük.

A színházi ügynök felhívja a művésznőt telefonon:

- Kérem, kitűnő alkalom volna vidéken vendégszerezni. Kedden lehetne játszani Szolnokon, szerdán és csütörtökön pedig Debrecenben. Mivel a művésznő, mint a heti műsorból látom, ezeken a napokon szabad, azonnal le tudnám kötni az üzletet. Száz pengő esténként.

- Milyen napokon?

- Kedd, szerda, csütörtök.

- Ó, milyen kár. Éppen ezen a három napon vagyok meghíva víkendre.

Mert a művésznő szeszélyesen bánik az idegen szavakkal. „Az már régen de faktó, - mondja például, - hogy én az ő köszönését nem fogadom”. Vagy azt mondja: „Igazán hallatlan a direktortól, hogy nekem előzőleg nem szól semmit, hanem egyszerűen közli velem a dolgot és fetakombiné elé állít”. A Kiki című Savoir-darabról ezt mondta egyszer: „Maga nem látta azt a darabot? Sajnálhatja. Az a híres francia író írta Savoir Vivre”. Vagy egy párbeszéde a rendezővel.

- Mondd, - kérdi a rendező, - igaz, hogy megtanultad a Kaméliás hölgyet?

- Igaz. Úgy tudom, mint a vízfolyás.

- De minek tanultad meg? Hiszen nem készül rá egyik színház sem.

- Csak éppen megtanultam. Pour la pour.

Értsd: l'art pour l'art. Ismerni kell az eszejárását; néha valóságos keresztretjtvény kitalálni, hogy azzal a furcsával, amit mondott, mit akart mondani tulajdonképpen.

Kolozsváriak mesélik, hogy mikor ott vendégszerezelt, gonosz kedvű tréfacsinálók beakasztották az öltözőjébe Bem tábornok arcképét a következő ajánlással: „A piski szép napok emlékeül Józsidtól”. Aztán bementek érdeklődni, hogy mit szól hozzá.

- Kint hagyod lógni ezt a képet?

- Kint hát. Hadd higgyenek az emberek, amit akarnak, bánom is én.

Az aranyos a lelke mélyén titokban sejti, hogy történeti műveltsége némi utánpótlásra szorul. Ezért szorgalmasan olvas. Egy színházi banketten egy idegen úriember került melléje. A gavallér igyekezett megindítani a társalgást:

- Mit olvas mostanában, művésznő?

- Ó, most nagyon érdekes könyvet olvasok. Napoleonról szól. Ki is írta, várjon csak. Egy olyan író írta, akinek nincs vezetékneve, de két keresztnéve van.

- Művésznő bizonyára Emil Ludwig könyvét gondolja. Olvastam. Érdekes könyv. Nagyon tetszett nekem például a könyv végén, mikor Fontainebleuban...

A művésznő gyorsan közbevágott:

- Jaj, ne mondja meg előre a végét, akkor nem érdekes olvasni.

Nem szabad ezt kinevetni, hiszen az csak dicsérendő, ha valaki műveli magát. Ő pedig, amint látszik, szeret olvasni. Világot látni is szeret. „Legjobban Rivierába szeretnék egyszer elutazni”, - mondogatta sokáig, míg végül csakugyan elutazott egyszer a Rivierára. Sőt visszajövet Olaszországban is utazgatott. Mikor visszajött, se vége, se hossza nem volt a sok-sok úti élménynek és tapasztalatnak.

- És tudod, az a bámulatos lelkesedésük ezeknek az olaszoknak... akármilyen ünnepély, vagy összejövétel van, az az első, hogy eljátsszák az „Il Sovinista” című dalt.

- Nem a Giovinezzát akartad mondani?
- Vagy mit is beszélek, Giovenizza, persze.
- És mondd, - kérdi a barátnő - a Kvirinált láttad?

A művésznő egy pillanatra zavarba jön. Tanácstalanul néz maga elé szép szemével. De aztán merészen kivágja magát. Hanyag közömbösséget öltve válaszol:

- Megvolt a jegyem az első sorba, de nem mentem el.

APRÓLÉK

1.

Az ember jön-megy, itt is hall valami apróságot, ott is. Holmi kis törmeléktörténetek ezek, az ember meghallgatja, némelyiken jobban elmosolyodik, a másikon kevésbé, aztán pár nap múlán elfelejti valamennyit. Tulajdonképpen mind fel kellene jegyezni. Még azt is, ami jelentéktelennek tetszik. De ki ér rá folyton jegyezgetni? Most véletlenül ráérek: feljegyzem azt az egy-két apróságot, amit a legutóbbi napokban hallottam. A jövő héten aligha fogok már emlékezni egyre is. Bizonyára az sem, aki most elolvassa.

2.

Egy amerikaitól hallottam:

Az angol turista utazgat az Egyesült Államokban. Elvetődik Washingtonba. Ott megtekinti Lincoln híres szobrát. Az idegenvezető lelkesen magyaráz:

- Ez volt Lincoln, a mi elnökünk, a nagy ember, a világ legtisztább jelleme. Fennmaradt róla a hagyomány, hogy hazugság sohasem jött ki ajkain.

Az angol ajkbiggyesztve szól:

- Persze. Maguk amerikaiak mind az orrukon keresztül beszélnek.

3.

Ez pedig úgynevezett diktátorvicc. Mindegy, hogy melyik diktátorról szól, hiszen mindegyik viccet mindegyikre szokták alkalmazni. Ez a nagy emberek közös sorsa.

A diktátor készül meglátogatni az elmegyógyintézetet. Az orvosi kar tehát két hétig kínlódik a betegekkel. Mindet megtanítják, hogyan kell a diktátort üdvözölni. Nehezen megy, de megy.

Elérkezik a nagy nap. Az ápoltakat sorba állítják az udvaron. Vannak vagy százhuszan. Százhusz bolond egy sorban. Izgalom, trombitaszó, autórobogás. Jön a nagy ember, kiszáll, fogadják. Végiglép a sor előtt. És íme, az oktatás remekül sikerült, valamennyien pontosan és szabályosan üdvözlnek.

Csak a sorban a legutolsó nem. Az áll mozdulatlanul. A nagy ember megütődve néz rá:

- Ön nem üdvözl engem?

Az ember ekkor bizalmasan odahajlik és súgja, hogy a többiek ne hallják:

- Bocsánat, én az ápoló vagyok.

4.

Általában a bolondok háza most divatos vicctéma lett. Az újonnan szállingózó tréfák túlnyomó része bolondokról szól. Mint azelőtt a skótokról, vagy Arisztidről.

Egyszóval a vidéki főispán meglátogatja az új elmekeórházat. Nagyon el van ragadtatva. Ott áll a szép új pavillonok közt az udvaron, szép virágágyak jobbról-balról. S a telek végén fürdőmedence látszik, szép nagy cementalkotmány, ugródeszkája is van, látni lehet, amint a bolondok egymásután fejest ugranak róla.

- Kitűnő, - szól a főispán - különösen ott az a fürdőmedence nagyon tetszik nekem.

Az igazgató-főorvos büszkén legyint:

- Hát még, ha majd víz is lesz benne!

5.

Sőt még egy bolond-tréfa:

Az elmekeórház kertjében sétálgat egy csendes ápoló. Megszólítja a kertészt:

- Jó napot, kertész úr, mit csinál?

- Trágyázom az epret.

Az ápoló elámul.

- Trágyázza? Én cukrozni szoktam.

Majd bocsánatkérően hozzáteszi:

- Igaz, hogy én bolond vagyok.

6.

Ezt faluról hozták. Helyszín Isten háta mögötti tanya. Napi járóföldre van a legközelebbi falu. Pásztoemberek éldegélnek itt, embert sohasem látnak, az újság ismeretlen. Hiszen olvasni sem tud az öregebbje. Sohasem jártak iskolába. Templomban is egyszer voltak: a keresztelőjükön. De arra nem emlékeznek.

Évente egyszer beküldenek egy pásztorgyereket a faluba. Az ott szétnéz és hazatér, megmondani, mi újság, ki holt meg, ki kit vett el, kinek égett le a háza. Többet nem is érdemes tudni a világból.

Egyszóval egy ilyen hírszerző kirándulásról hazajön a pásztorsuhanc. Körülveszik, mesél. Mikor már mindent elmondott, még beszámol arról, hogy látogatása ünnepnapra esvén, templomban is volt. A tiszteletes úr ugyancsak érdekes dolgokat beszélt.

- Mit, te? - kérdi a legöregebb pásztor. Kilencvennégyéves.

- Azt mesélte, hogy a gonosz emberek milyen rettenetesen megkínózták az Isten fiát.

A vén pásztor hitetlenül néz a gyerekekre. Fejét ingatja.

- Ezt már nem hiszem. Nagyobb híre vóna annak.

7.

Ismerőseim kislányát Lórinak hívják. Négyéves. Lóri dicsekszik a mamájának:

- Mama, én már teljesen egyedül tudok öltözködni. Csak mikor a lejbhent veszem, akkor kell segíteni a kisasszonynak, mert azt nem tudom begombolni.

- Nem tudod? Miért?

- Mert az hátul van. Én pedig elül vagyok.

BOROCSKA

Aki ezt a megfigyelést közölte velem, nem árulta el a helység nevét. Csak annyit mondott, hogy a Mátra aljában kell keresni ezt a szép községet. Sok nevezetessége van. Példának okáért régi szép népviselete. Aztán régi szép temploma, amelyet a husziták építettek valaha, s most a Műemlékek Országos Bizottsága illendően gondoz. Aztán asszonyai is nevezeteseek, akik szerfölkött csinosak. Nemkülönben nevezetes a bor, mely itt megterem. És mindehhez járul a lakosság hagyományos vendégszeretete.

Sok a pince ebben a kedves községben. Az omladozó, régi vár tövében építették a pincéket. Barátságosan sorakoznak egymás mellé a gádorok bejáratai. Ha idegen jár arrafelé, biztosan behívják valamelyikbe, jó szóra, néhány kortynyi kóstolóra. Akkor aztán vigyázzon az idegen, mert ha járatlan az ilyesmiben, könnyen rajtaveszt. Ugyanis az úgynevezett pincézésnek külön természete van. Míg az ember ott üldögél az ászokfák barátságos társaságában, a rejtelmes gyertyavilágítás homályában, a föld sötét méhében lopókkal, harapnivaló szalonnával és elpoharazgat a pincetulajdonossal, addig nincs semmi baj. Még el is csodálkozhatnak az avatatlan, hogy milyen jól bírja ezúttal a bort. Máskor fele ennyitől már rég pityókos lenne és íme, most meg sem kottyán neki az ital. Hanem mikor aztán felcihelődik a vídám társaság és kilép Isten szabad ege alá, abban a pillanatban, mikor homlokát megcsapja a friss levegő, hirtelen fordul vele a világ. Mintha a mámor eddig orvul elrejtőzött volna és most kajánul egyszerre törne elé rejtekhelyéről. Alaposan vigyázni kell a pincézőnek, hogy megálljon a lábán. És jól össze kell szednie magát, hogy valahogyan lekerüljön a vár oldaláról.

Nemrégiben jó ismerős került ide a pincék vidékére. Máshová való úriember, aki valaha már járt itt hivatalos dologban s akkor a gazdákkal igen összebarátkozott. Mikor most megint elvetődött a Mátra aljára, nagy hahóval üdvözölték a régi ismerősök. Az egyik gazda nem is sokat teketóriázott, egyszerűen karonfogta és nem eresztette el többet. Vitte a vár oldalába, a pincébe.

Leülnek, szalonnáznak, isznak. Egymásután kóstolják a hat év előtti, a tíz év előtti.

- Hát az idén milyen bor termett? - kérdi a vendég.

- Félgyertyás, - felelt a vendéglátó.

A látogató nem értette a választ. De restellt bor dolgában tudatlannak látszani, hát csak bólogatott. Később ezt kérdezte:

- A tavalyi bor milyenre sikerült?

- Az nem volt csak egy gyertyás.

De erre már nem állt a szó az idegenben.

- Mondja mán, gazduram, hogyan becsülik maguk gyertyával a bort? Ezt én nem értem.

- Hát az úgy van, uram, hogy például tavaly egy gyertyás borom volt, vagyis ha bevettem magam itt a pincébe, tövig égett az egész gyertyám, míg istenigazában becsíptem. De az idei borom, az sokkal jobb: félgyertyás. Mire a gyertya félig leég, már úgy berugok, mint a csacsi.

Azzal felkelt a gazda és kacsintott egyet.

- Most megyek és hozok a hétévesből. Az negyedgyertyás.

A KÍBIC

Ennek a történetnek már színhelye sincs meg. Sokan, akik újonnan kerültek fel a fővárosba, már nem is ismerték a Magyar Világ-kávéházat. Ott volt ez a kávéház a Kossuth Lajos-utcában, ahol most mozi van. Nagy kávéház volt, oldalsó helyiségeivel kinyúlt a Semmelweis-utcáig, ott is volt bejárata. Magam is gyakran megfordultam ott, mint süldő színműíró, mert huszonöt évvel ezelőtt ott találkozott minden hétfőn este néhai Berczik Árpád elnöklésével az az idősebb és ifjabb színműírókból álló társaság, amelyet ma Magyar Színpadi Szerzők Egyesületének nevezünk. Ha magam elé képzelem a hosszú asztalt, csupa olyan arc vetődik elé, amely már nincs sehol: az írók közül Bakonyi Károly, a zeneszerzők közül Jacobi Viktor, az igazgatók közül Beőthy László.

De ezt csak úgy mellékesen mondom, mert most Major bácsiról akarok beszélni.

Hogy a polgári életben mi volt Major bácsi foglalkozása, azt a Magyar Világ-kávéházban aligha tudta bárki is. Talán nem is volt polgári foglalkozása, mert vajjon mikor űzhette volna? Ott ült a kávéházban egész áldott nap, beült már jókorán és ott lebzelt, míg ki nem söpörték, a sakkozók mellett.

Major bácsi volt a sakkozók állandó kíbice. Játszott ott két úr hosszú éveken át minden délután, azoknak kíbicelt. Nevezzük a két játékost Fehérnek és Feketének. Ha elérkezett az ebéd utáni óra, Major bácsi már izgatottan fészkelődött, előre elfoglalta a helyét az asztalnál és az ajtó minden nyílására várakozóan kapta fel a fejét. Ha végre Fehér megérkezett és megrendelte a sötét langyos kapucinert, Major bácsi maga szólt a sakktábláért a pincérnek és segített várakozni, hogy jöjjön már az a Fekete. Kisvártatva jött Fekete is, forró feketét kért és szívat. Major bácsi már húzogatta a széket és igyekezett kényelmesen elhelyezkedni. Más kíbicek is jöttek az asztalhoz, akiket érdekelt a sakk, de azok tisztelték Major bácsi ősi jogait és a legjobb kíbicelő helyet sohasem próbálták elvenni tőle.

Akkor aztán kezdődött a játék. Felrakták a figurákat, Fehér elindult a középső gyalogossal. Fekete rögtön rá a maga gyalogosaival. Az első szokott lépéseket gyors iramban húzogatták

ide-oda, aztán lassulni kezdett a játék menete. A két játékos mereven töprengve figyelte a táblát és ugyanilyen töprengéssel szemlélte a figurákat Major bácsi is. Kitűnő kábic volt, sohasem beszélt bele semmibe, nem zavarta egyiket sem, sőt ha valamelyik szomszéd asztalnál hangos volt a beszéd, ő szólott át feddő hangon:

- Csendet kérek!

Ha az asztal köré csoportosult kábicok maguk között suttogni kezdtek, szemrehányó pillanattal hallgattatta el őket, gyújtóval szolgált Fekete kialudt szivarjához, egyszóval jobb kábicet nem is lehetett elképzelni nála. Fehér és Fekete már nem is tudták volna nélkülözni. Ha ott nincs, nem esett volna jól nekik a játék.

Így ment ez a békevilág idillikus időmulásában év-év után, egyformán. Eltelt egy esztendő, aztán öt, aztán tíz, aztán húsz. Fehér és Fekete meglett emberekből öreg urakká váltak. Csak Major bácsi nem változott. Ugyanolyan öreg volt most is, mint amilyennek mindig ismerték.

A huszonnegyedik esztendőben az történt, hogy Feketét a telefonhoz hívták. Éppen egy izgalmas végjáték folyamán. Nagyon érdekes volt az állás, mindenki feszülten figyelte a húzásokat. Valósággal felszisszent az egész társaság, mikor a telefonos pincér odalépett.

Fekete felállott.

- Sajnálom, de ez a telefon nagyon fontos. És azt hiszem, a beszélgetés hosszú lesz. Major bácsi, üljön be helyettem.

- Igen, az jó lesz - szólt Fehér is, - üljön csak át arra a székre, Major bácsi és lépjen. Magán a sor.

Major bácsi kissé szabódott, de aztán leült az üres székre. Hosszasan fészkelődött, míg elhelyezkedett. Aztán elkezdte szemlélni a hadállást. Hosszasan gondolkozott.

Mindenki felcsigázott kíváncsisággal várakozott az asztal körül. Major bácsi huszonegy éves sakktapasztalataitól mesterlépést vártak. De ő csak nem húzott. Odakönyökölt a két könyökével, fejét tenyerébe nyugtatta és bölcs arccal nézte a figurák helyzetét. A percek múltak, öt perc, tíz perc. Major bácsi nem húzott. Már Fekete is visszatért a telefontól, megállt Major bácsi háta mögött és várakozott.

- Na mi lesz Major bácsi - szólt végre Fehér, - húzzon már...

Ekkor Major bácsi elhatározta magát. Magasra emelte jobbkezét, lecsapott vele az egyik huszárra, megfogta és egy kockát lépett vele előre. Mindenki elcsodálkozott.

- Ne tréfáljon - mondta Fehér, - a huszárral nem lehet így lépni.

Major bácsi szelíd és csodálkozó arccal kérdezte:

- Nem lehet?

- Persze, hogy nem lehet.

- Bocsánatot kérek, ezt nem tudtam. Én nem tudok sakkozni.

ÉRDEKHÁZASSÁG

Az étteremben boldog szerelmes párt láttam. Úgy turbékolnak, mint Tuba és Tubáné. Nem tudom, ki volt Tuba és hitvese, de ezt így szokták mondani. Talán galambházaspár értendő Tubáék alatt. Ezek, akikről beszélek, majd hogy egymás szájából nem ettek. Mélyeket néztek egymás szemébe és hogy össze nem csókolódtak, attól minden jel szerint csak a nyilvános illendőség tartotta vissza őket.

- Ez aztán szerelmi házasság, - mondtam barátomnak, akivel együtt vacsoráztam.
- Tévedsz; - felelte ő - ha volt valaha érdekházasság, akkor ez az, és pedig a legkülönösebb: egy dúsgazdag férfi a pénz miatt vett el egy földhözragadt szegény nőt.
- A saját pénze miatt?
- Nem, a nő pénze miatt.
- Ezt nem értem. Azt mondtad, hogy a férfi dúsgazdag, s a nő szegény volt.
- Egy vasa sem volt. A férfi mégis pénzért házasodott. Elmondhatom a történetét, ha érdekel.

A történet természetesen érdekelt. Barátom azok közé tartozik, akik „mindent tudnak Pesten”.

Elmondta, hogy a férfi építészmérnök és építési vállalkozó. A jelenlévő hölgy a második felesége. Első alkalommal túlfiatalon házasodott és meggondolatlanul. A házasság nem sikerült. A férfi nagyon únta otthonát, az asszony sem csinált titkot belőle, hogy ő is únja. De azért együtt maradtak. A férj az irodában élte a maga igazi életét, közös céget vitt a testvérbátyjával. Többnyire együtt végeztek az építési vállalkozásokat, de volt mind a kettőnek saját külön számlája is.

Egy szép napon a férj megismerkedett társaságban egy fiatal özvegygel, aki roppantúl megtetszett neki. Elkezdett neki tüzzel-vassal udvarolni. A fiatal özvegy, mikor a kurizálás már nagyon komolyra fordult, így szólt:

- Nézze, én rendes asszony vagyok és őszintén beszélek magával. Maga nagyon tetszik nekem, de itt két baj van. Az első az, hogy maga házas ember. Annál többre tartom magamat, semhogy házas emberrel regénykébe bocsátkozzam. A másik baj az, hogy engem megkért valaki, akibe ugyan nem vagyok szerelmes, de aki nagyon jó és derék ember, egész biztosan nyugodt és kellemes életem lesz mellette. Lássá be, hogy amiért maga tetszik nekem, hebehurgyán még sem fordíthatom fel sem a maga házasesetét, sem az én jövőmet.

De a férfi nem tágított. Kijelentette, hogy elválik. Ez nem fog különösebb nehézségeket okozni, a felesége símán belemegy a válásba, ha az anyagi kérdéseket rendezik. És könyörgött a fiatal özvegynek, hogy adja ki az útját annak a bizonyos kérőnek, várja meg a válást, aztán majd összeházasodnak. De az özvegy csak a fejét rázta.

- Ezt ne kívánja tőlem, - mondta - a biztosat nem dobhatom el a bizonytalanért. Két kisebb testvérem van, akiket neveltetni kell. Ismétlem, hogy maga tetszik nekem, de ezt a kezdődő érzést le fogom győzni. Ezentúl jobb lesz nem találkozunk, mert még jobban magába szeretek, akkor aztán maga meggondolja és nem válik. Vagy nem tud elválni. Búcsúzzunk el szépen.

Nem, a férfi nem akart elbúcsúzni. Törte a fejét, hogy milyen biztosítékokat nyújtson a fiatal özvegynek, aki a szerelmi esküknek nem akar hinni. Végül a következő ötlettel állott elő:

- Nézze, adja ki az útját annak a kérőnek. Én leteszek valami közösen kiválasztandó bizalmi ember kezébe százezer pengőt. Ha egy éven belül elveszem magát, a pénzt visszakapom. Ha bármilyen okból nem venném el, a pénzt elvesztettem.

Az özvegy tusakodott magában, de a férfi egyre jobban tetszett neki. Végül belement a dologba. Azt a bizonyos kérőt elküldte és várt. Az építész szállóba ment lakni és beadta a válókeresetet. Ez csakugyan símán ment, a feleség semmi nehézséget sem támasztott. S egy szép napon kimondták a válást.

Igen ám, de ekkorra a férfi belekóstolt a legényéletbe. Szállóbeli lakásán kitűnően érezte magát, a szabadság nagyon ízlett neki. Az özvegyet nagyon szerette ugyan, de magházasodnia sehogysem akaródzott. Az esküvőt mindenféle ürügyek alatt halogatta. Élte világát, szorgalmasan dolgozott. Éppen abba vágta a fejszáját, hogy saját számlájára óriás bérházat épít. Az

özvegy pedig, aki ekkorára már fülig beleszeretett, várt és várt, és titokban már sokat sírt. De az esküvő dolgában restellt erőszakoskodni.

Ekkor bekövetkezett az építkezésnél nem szokatlan eset, a „túllépés”. Az építési anyagok megdrágultak. A nagy bérház szépen épült, de csak úgy ette a pénzt. Az építész már nemcsak a saját számláját terhelte meg, hanem a fivérével közösen vitt számlát is. És egy napon a fivér a további terhelést megtagadta. Az elvált férj ott tartott, hogy a befejezéshez közelálló bérpalotát el kell vesztegetnie és rámegy egész vagyona.

Aznap együtt vacsorázott az özvegygel.

- Tudta milyen nap van ma? - mondta az asszony.

- Milyen?

- Milyen?

- Ma enyém lett a százezer pengő, - szólt az asszony és mingyárt elsírta magát. Keserves sírással borult az asztalra.

A férfi nem sírt. Nagyot villant a szeme. Másnap elvette az özvegyet. A házat befejezték. Minden lakása ki van adva. Ők maguk is ott laknak, az első emeleten. Ennek már két esztendeje. És ma is úgy szeretik egymást, mintha a mult héten ismerkedtek volna össze. Tuba és Tubáné.

Így történt, hogy a gazdag ember pénzért elvette a szegény nőt. Nem valami erkölcsös történet, de a szereplők boldogok és ez is valami.

A SORS AJÁNDÉKA

I.

Találkoztam barátommal. Kitünő színben volt, majd kicsattant az egészségtől. A Rivieráról jött vissza, ott kódorgott két hétig a kocsijával. Mert kocsija is van neki, jómódú ember.

- Hogy vagy? - kérdeztem, csak úgy szokásból, hiszen csak rá kellett nézni.

- Megvagyok - felelte közömbösen.

- Családod?

- A két öcsémet gondolod? Jól megvannak. Egyik most házasodik, elragadó kislányt vesz el és hatalmas hozományt kap. A másik most nyerte meg egy belga áruház építési pályázatán az első díjat. Szóval megvannak.

- És te? Már bevonultál a hivatalodba?

- Tegnap elkezdtem, még pedig elég kellemesen. Az elnök azzal fogadott, hogy előléptem. Most már önállóan vezetem az osztályt. De a magánvállalatom is jól megy. Azt persze tudod, hogy benne vagyok abban a ... szóval tudod. Hát terjeszkedünk, öregem. Úgy megy, mint a parancsolat. Jövőre valami kis birtokot szeretnék venni.

- És látom, egészséges vagy.

- Mint a makk. Mindig mulatok rajta, hogy harmincöt évesnek néznek, pedig előttem nem tagadhatom, hogy negyvenkettő vagyok, hiszen szegény öcséddel jártam együtt. Úgy eszem, mint a farkas, olyan erős vagyok, mint a bölény és úgy alszom, mint a medve. Egész állatkert kitelnék belőlem.

- Sőt akvárium is. Olyan boldog vagy, mint hal a vízben, mi?

Barátom elkomolyodott. Legyintett. Tünődött kissé, aztán megrázta a fejét.

- Nem vagyok boldog. A szerelem hiányzik az életemből.

- Ugyan, ne affektálj, - utasítottam rendre, - mindennap hallok rólad valami pletykát.

- Eh, nem arról beszélek. Nem a kaland hiányzik nekem, értsd meg, hanem a szerelem. Más ember azon eszenkedik, hogy őt szeressék. Nekem ebben nincs hiányom. Én arra vágyakozom, hogy én tudjak szeretni. Este, mikor leteszem a fejemet a párnára és leoltom a világot, mindig nagyot sóhajtok. Múlnak a napok, a hónapok és az évek és én csak hányódom kurizálások és flörtök között. Ez egy darabig nagyon kellemes tud lenni, de aztán rettentően megúnja az ember. Szerelmes szeretnék lenni. De nem csak úgy akárhogy. Hanem ahogy én gondolom: igazán és rendesen. És nem tudok. Nincs nehezebb, mint komolyan szerelmesnek lenni. Néha-néha előfordul, hogy társaságban felfigyelek: hopp, hátha ez az! Elkezdek vele foglalkozni. Eleinte aranyos, kedves, érdekes az illető, aztán már néhány nap múlva csinál valami olyan hibát, ami elveszi a kedvemet. Negyvenkét éves vagyok, ilyenkor már kissé elfinnyásodik az ember. Odébb állok és kezdem elülről. De hiába. A vágy pedig, hogy szeressek, egyre erősebb bennem. Már ott tartok, hogy gyerekes fogadalmakat teszek a sorsnak: pénzt ígérek jótékony célra, ha sikerül szerelmesnek lennem. És nem megy, és nem megy. El lehet így is éldégni, nem mondom. Anyagi bajom nincs, egészségem tökéletes, a hozzátartozók rendben vannak, szabad vagyok és független. Joggal gondolhattad, hogy boldog vagyok. De igazán boldog nem vagyok. Mert nem vagyok szerelmes. Azonban a reményről még nem tettem le. Egyszer majd csak hozzásegít a sors ahhoz a gyönyörű, nagy érzéshez, amely mindent pótol, de amelyet nem pótolhat semmi... Na, nézd, én itt verseket szavalok neked, az írónak. Ilyen bolond ember vagyok én, barátom. Kívánd, hogy a vágyam teljesüljön, hátha terád jobban hallgat a sors... Szervusz.

Elváltunk. Utána néztem. Délceg ember volt, a járása mint az atlétaké. És úgy öltözködött, mintha skatulyából húzták volna ki. És eltünődtem rajta, hogy mindene megvan, mégsem boldog. Szívből kívántam neki, hogy kapja meg, ami a boldogságához hiányzik. Megérmelné, mert kedves, derék, jó ember.

II.

Most aztán megint találkoztam vele. Egy kávéház utcai kertjében ült. Alig ismertem rá. Lompos volt, elhanyagolt, keféletlen. Szeme alatt vastag karikák. Ahogy ott gunnyasztott leszegett fejjel, kétnapos borotválatlanságában, nem negyvenkét évesnek látszott, hanem ötvenkettőnek.

- Szervusz, - szóltam rá -, mi történt veled?

Felnézett. A köszöntést nem viszonozta.

- Emlékszel rá, mikor a szigeten találkoztunk? Akkor én elmondtam neked, hogy az életem egyetlen és legnagyobb vágya, ami után annyira sóvárgok.

- Emlékszem, hogyne.

Bólintott. Leverte a cigarettájáról a hamut és láttam, hogy a kezében reszket a cigaretta. S a szeme fátyolos.

- Hát az beteljesedett.